

Josef Knap:

MUŽI A HORY

I.

Sníh zvolna odcházel s pastvin tam nahoře. Když v chladném stínu pod lesem, usazený v sousedství jalovcových keřů, kvetly ještě petrklíče, na louku v kotlině blíže vody s fanfaronstvím rozlila se již vesele třeštivá cháska prvních pryskyřníků, nemilující samotaření, nemilující výšin, chtivá vody a slunce. Jen vysoko ve žlebech a roklinách, zaseknuty pod skalní stěny, udržely se ještě zbytky ulehlého, zledovělého sněhu, jimž nebylo lze tak lehce dát výpověď". Bystřiny prýštily z nich hojně a překotně jako mléko z tvrdých kravských vemen.

Vítr. Ach ano, buď pozdraven nejprve on, omládlý a prudký, jak bouří a hučí, smýkaje se po hřbetě Poludnice až dolů k Váhu, aby na druhé straně širého údolí, jež přeletěl jedním tahem, zalehl opět do hor. Totoť je jeho čas.

Stalo se tedy, že onoho nepořádného, teplého dne, kdy vítr, déšť a slunce řádily tady najednou a kdy na poli za Lúčkami tolik zpívali skřivani, zbavena sněhu, strměla tu nad dědinou Poludnica, zas jako černý stín, zas jako od věků posupná a samotářská, s hubeným lesem na svazích, nesmířená a temná. Tu horu... kdo jí dal jméno? Jisto je, že neměl dobrého svědomí, že si ji chtěl předcházeti. Jaký rozum, pojmenovati kopec tak soumravný polední horou!

Pod Poludnicí, viditelná ne dříve, než se polní cestou od Liptovského Mikuláše přišlo až k ní, poněkud protáhlá, v dolině hnízdila ves: Dědiny toho druhu, přijde-li požár, celé lehnou popelem. Dřevěná stavení usadila se těsně vedle sebe; jedno druhému téměř v týle, po obou stranách čelem do cesty, která tvořila náves. Jen stavení dvou soupeřů, rychtáře Šedora. a všemocného obchodníka dřívím Hermana byla vybudována do čtverce, nesešlo jim na pídi místa, které zaujme

dvůr. Ostatní domky hnízdily se však táhlé a úzké, světnice, chlév a stodola s mlátkem pod jednou střechou. Dvorek, co by projel vůz, ústil do tenkého jazyku zahrady, jež spěla jedna vedle druhé dozadu za humna.

Tekl tu vsí také potok, odnož řeky, která šla v lukách, a ráj sviní, jež se povalovaly v blátě, způsobeném na cestě a zřídka. vysychajícím. Chrochtajíc spokojeně, namáčela nečistá zvěř čerstvým kalem své zaschlé staré bláto, jež svíralo kůži a svrbělo. Také hovězí dobytek velmi miloval tuto potoční vodu, kde byla čistší, smýkajíc se po oblázcích. Když stádo se vracelo večer z pastvy, nabízel se potok k poslednímu utišení žízně, než pokyne otevřený jícen dusného chléva. Pak, nemluvě o klucích, usadily se ráno, v poledne a s večerem u vody ženy, aby vymývaly kamenné a dřevěné hmce na dojení anebo praly prádlo, volajíce na sebe.

„Povídají, že už poženou ovce nahoru;“ začala dnes o té věci Žiaranka:

„Slyšela jsem, že už pozítří. Až jak bude čas.“ Nahálková vyždímala handru a narovнала se v kříži. „Poludnica se čistí.“

Třetí ze stařen, rychtářova žena, o níž je známo, že nerada mluví a ještě jaksí hučivě, nevěnovala řeči příliš pozornosti, drhnouc pískem pekáč. Jen když přišlo na předpověď počasí, mrzutě pověděla svůj názor:

„Poludnica! Ale Kriváň nestojí za nic; vidím to už kolik dní. Šmouhy přes něj, to není žádná stálost.“

Ženy by byly po této odpovědi umlkly a převedly hovor jinam ale, Petrovičová to přece musela vědět nejlépe, co se chystá a co se nechystá, ať je to s časem jakékoli, její muž a dva synové jdou letos na kolibu za valachy.

„Však oni tomu chlapi rozumějí, co mají dělat,“ řekla. s trochou pozdní pýchy, ona, jež k pýše měla před lety tak

bědně málo příčiny. „Odešli už ráno připravit kolibu na stádo a dát ji do pořádku.“

„Chudinky ovečky, přijde tam na ně ještě nejednou zima.“

„Ale copak to je tak brzy?“ ujala se slova zase Nahálková. „Říkávala vždycky má máma, že jednou vyhnali už na Haštala.“

„Na Haštala?“ podebrala její řeč stará rychtářová.

„Na Haštala. Právě že. To bylo ještě, když byl Mižo bačou. Chcete-li to vědět, byli tam tenkrát až do Všech svatých. Nikdy jsem nepřišel k takovému užitku jako tenkrát, říkával Mižo. Tot' tomu taky rozumíme. Celý októbr dojít pro sebe, to něco vydá. A tenkrát bylo onačejší stádo, sto třicet ovcí na valacha. Z hospodářství tolik nemáš jako z koliby, když je k tomu rok.“

„Jen jim to slad'te, těm nahoře,“ nechala zas mytí Petrovičová, „nohy se pálí od ohně a hlava mrzne, když přijde mrcha čas. A venku leje a leje. Copak to je milé i slyšet ovce bečet?“

„No tot',“ připouštěla sousedka.

„Můj byl jednou valachem a. víckrát o tom nechtěl ani slyšet,“ připomněla si Žiaranka.

Ženy se pomalu rozcházely. Teprve teď se odhodlala k slovu mladá ženička Křišková a svěřila se Petrovičové, jež tu s ní zbyla sama:

„Však už se stýskalo po zvoncích přes tu zimu. Hora jako když v ní straší, nejsou-li tam ovce. Jako nemá.“

A na Jiřího, skutečně pozítří, jak předpověděla u strouhy Petrovičová, která to musela vědět, ani o den dříve či později, za rozbřesku slunce, když ještě Kriváň i Gerlach byly zrůžovělé jak ve snu a jen Poludnica sahala stínem po údolí, zara-

chotilo na návsi v Lúčkách první toho roku mohutné prásknutí koženým bičem jako když vystřelí. Pak druhé a třetí. Letos byl valachem Petrovič, ten lovec, ten dřevař, ten silák, který tam nahoře jistě bude mít zas něco s medvědy, a dal si záležitost na prvním prásknutí.

Ves byla již celá vzhůru, dveře u síní se otvíraly a muži vyšli na dvorky. Tu a tam se ozval pláč dětí, ženy pouštěly ovce z chléva, když si je byly již včera poznamenaly a nyní se loučily, s každou zvlášť, jak přecházela práh.

„Jdi malá, jdi!“

„Dnes už budeš spát u koliby. Podívej se, jak to uteklo.“

„Ať se mi ve zdraví vrátíš, ty černá.“

Zatímco drůbež již dávno hledala po zahradě, ovce vycházely do návsi, roztřásající jasný zvuk zvonků, poněkud malátné a vrtohlavé po té zimě. Psi skákali přes strouhu a chlapi kleli do toho božího jitra, zatímco ženy stály před dvorky, aby se dívaly za stádem, dokud nezmizí. Ovcí stále přibývalo, jak procházely vsí, zvuk zvonků byl plnější a hustší chalupu od chalupy; až to zvučelo jako jeden mnohohlasý, měnivý sbor.

„Sbohem,“ volala Petrovičová za mužem a za syny. Její nejmenší chlapeček se dal do pláče. Ostatní tři závistivě hleděli za svými dvěma dospělými bratry, jak s nabitými koženými kapsami, pěkně roztřepenými, s těžkým bičem v jedné a se sekerou v druhé ruce jako hotoví muži jdou se stádem. Jen Jano, koželužný dělník neměl již času jeviti pohnutí, strojl se již do Mikuláše do práce.

A stádo se vzdalovalo.

„Aby to bylo šťastné,“ připomínaly ženy.

Bůhví, jak se to osvědčí. Letos vydala se s ovce celkem vzato, mladá garda. Bača Režucha má sice šedesát a Petrovič ne o mnoho méně, ale dvěma jeho synům, Ondrovi

a Pavlovi, není ani padesát, dohromady počítáno, třeba jsou chasníky již dávno světu podobnými.

Stádo obíhali dva psi neméně statní, Duboš a Surma opatření ostnatými obojky proti cizím psům, útočícím na krk. Od obojku jim každému před nohama se kymácel klacek, aby jim nezachutnal běh od stáda.

Na konci vesnice přibýlo rázem čtyřicet ovcí před stavením Hermanovým, Byla to největší usedlost v Lúčkách, téměř zemanského vzhledu. Jako by ani nepatřila k dědině baráčníků, dřevařů a koželužných dělníků. Její držitelé bývali také cizího původu a cizího zaměstnání. Jeden z bratří Hermanů byl pánem, přijížděl jen na prázdniny.

Vypravuje se dosud, jak čtyři Hermanové se dělili o dědictví a k tomu dohovoru si vybrali vyvýšené místo uprostřed svých polí, odkud se dal shlédnouti celý jejich majetek. Shodli se prý na tom, že mladší dva dostudují, jeden na doktora a druhý na důstojníka a dostanou veškeré hotové jmění, jež tu bylo. Druhá dvojice se dohodla tak; že jeden bude vlastnit pole, druhý lesy, a v případě smrti jeden dědit po druhém. Žádný se neoženil. Tak se stalo, že když byl raněn mrtvicí sedlák Herman, přebral majitel lesů a pily v Mikuláši Karel Herman i statek v Lúčkách, kde pak nadále bydlil, dav do nekřesťansky vyřidušského pronájmu část polí, po nichž byla chudina víc než posedlá. Věnoval se jako upír téměř úplně obchodu dřívím, který v posledních letech měl vyhlídky přímo dalekosáhlé, díky spekulaci na Holandsko, o níž lidé z Lúčky ani nesnili.

Ale pokud ovcí Hermanových se týče, hle, nejsou jiné než ovce chalupníčků a mísí se spolu bez odporu, jak je pes vešnal do stáda. Barák hrbáče Bodického byl poslední za vsí a odtud přibýl ještě párek černých.

Nuže, stádo šlo odtud úplné. Vesnice si oddechla. Tři sta osmdesát dva kusy celkem.

I když tu bylo něco kusů planých, nečekala na muže dlouhá chvíle u koliby.

„Budeme se mít co ohánět,“ přiznal si sám Petrovič. „Jeden k druhému devadesát kousků.“

„A zítra nám přiznou dvě svině,“ dodal Režucha. Dolina za vsí před lesem se rozšířila ve vlhký palouk, kam již za měsíc pasák husí bude vyhánět stáda housátek. Říčka se tu vesele hnala přes kameny a slunce jasnilo žlutou záplavu pampelišek. První lidé vyšli s motykami od vsi do polí, kde skřivani zatím zpívali jen jitřnímu tichu a rose. Stádo znělo čistou, stříbrnou melodií, vzdalujíc se.

Tam vzadu u lesa se dolina zúžila tak, že vedle říčky zbyla již jen cesta. Na obě strany se zvedal lesnatý svah. Hory začínaly.

Na to místo upjal nyní pozornost Surma, ten z psů, který byl zlý na lidi. Zatím co Duboš byl neoblíben mezi ovce a lesní zvěří a nevyhledával mrzutosti s člověkem, byl Surma jako posedlý po lidech, jež objevil v lese a běda postiženému, nedostavil-li se včas ke srážce pastýř, aby psa zahnal. Mnohého chodce z hor si Surma poznamenal s ošklivou viditelností. Nyní se zastavil a vrčel k lesu.

„Má tam něco,“ upozornil bača Petroviče.

Zaclonil si oči, aby lépe viděl.

Se svahu dolů potácela se ženská postava. Zřejmě stařena. Pod pažím nesla nějaké suché chrastí.

V bačovi náhle trhlo, když se byl chvíli díval. Leknutím nebyl schopen slova, aby stařenu ještě v posledním okamžiku zarazil.

A tak žena pomalu po kamenech přebelhala říčku a mířila přes cestu vrtkavou stařeckou chůzí.

„Baba nějaká,“ řekl Petrovič, dívaje se také, jak přechází cestu.

A tu již Režuchou to zacloumalo.

„Běda ti,“ zařval a zvedl ruku. Bylo však již pozdě na hrozby. Baba se rozhlédla, ale nezdálo se, že by slyšela. Byla asi nahluchlá nebo se jí stavěla. Jako nechápavě, pomalu se šourala do svahu na druhé straně cesty.

„Co se stalo?“ zahleděl se Petrovič na baču, který zbledl.

Mezi muži nastalo krátké, ale citelné, nechápavé nedorozumění.

Petrovič se domníval, že by to musel být nejméně medvěd, ne baba, aby měl Režucha příčinu k vzrušení tak neobyčejnému.

A bača si přeměřil Petroviče, jako by ho viděl v životě poprvé. S kým že to jen jednou jdu na kolibu? zakvílel v duchu.

„Ženská přejde přes cestu, když se žene stádo nahoru,“ vypravil ze sebe posléze, s rozhořčením chabě utajovaným, „ženská přejde přes cestu a on se ptá, co se stalo!“ Ženská, a baba na víc. Ba jistě stryga. Věděla, že tudy poženou.

Baca se chytil za hlavu.

Křídlo příštího nějakého neštěstí mu zašumělo v sluch .

Hu! Až mráz přešel po zádech. Víme, co dovedou takové čarodějnické baby, spřežené s ďáblem, kromě sbírání chrástí a žebroty. V Lúčkách to byla Danielka, jinde jiná. Přejde taková do stavení a slídí všude svýma divnýma očima zelenavé pekelné barvy. Na svatého Jana mají moc nejsilnější. Chce si vypůjčit dojačku na mléko. Běda, půjčíš-li. V poledne přijdou krávy s pastvy a nedají ani sběračku mléka. Někam se převedlo. Druhý den dojí mléko krvavé.

S dojačkou je to nejjistější, ale stačí babě, nemůže-li se zmocnit ničeho jiného, vezme-li aspoň štipec popele z popelníku, než se ohlédneš.

Takové jsou.

Ale ovšem, Petrovič byl ve světě, zapomněl na ty věci.

„Vsad’me se, že budou ovce dojit,„rouhá se teď” řeči bačově.

On vůbec se rád rouhá.

Režuchovi bleskne hlavou, aby právě on, Petrovič, to špatně nedopracoval. Ale řekl nahlas jen tolik: „Může se stát i jiné neštěstí.“

„To může. Všecko může.,,

„Pamatuješ se ještě, co se stalo jednomu z Východné, když jel do lesa pro dříví a přešla mu přes cestu stryga s roštím?“

„Náhoda,“ zamluvil to Petrovič.

Stařec vzplál:

„Tak! Náhoda! A co když ti promění chlapa v koně a jezdí na něm v noci do vinic! Náhoda?“ Petrovič neřekl nic, usmíval se svým divným střízlivým úsměvem.

„Tak ti něco povím.“

Petrovič poslouchal jen jedním uchem a bača, hulákáje chvílemi na ovce a na psa, vypravoval, jak před lety se v Ploštýně stalo, že jedna taková babizna nemohla umřít. Měla dvě dcery a prosila je, když už se dlouho zmítala na loži, aby jedna z nich šla na půdu, vzala tam jakýsi prut, za trámem schovaný, a třikrát jím udeřila. Se starší nebylo řeči, aby se k něčemu takovému odhodlala, poslechla tedy ona dcera mladší. Našla prut na půdě, švihla jím třikrát a sotva to učinila, vystoupila před ni ze tmy svině. Holčice seběhla dolů, co jí dech stačil a více mrtva než živá. Prý co jsi viděla? Zuby se jí třásly, ale přiznala tedy, že sviní. A baba na to, že ona byla v životě tou sviní. Pak zemřela a o půlnoci všechny kočky ze vsi se seběhly, dívaly se upřeně do oken a nařikaly. Na půdě toho baráku od té doby strašilo a čarodějnictví přešlo na dceru, jež pomohla umírající matce.

Ani o tom nechtěl Petrovič připustit rozpravu, jen suše poznamenal:

„Babu takovou hnát od chléva, pro to jsem.“

„A taky hnát od stavení velké bludné kočky, řekni.“

„I to,“ připustil Petrovič.

Co vedli tu řeč, jásaly ovčí zvonky.

„Nemám už žádnou chuť,“ odplivl si opět Režucha.

„K vůli babě?“

Petrovič se posmíval. Petrovič byl divný člověk. Může jednou dojít i na Petroviče. Načichl trochu Amerikou, ostatně bůhví, co bylo v jeho minulosti na druhé straně oceánu, jak tam žil a čím se zaměstnával. Mluvil o tom jen málo a nerad a ještě se dalo souditi, že nemluví vždy pravdu. Svět učinil ho prohnaným, nemluvným a vychytralým.

Oženil se tu asi před čtvrt stoletím a do pěti let měl tři syny. Ondrovi bylo nyní asi třiaadvacet, Pavlovi o dva méně. Janovi, který chodí do koželužny v Mikuláši, asi osmnáct. Právě za několik týdnů po tom, co se Jano narodil, odjel Petrovič do Ameriky, nechav tu ženu se třemi dětmi, když od nejmladšího nemohla ani odjít.

Posílal zprvu něco peněz, že prý pracuje v zahradnictví, pak mlčel. Bylo již na tom, že zemřel, když tu po jedenácti letech se vrátil právě tak náhle, jak odjel. Peněz nepřivezl mnoho, za to jakousi ošklivou nemoc v očích. Stále mu slzely a byly rozjitřené.

Ze ženy, která, bývala holčicí, že se za ní svět díval, když se vdávala, byla jen sedřená troska. Míti na krku tři hladové krky a býti sama k práci ve stavení a na několika měřících hubeného pole, bylo příliš i na ženu, zvyklou jíti do práce jako drak. Ach a ještě to byla taková neprozřetelná máma. Chodil tu tenkrát žid jakýsi, aby kupoval vlasy a padly mu do oka její

dva silné, utažené copy. Dala si je ustříhnouti, když bída ve stavení byla nejhorší. Ale nenakoupila živobytí za celý peníz. Kterousi neděli přinesla z Mikuláše bibli. Pak do ní vepsala svým neumělým písmem:

„Moje drahé děti, až budete číst, vždy si vzpomeňte, že jsem zakoupila vám na památku to slovo boží. Neopouštějte Ježíše Krista Pána, chodte za šlépějemi jeho, následujte příkladu jeho, držte se Hospodina, toho nejdobrotivějšího otce laskavého, nebo nemáme jiného Pomocníka.“

Co asi procítila mladá žena, než sešla úzkostí? Co se tam asi děje s mužem?

Pojal tam jinou ženu? Jaká je asi?

Kolik má dětí s ní?

Žije vůbec?

Nicméně mu zůstala tak tupě věrna, rvouc se o chléb pro sebe a pro chlapce.

A muž tedy přijel. Byla sedřena a ustarána, až líto podívat. Přes to dala mu pak ještě čtyři syny, než přešlo sedm roků.

Dřel se pak s ní, je pravda. V zimě vydržel v lese u dříví nejposlednější. Nebyl asi zvyklý na podušky tam za mořem: Jen hlasitě se bouřil, když měl být s něčím zkrácen u obce. „Proč rychtář a proč ne já?“ bylo jeho obvyklým rčením. Kdosi o něm řekl, že byl nedobrovolně vystrčen z Ameriky, protože prý bouřil proti bohatým. Kdo ví, nikdo tam nebyl u toho. Ale podobalo se mu něco takového. Byl střízlivý a věděl, co chce. Velmi se rozeznal od mužů tady pro ony vlastnosti.

Co se nyní nemohl shodnouti s Režuchou o strygách, dávno stoupali po svahu Končitého vrchu směrem k Poludnici. Mlčeli teď chvíli.

„Jako by mi to říkalo, že se tam s někým z nás něco...“ připomenul zas bača.

„Hej, Ondro neřádný chlape, kam ti to jdou ovce!“ přerušil ho Petrovič.

A stoupali lesem, který zastíral zvuk zvonků.

Do té chvíle jej poslouchal ode vsi syn rychtářův, který měl rád tyhle věci, lesy a pastviny a píseň ovčích zvonků.

Opravoval včelám úly na zahradě a zatímco jitřní slunce svítivě hřálo, počítal podle zvuku zvonců, jak stádo stoupá a stoupá. Teď je asi na letošní pasece, teď u vyhlídky, teď u vyhořelého smrku, říkal si v duchu. Znal téměř každé místo a každý strom v lese.

Bylo již z dálky slyšet jen jako když potok zní, žbluňká, zpívá. Vyšší a nižší tóny se přelévaly mezi sebou.

Stříbro a měď.

A stále vzdáleněji, stále tišeji, stále výš.

II.

Na svahovitých lukách v lese, na horských pastvinách roste jalovec. Nerad se tísní v houští. Oh, jako on mít čisto kolem sebe - vlnité palouky na jaře s petrklíči, v létě se zvonky a na podzim s květy ocúnu! Mít klenutou, modrou oblohu nad sebou.

Nic se tak nemá rádo navzájem jako hory a jalovec. Ale také není mezi nikým tolik rozbrojů, jako mezi jalovcem a pastýři. Ubohé kadeřavé keře, vyrostlé jako kopečky uprostřed pastvin! Sekera s dlouhým topůrkem, kterou pastýř jako odznak své moci nosí věčně zavěšenu na levé ruce, nic tak nevyhledává u země jako koření jalovcové. Mrtvé keře, podseknuté u země, a když schnou, rezavé válejí se po stráních.

Chyba však na tvé straně, keříku jalovcový: kdo ještě je tak hustý Jehličím, kdo tak praská, vesele jiskří, vysoko zvedá plamen a kdo tak prudce voní, uvržen do ohně, jak ty?

„Tohle nerad vidím,“ řekl mladý Šedor, syn rychtářův, dvěma kamarádům, když mířili po pastvině k lesu. - „Vykopnout, bud'si. Ale neměli by ty stromky zapalovat za živa.“

Šli právě vedle krásně rostlého jalovcového keře, na který Adam Šedor upozornil. Ohniště bylo pod ním a stromek byl spálen do polovic.

Chlapci pohleděli mlčky na spáleniště. Nebyli dnes v hořorné náladě, byť bylo jasné, jarní, nedělní ráno.

Pavel Mudroň se dnes vlastně loučil a chtěl ještě viděti kraj s Poludnice, než se odtud odstěhují. Jeho otec koupil usedlost na Žitném ostrově.

Když ještě, jak staří vypravují, byly na Rohačce zbytky zámku, měly Lúčky celkem sedm čísel a zajisté ani těch sedm nebylo rozsáhlých usedlostí. Lidí přibývalo a grunty se drobily, jako když se větší peníz rozměňuje na drobné. Dnes, kdy mají Lúčky padesát čísel, není již dávno lánů kolem vsi, jen úzké jazyky polí. Zatímco lesy s pastvinami vlastní obec a Herman, je stále citelnější potřeba orné půdy. Není tu blízko panství, jež by mohla býti rozparcelována, a ves musí sahati k zvláštnímu druhu hospodaření, má-li být živa. Obec kupuje vzdálená pole a luka a rozdělí je mezi uchazeče. V době prací stěhuje se celá dědina, na vozech se všim zaopatřením a náradím a zanechavši doma starce a děti příliš drobné, táboří tam daleko od Lúček tak dlouho, než se práce skončí. Oh, veselý družný život! Vlající vlasy při sušení sen! Nechť ženy naříkají, když jest jim vařit u ohnišť jako cikánkám!

Jindy obec zprostředkuje koupi usedlosti pro toho, kdo je ochoten stěhovati se a jeho hospodářství tu rozdělí nejpotřebnějším. Tak se stalo, že Mudroňovi se stěhují na Žitný ostrov.

Široké, jako stůl rovné řepné a pšeničné lány Žitného ostrova, to bude nyní domov Mudroňův. Jak se zapomene na hory a stáda a lesy, na širé údolí Váhu?

Jak stoupají lesem, Adam, Pavel a Jano Petrovič, garbířský dělník, jak se plahočí přes kameny a pařezy, náhle je cosi ovanulo. Adam se zastavil.-

Palouk před nimi páchne již stádem, půda jím je prosycena, každý rok znovu vsákne ovčina do země. Nyní se zastavili všichni tři. Je slyšeti vzdálenou hru zvonců.

Již více než před týdnem odešly ovce do hor. Lesy žijí, lesy zní. Pastýř huláká na stádo, jda před ním. Slyš, tam v kotlině, tamhle nad žlebem a tímhle směrem. Jsou venku Porubští, jsou Svatojanští, vyhnali Ilanovští.

Pavel a Adam již zase vykročili, ale Jano jako by zaváhal.

„Měl bych se vlastně podívat po bratrech a otci,“ řekl posléze na vysvětlenou. Ještě chvíli se rozmyšlel. Míval, pokud ho kamarádi znali, v posledních dobách asi nějaké černé dny. Chodil až nepřítčně zamyšlen. V takových dnech se z Petrovičova nuzného stavení navečer ozýval hlas houslí, že to ani nechtělo patřit k sobě. Kdo má v tom baráku chuť“ vyhrávat na nástroj tak panský? Bylo to tím směšnější, že koželužský dělník Klacek, jemuž by spíše náleželo sháněti se po neplechách, pokud by byl na ně čas. Zatím jediný pomáhal matce, když navečer přišel z fabriky, nadělal dříví, nanosil vody, co ostatní si hleděli jen svého.

Nyní, pravda, starší dva bratří odešli na kolibu. Stýskalo se mu po nich ve stavení? Záviděl jim v zápachu koželužny? Ti dva ho neměli ve velké lásce, drželi spolu. jak přirozeno. Rostli v lese a lesem, nemyslili na nic. Měli svá stáda, svůj sýr se solí, chlebem a žinčicí. On někdy četl v Mikuláši i noviny a četl je s dychtivostí jako evangelium.

Mladí muži nyní stanuli již téměř na Končitém Vrchu a zbýval jen kus pěšiny po hřebeni na Poludnici. Les tu trpěl horským větrem a souchotinami. Vlasaté lišejníky dusily rozsochaté paňky, hu, jak byly plesnivé na severní straně! Vyvrácené kmeny, jejichž doprava do údolí byla nemožná, práchnivěly tu v borůvčí a mezi kapradinami, kde byla vlhčí místa. Pařezy asi v noci svítily. Silný vzduch vál na tomto větrništi mezi ošlehanými a znetvořenými větvemi suchých stromů, že se až prsa šířila. Necht' duje a hvízdá!

Ještě několik kroků a vyšplhali na lysé temeno Poludnice. Až dech se tajil.

Co bylo odtud na půlnoční stranu, vypadalo jako moře vln, zkamenělých uprostřed bouře. Hory a lesy, lesy a rokle, kam až bylo dohleděti, velké ticho hor.

Jen hnědé lysé vrcholky a pruhy sněhu v korytech tříštily zelené moře, temnicí se do roklin a modrající k obzoru.

A zatím na druhé straně z dálky do dálky se střeło údolí, kterým šel široký Váh. Několik mraků vleklo své stíny po tomto údolí, po polích, po útržcích lesů, po městech a dědinách. Vlny kraje byly tu učesány dlouhými, úzkými pruty polí, zelená a červená, zelená, červená. Bílý kostetík svítil v slunci a řídké pásy cest se klikatily ode vsi ke vsi. Velká, zasmušilá, širá krása se táhla údolím. V dálce na sivém nebi téměř nerozpoznatelné od oblohy jako nadechnuty stály šedé vrcholky Vysokých Tater. Nad nimi kolem obzoru líně se v modru plouhal věnec bílých beránek a zajal mezi sebou hrot Kriváně.

Některé stádo nyní asi vyšlo z lesa na palouk, bylo slyšet z dálky, jako když pramen zvoní.

Ti tři, kteří se tu rozhlíželi, dlouho nemohli najít pořádnější řeči. Byly to jen útržky hovoru, jež vystřídávalo ticho.

„Po čem se ti bude nejvíc stýskat, Pavle?“

„Nevím,“ řekl on.

„Mně by se nejmíc stýskalo tamhle po Veterné Porubě,“ přiznal Adam.

Měla skutečně něco podobného Šedorovi, tu dychtivost, vidět daleko po kraji kolem sebe. - Byla shluknuta na vypouklé větrné planině, odevšad viditelná.

Pravý opak Lúček. Říkali jí presočivá.

Na vrchách pod ní pověsili Jánošíka.

Ze všech tří Mudroň jevil nejméně pohnutí. Bůh ví. Možno, že to uvnitř bylo trochu jinak než navenek.

„Když to člověk zná,“ řekl, přejí se konec konců hor jako rovin.“

„Taky bych řekl,“ přisvědčil mu chmurně Petrovič.

„Já ne.“

Šedor měl tvář zjasněnu jako nebe nad pastvinami.

„A o to žebráctví tam bude méně,“ rozprádal pochod svých myšlenek Pavel.

Petrovičovi se lehce zkrivily rty.

„Taky v tom jsem s tebou.“

„Máš vědět, jaké tam jsou úrody proti tady, Adame.,“

„Záleží na tom, po čem kdo jde,“ ozval se na to Adam. „Po jaké zámožnosti. Jeden to nosí v náprsní kapse.“

„Ty v srdci, já vím,“ vskočil mu do řeči se smíchem Mudroň.

„Až umřeš, dej srdce do musea. Najdou tam v něm jednu horu na druhé.“

„Ty máš ovšem čas na podobné věci, zaútočil na Šedora také Petrovič. „Nejsou tu na tom všichni stejně, to je to celé.“

Šedor mohl cítiti, jak Janovy oči žhnou. Ulpívaly na něm až nepřijemně. - K čertu, co chtějí?

Snad to neuměly říci anebo nevěděly samy. Závist, obdiv či nenávisť? Petrovič zřejmě potřeboval se dostat z špatné nálady, kterou byl sevřen.

„Jen kdyby se mi chtěl svěřiti,“ myslel si Šedor. Když jindy dřív bývali spolu, poznal leckteru nespokojenost, v které Petrovič vrtal. Proč, říkával na příklad, není zakázáno, aby do továrny chodily téměř ještě děti. Sotva odrostl školet, musel do koželužny, aby mohl přispívat doma na živobytí. V zimě za tmy, v blátě či mrazu musel slabý chlapec klopýtati do Mikuláše, kde v zápachu koží vysiloval se až do večera. - Bídňá špína, nepodobná kávé a kus chleba bylo mu stravou. Navečer měla matka právě tak asi čas nasypati mouky do vody a zavařit polévku, jež chutnala jako bláto. Kde má takový člověk mládí?

On anebo druhý. Nikdo se tu nemůže řádně doučit řemeslu, nemůže to na světě nikam přivést. Musí být hned dělníkem, musí vydělávat, doma mu seberou peníze na živobytí.

Proč mají lidé tolik dětí? Jaký má smysl, být takto na světě?

Zatímco Šedor pohledem velmi neurčitým pozoroval střídání světla a stínu po údolí, počítal Petrovič tovární komíny osmi mikulášských fabrik koželužných.

Tři nepracují.

Ještě není ani dost té bezútešné práce, co by jí lidé chtěli. Továrny se zavírají. Majitelé koželužen, jak je slyšet, zápasí s bankrotem. A jsou to lidé, kteří dřív něco znamenali. „Mikulášské koželužny!“ Jen jedna je židova! Staré mikulášské koželužny! Byl to například továrník Žuffa, který na nabídku, že by dostal baronský titul, odpověděl, že jako baron nemohl by dobře být Slovákem. Nepřijal. A nyní jest jim zakládati pobočky v Pešti, aby šel výdělek. Je to hořké a zahanbující, řekl prý Žuffa.

Bída, bída, bída na všech stranách. Staletá poroba, hnízdící v temnu hor! - Kam zmizel zpěv ze vsí? Pálenka je to jediné, co se milosrdně sklání k lidu v odvěčném hoři, Adame, tak je to.

„Nač myslíš?“

Mudroň zatřásl Petrovičem. „Nač?“

Přemýšlel okamžik, pak řekl, že si tu vzpomněl na pověst, která vypravuje o knížeti tady z Rohačky, jak jednou na honu, nemaje štěstí ve stříbě na zvěř, z rozmaru sestřelil chlapce, který šplhal po stromě.

„Ale to není všecko,“ ozval se Šedor.

„Myslím, že je,“ odpověděl Petrovič.

„Já jsem však slyšel, že potom kníže jel na koni a spadl do rozsedliny mezi dvě skály. A že byl až třetího dne nalezen mrtvý, jak visel za nohy hlavou dolů.“

„Musíš si všecko vždycky ospravedlnit.“

„Nerozumím.“

„Bud' rád.“

A umkli tedy oba.

Přes slunce přešel mrak, ochladilo se, dali se do jídla a nastoupili zpáteční cestu. Mudroň bil holí do kamení a kmenů. Petrovič sestupoval jako náměsíčný. Zpěv ovčích zvonků zas sílil, jak se přibližovali.

U místa, kde od pěšiny odbíhala stezka ke kolibě, Petrovič zas zaváhal.

„Tak proč tam, k čertu, nejde,“ pomyslí si Mudroň.

Ale sestupovali zas dál.

Na kraji vsi se rozcházel.

„Ještě zítra se uvidíme,“ řekl Mudroň. „Zatím sbohem.“

Pak ještě se smíchem dodal Šedorovi:

„Jánošíku . . .“

Chtěl ještě tak nějak si dobíratí Petroviče, ale slovo mu zmrzlo na rtech. Janova tvář neprozrazovala, že by byla chtilvá rozmaru.

Doma přešel Jano několikrát bez cíle stavením. Hle, neděle je skončena, jest si připravití na ráno pracovní šaty, zapáchající koží. Pak se podobalo, že bude hrátí. Ale struny jen zavrzaly a hráč odložil housle, aniž je naladil. Objevil se pak ve stáji, aby donesl matce dříví.

Naposled byl viděn, jak šel za šera k lesu.

III.

U Šedorů zůstala do nedělního odpoledne doma jen sama rychtářka. Rychtář sebral po poledni dvě knížky v černé, odřeném vazbě, bibli a zpěvník, a odešel do Mikuláše do shromáždění.

Jda polní cestou, sňal s hlavy klobouk. Jak hřálo slunce! Přešel si rukou bílé vlasy a oddával se zpěvu skřivanů, kteří před ním vyletovali z brázd vedle cesty. Jeho malá, černá, zvědavá očka bloudila po kraji spokojeně a vesele.

Hle, už zase se otevřela příroda a pobožnosti začnou pod širým nebem, kde možno Boha chváliti tváří v tvář jeho dílu. Bud' pozdraven za toto každoroční podobenství. Jako zima byla překonána sluncem a jaro otvírá dlaň plnou květů, tak hříšnost lidská, zlo, zakořeněné v člověku a společnosti, nevykořitelné žádným lidským uměním, věděním anebo zákonem, bude zlomeno skrze Krista a uvrženo ku podnoží království božího na zemi.

Před baptistickou modlitebnou v Mikuláši stál již hlouček lidí. Stavení, ještě nové, mělo spíše vzhled tělocvičny než zasvěceného místa. Velká, obyčejná, holá okna hleděla přes

travnaté záhony do ulice. Lidé vcházeli také do vedlejšího domu.

„Vida, zase výstava,“ řekl si Šedor.

Na chodbě domu, který s modlitebnou souvisel, byla právě uspořádána výstavka věcí, které ve volných chvílích zhotovily ponejvíce ženy a sem odevzdaly zdarma. Bylo to různé prádlo a kusy oděvů a věcí potřebné pro domácí život. Výtěžek půjde do pokladnice Jednoty, jež podporuje nejchudší a ty, kteří náhodou přijdou o práci a potřebují pomocné ruky. Také v nemoci je pokladna pro chudé členy dokořán otevřena. Tito věřící zkoušejí milovati se skutkem.

Jen aby dal něco utržit, koupil Šedor pro ženu punčochy, kterých zajisté letos již nebude potřebovat, když tu máme jaro. Pak ještě prošel celou chodbou, ohmatal věci, které tu ležely vyloženy po lavici anebo visely na šňůře, napjaté přes chodbu a pochvaloval pilnost a dovednost žen, z nichž některé byly přítomny a skromně přijímaly uznání. Ale tu již kdosi řekl, že kazatel jde a všichni opustili síň, aby se shlukli kolem něho.

Byl to vysoký mladík odkudsi z Čech, který teprve od nich se učil jejich mateřštině. Rozuměli mu dobře, neboť i bible užívali české. Bylo to zvláštní, jak k němu Inuli tito staří muži a jak v něm viděli všecko nejkrásnější, jako by byl jejich synem, že ho milovala mládež, bylo konečně pochopitelné, neboť dvakrát v týdnu je cvičil na zpěváky. Zpěv a modlitba bylo jedině, čím ctili Boha, neznajíce mší ani jiných obřadů.

„Tak jak se daří výstavě?“ ptal se kazatel.

Tu mu ženy jedna, přes druhou se jaly vyprávěti, jak ji uspořádaly a kdo již ji navštívil.

Mladý muž se podíval na hodinky a zjistiv, že je čas, vyzval shromážděné do modlitebny.

Jestliže z ulice měla vzhled tělocvičny, když se vešlo dovnitř, činila dojem holé truhlářské dílny, světlé a uspořádané s úzkostlivou čistotou. Dvě řady lavic, nebarvených, dosud vonících lesem, svítily stále jako nové, vydrhnuté do běla. Před nimi vyvýšené pódium bylo prázdné, jen vpředu uprostřed stálo harmonium, budící dojem oltáříku, neboť přes ně byla přehozena těžká sametová látka s třásněmi, na níž vyšíty nápis. obrácený směrem k lavicím, hlásal: Bděte! Také stěny byly bílé a holé, jen uprostřed stropu visel skleněný lustr elektrické lampy. Místo obrazů připevnili baptisté na stěny několik bílých tabulí s nápisy, jejichž písmo až na iniciály postrádalo ozdob. Nad pódium v čele modlitebny tkvěla tabule největší a vyznávala v české řeči citát z evangelia svatého Jana, kapitoly třetí, verš 16, :“Nebo tak Bůh miloval Svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v Něho, nezahynul, ale měl život věčný.”

Oh, všecko přísné a holé.

Již tato místnost vydávala svědectví, pokud dům je obrazem pána, že baptisté opovrhli nádherou a obřadností, aby jim nepřekážela v cestě k Bohu. Sešli se, vzdělávající se vzájemně v křesťanském učení, v činění dobrého skutkem všem lidem, zvláště spoluvěřícím.

Když kazatel vešel na pódium, určil píseň, jež bude zpívána, a sám začal. Hlouček dívek a hochů, jež vyučoval zpěvu, se připojil a staří pomáhali, pokud znali. Lúčský rychtář byl mezi nejhorlivějšími zpěváky.

Pak kazatel začal modlitbu a po ní opět přišel zpěv. Po zpěvu kázání dnes vybral si řečnický výklad na slova modlitby „tělo, svět, d'ábla přemáhám“ a končil prosbou, aby se shromážd-

dění pomodlilo za bratra Krču, který bloudí v životě, aby nanovo povstal a dal se na pravou cestu.

A po modlitbě zase přišla chvíle zpěvu, a když bylo již rozejítí se, měl se za všechny pomodlití jeden z členů, jak bylo pravidlem. Kazatel ukázal dnes na bratra Kocicha a nyní se projevil ten hluboký rozdíl mezi modlitbou kazatele ze zaměstnání a modlitbou člena. Bylo chvíli ticho, v němž Kocich sklonil hlavu ještě níže, než měl dosud. Čekal chvíli. Pak ho nepochybně cosi uvnitř zasáhlo a muž mluvil jako náměsíčný, s vášnivou pokorou oslavoval Boha a prosil za požehnání pro všechny.

Když dozněl jeho úporně soustředěný a přece vlahý hlas, nastalo opět hluboké ticho v modlitebně. Přerušil je teprve kazatel:

„Prosím členy výboru, aby zde chvíli posečkali.“ Porada se týkala bratra Krči. Byl už jednou napomenut, že se opíjel, ale neobrátil se, jak se ukázalo. Opíjel se dále.

„Pamětliv zásad své kázně,“ začal kazatel, „nevyloučili jsme bratra Krču za jeho slabost ve víře a v životě, neboť je to muž jinak upřímný a litující své slabosti. Snášeli jsme ho mezi sebou a povzbuzovali. Ukázalo se však, že dále propadá své vášni a nevím, co podniknouti. Uvažme, bratří a sestry, o něm, aby nebyl pohoršením sboru.“

Ukázalo se, že všechny tři ženy, ve výboru zastoupené, shodly se na tom, aby byl vyloučen. Také dva z pěti mužů s tím souhlasili. Šedor ještě rozvažoval. Ale slova se ujal garbíř Lechta, když věc Krčova byla již ztracena.

„Bratří a sestry,“ řekl, „chtěl bych začít slovy Kristovými:“Hřešili proti tobě bratr tvůj, jdi a napomeň ho mezi tebou a jím samým. Uposlechl-li by tebe, získal jsi bratra svého.“ Chtěl bych říci, moji drazí, že stále ještě věřím, že získám bratra Krču

dobrému životu. Jsem garbíř, jako on, bratři, a vím, jak mezi ostatními dělníky v továrně je náš člověk vydán posměchům a zlehčování. Bratr Krča je slabé vůle a myslím si, že jen aby měl klid od jejich vtipkování, dal se svésti, aby zašel do hostince a pil s nimi. Vy, bratři, kteří snad nevíte, co to je sobotní den pro dělníka, nedovedete pochopiti, co je skryto v pálenice pro ty, kteří nemají oči tak otevřené, aby viděli, že jediná posila a útěcha je v čistém pozdvižení mysli k Bohu. Soudíte přísně a spravedlivě, vím, ale nesudme, abychom nebyli souzeni. Počkejme ještě čas, neboť hlas jakýsi mi říká, že se mi podaří bratra. Krču odvrátiti s jeho cesty.“

Posléze bylo tak usneseno a shromáždění vyšli z modlitebny.

„Co váš syn?“ optal se kazatel rychtáře.

„Šel dnes zas někam na hory,“ řekl Šedor.

„Toulá se vám každou neděli, vidíte.“

„A - ať se toulá,“ mávl rukou starý. „Nejsem proti tomu, když se toulá v přírodě a po horách. Nevezme tam úhony. Je blíž Bohu, bratře kazateli.“

„Tak, tak. Na křest ještě nemyslí?“

„Ještě se nezmínil. A já jemu taky ne. Však on si ho Bůh sám zavolá, má-li to být.“

„Tak je to nejlépe, bratře. Je už dospělý, ať se rozhodne podle své svobodné vůle.“

„O něm nepochybuji, řekl jaksi stísněně rychtář. „Ale má žena nebude už asi nikdy patřit mezi nás.“

„Vůbec jste z Lúček stále sám,“ připomněl mu opět kazatel.

Bůhví, v čem to je, uvažoval o tom Šedor cestou domů. Taková spravedlivá ves. Cikánky v celém okolí nežebrají jinde než v Lúčkách, protože jinde je vyhánějí od prahů. Nekrade

se tam. Pokud se rychtář pamatuje, nikdo kromě Hermana vědomě neukřivdil tam druhému. A přece není nikdo z Lúček u baptistů. Což by rychtářův příklad měl zůstat hluchým? Mohl by se Bůh tak odvrátit od Šedorova konání?

Ještě nedomyslel, když v záhybu cesty před sebou uviděl člověka, kráčejícího proti němu. Šedor prohlížel si ho okamžik. Pak rychle uhnul s cesty a dal se po mezi do pole.

Koho měl potkati, byl Herman.

Hned vzápětí se rychtář zamrzl, že mu uhýbá, když k tomu nemá příčiny. Ale učinil to již, tak nějak instinktivně, a kroky již vykonané nedaly se vzít zpět. Šel tedy oklikou po mezi, ale v náladě již velmi nespokojené.

Ostatně co! Lépe, že se vyhnul, lépe se příliš nestýkati s lidmi toho druhu.

Či získá prospěchu na duši, postojí-li tu s člověkem který se netají, že si předsevzal vykořeniti baptistické vyznání?

Herman skutečně před časem se vyslovil v ten smysl. Bylo to namířeno především proti Šedorovi. A Šedor nebyl tak slepý, aby za tím nevyčítal i Hermanovu chuť- na obecní lesy.

Když tenkrát, asi před dvaceti lety, kdy začalo sem vnikati baptistické hnutí, přijel do Mikuláše onen proslulý kazatel, prý odněkud z Ameriky, šel tehdy Šedor na jednu jeho řeč, jen z pouhé zvědavosti. Ale od toho kázání jako by se byl červ uhnízdil v Šedorově hlavě a vrtal a vrtal. Kazatel tehdy rozdával obrázky, na nichž dole pod podobou Spasitelovou byly vytištěny různé věty z Písma. On, kazatel byl řečník, který uměl pohnouti srdcem. Ale co byla proti jeho řeči síla písma, jež bylo na obrázku? Byla to náhoda anebo řízení boží, že Šedor tehdy dostal obrázek s větou: Bůh jest naše útočiště i síla, v soužení pomoc vždycky hotová. Nebyl to pokyn jemu? Ne-

volal to na Šedora Bůh? Neměl by vložit v jeho všemohoucí ruku svou drobnou touhu?

Čtyři léta, která byl tenkrát Šedor ženat, z duše si přál mít děti, mít syna.

Proste a bude vám dáno.

Šedor prosil.

Tak se stal Šedor do roka baptistou. Neboť do roka měl syna. S ženou nebylo řeči, aby přestoupila s mužem na novou víru. Ale tolik se aspoň stalo, že malý Adam nebyl pokřtěn, neboť podle zásad baptistického učení se zavrhuje křest nedospělých dětí a nucená náboženská výchova. Obojí má za úkol učiniti člověka křesťanem bez jeho vůle a proti jeho vůli, praví se tam. Není křtu na účet a odpovědnost rodičů. Teprve dospělý člověk bude pokřtěn, rozhodl-li se tak ze svobodné vůle.

Nyní arciť nastaly pro Šedora časy svízelné, jak jen si lze představit. Bylo na něho ukazováno jako na sektáře, na pobloudilce, na člověka nečistého. Kdo může tvrdit, že lidé toho druhu nejsou v tajném spojení s ďáblem? Vykládaly se celé legendy o tom, kdo jednou za rok chodívá za Šedorem na návštěvu přesně o půl- noci a proč se musel Šedor zaslíbiti, že nedá křtít syna.

Hu, nekřtěné dítě ve stavení!

Když bylo Adamovi sedm let, nesměl přestoupiti práh školy. Rodiče nedovolili, aby v jedné třídě s jejich dětmi seděl nepokřtěný chlapec. Do Šedora vjel svatý hněv. Uvidíme, co bude z hochy! Učil ho sám po celou zimu a v létě aspoň v neděli chodil s ním k posměchu sousedů do polí, vzdělává jeho zvědavý rozum a cit pro přírodu. Vsadil na něho jako hazardní hráč sází celé jmění.

Příštího roku se doneslo na úřady, že chlapec nechodí do školy. I přišel si pro něho sám učitel. A hoch pak vskutku ukázal, co umí. Učitel byl zahanben, srovnal-li s jeho nadáním a vědomostmi vědomosti ostatních žáků.

Úcta k Šedorovi, vychovateli tak výbornému, vzrostla tím neutušenou měrou. Do tří let byl rychtářem v Lúčkách.

Za nějakou dobu potom se stalo, že přišel Herman s nabídkou, že odkoupí od obce polovičku lesů. Jen člověk aspoň do té míry zámožný a neodvislý jako Šedor mohl si dovolit postavit se proti nabídce. A pak tedy při jisté příležitosti prohlásil Herman, že než zemře, musí vykořeniti baptistickou nákazu, děj se co děj. A nevynechal jediné příležitosti, kde by mohl škoditi rychtářovi.

To si zas nyní Šedor připomenul. Hle, nejsou-li k smíchu lidská předsevzetí proti božím! Nic božího nevykořenil člověk a nevykoření.

Chůze v polích se mu jala chutnati stále víc. Jarní navečer houstl a voněl. Lukami, jsa slyšitelný až sem, šuměl Váh. Dokola stály hory pevnou stráž nad šeřícím se údolím. Urputná hlava starcova pocit'ovala potřebu míru, jaký padal s božího navečera.

A přece ten Herman!

*

Zatím doma v jizbě, i ve dne ne příliš světlé, poněvadž dřevěný strop nebyl nahozen a obílen, se valem stmívalo. Tma z koutů se rozlézala po stěnách, kde dřív prý visívaly obrazy, ale jež od hospodářova přestoupení k baptistům zprázdňely, že se až stýskalo. Jich místa zmocňovaly se pak, jednoho po druhém, ty tabulky s nápisy, jež rychtářka tolik nenáviděla, ty krámy, které muž nosil z Mikuláše. Začalo to tou: "Uval na Hospodina cestu svou a slož v něm naději, ont' zajisté

všecko spraví.” Poslední, která visela až u dveří, byla z nich nejstručnější :“Okuste a vizte, jak dobrý je Hospodin.” Byli tu skutečně, jak říkal Herman, když sem zřídka jako na rychtářství přišel do schůze, plni Boha v ústech i po stěnách. Ten uměl volit slova.

Rychtářka, jsouc sama ve stavení, smýkala se jen v síni u kamen, aby byla hotova s večeří, než muži přijdou.

Stále je nosí čert venku. Hned jednoho, hned druhého, nejčastěji oba...

Zato rychtářka nevytáhla paty z domu, pokud ji tu pamatují, kromě cesty na pole a do Mikuláše na trh. Ostatně i doma se stranila lidem. Přišel-li k rychtáři někdo méně známý, nebylo jí vidět ve světnici, neodcházela ani na krok od svých hrců a putýnek u kamen, stále mrzutá, stále jen hučíc místo kloudné řeči.

Zdálo se jí nyní, že po dvoře už delší chvíli někdo přechází. Slyšela dokonce teď zřetelně, jakoby kdosi klapal dřevem o zem. Vyhlédla ze síně.

„Dobrý večer,“ pozdravil ji muž před ní tak nečekaně, že sebou až trhla. Ale nebylo k tomu příčiny. Stál před ní jen mrzák Balaša.

Nahlédl do síně, dřív než se dočkal odpovědi na pozdrav, na kterou by možná i marně čekal, a zaslídlil po stavení.

„Sama doma?“

„Ba.“

„To je škoda,“ řekl muž s dřevěnou nohou, invalida z války. „No, vy to zastanete taky, jakpak byste nezastala. Tu výplatní arch, jak беру podporu za tu nohu, jsem si přinesl podepsat.“

„Počkejte tedy,“ odpověděla mu, „už každou chvíli přijdou.“
Nato šla po svém.

A tu se ukázalo, že má muž vlastně velmi na spěch. Utrhla se mrzutě od plotny.

„Tak kde to máte?“ řekla konečně, když se jí jal vysvětlovati, že opravdu to nepotřebuje většího rozumu než podpis rychtářův a razítko.

„Umíte přeci muže podepsat?“

Na tuto poznámku mu zůstala dlužna odpověď’.

„Rozsvítím,“ řekla jen.

Zadržel jí ruku, jak se chtěla rozhlížeti po lampě.

„Ne, to není třeba. Podpis a dost. Copak budete k tomu shánět!“

Nastavil jí papír; i inkoust s perem si přinesl, aby to nemusela hledat, tak byl prozíravý.

„Tuhle. Tak.“

Jal se foukati na papír.

„A sem razítko. Vidíte, jak dokážete být rychtářem.“

Žena si oddechla.

„Vydrží už čas takhle, nebo přijdou letos ledoví muži dřív, co říkáte?“ zaváděla řeč.

Ale nyní to byl Balaša, kdo se z těch dvou ukázal jako nepřítel hovoru. Rozhlížel se, jako by ho tu něco pálilo.

„Dobrou noc,“ řekl za okamžik.

A slyšela jen rychlé nárazy dřeva o kámen, jak se po dvoře vzdaloval.

Pak přišel Adam. A jako by se smluvili, hned za ním tu byl otec.

Šedorová nesla kyselou polévku na stůl.

„Podepsala jsem ten papír na výplatu Balašovi.“

Rychtář ukládal knížky na okno a odstrojoval se z kabátu, aniž by dal něco na to, co řekla. Ale jak šel k věšáku, zarazil se v polou cestě.

„Co jsi povídala? Výplatní arch?“

„Ten, jak bere tu podporu.“

Hlas rychtářův se stal nejistým.

„To přece není možné. Ten jsem podpisoval včera.“

„A razítko chtěl,“ připomněla, ne již s takovou rozhodností Šedorová.

Teď se do věci, jež se začínala jeviti nemilou, vložil i Adam.

„A jak vypadal ten papír, mamko?“

„A, kdopak na to vidí,“ odbyla ho matka, „když je už tma.“

Rychtář zapomněl na punčochy, které přinesl v kapse. Nemohl v té chvíli uvést myšlenky do pořádku. Mrzák Balaša mívá nápady, že jde až hlava kolem. Aby jen něco nesehrál.

Večeře příliš nechutnala.

Setkati se s Hermanem, to nikdy ještě vzápětí nepřineslo nic milého. Židovi se nejlépe vyhnouti obloukem. I Syn Boží byl ukřižován skrze Židy.

IV.

Mudroňovi se stěhovali. Den před tím byla dražba na nářadí. Co se neprodalo a co nechtěl prodati, odvezl Mudroň před večerem na nádraží do Mikuláše. Lúčský chalupníček, bude již zítra téměř statkářem. Oh, jen mít chut dát sbohem tomuto hnízdu pod Poludnicí! Všude se žije snáze. To říkává i Petrovič, ten Amerikán.

Obec přejala pole, aby je přepustila těm, kdo byli nejvíc potřebni a mohli si dovolit něco přikoupiti.

Petrovič ovšem byl první, kdo se dožadoval, nelitoval odpoledne vážit cestu až z koliby. Nebyl spokojen s kouskem pole na mokřinách. Hej, vždyť to mohli vědět.

„Vláčeli byste si s člověkem,“ vykřikoval na rychtáře, „kdyby se dal, ale to nejsem já, to si pamatuj!“

„Však s tebou nikdo nechce vláčet, měj rozum,“ tišil ho Šedor. „Jinému se to tam tak nehodí jako tobě, to přece uznáš.“

„Já jako kdo jiný. A změníš mi to, nebo bude zle!“

Muselo konec konců býti po jeho.

Také chromého Balašu čekal rychtář, bylo to asi jedno semeno, ti dva, ale kdo nepřišel, byl ku podivu právě muž s dřevěnou nohou.

„Bojí se asi přijít na oči,“ řekl si rychtář.

*

Když navečer Pavel Mudroňů se přišel rozloučiti k Petrovičovům, hned mu padl do očí ulekaný výraz v tváři Petrovičově.

„Jano není doma?“

„Já se chci zrovna ptát tebe, jestli nevíš, kam odešel. Od včera navečer, jak jste byli venku, je ze stavení.“

S Pavlem to divně pohnulo, ač k tomu vlastně nebylo dost příčiny. Kam by mohl jít? Je někde v Mikuláši, byť i na takové věci Jano zrovna nebyl. Popravdě však řečeno, nelíbil se mu včera ten hoch.

„Už jsem se ptala, jestli byl dnes v továrně. Nebyl.“

„A ke kolibě by byl nešel?“

Ale hned si uvědomil, že sahá kamsi mimo. Večer ke kolibě do hor? Ještě kdyby to tak byl Adam Šedorů. Petrovič nemíval dost nadšení pro toulky toho druhu.

„Bože, jakou já mám starost,“ vzdychla žena.

„Tam taky není. Můj odpoledne přišel. Jen vědět, kde asi je!“

„Mně je samotnému líto, že mi nemůže podat ruku na rozloučenou. Pozdravujte ho aspoň, až přijde“

„To víš, že budu.“ Slzy se jí draly do očí. „A hodně štěstí tam....“
Tak samo to přišlo, stiskl ji ruku silněji, než by byl učinil jindy.
„Ty, Jano není doma,“ začal s tím hned, sotva se setkal s Adamem.

„A kde je?“

„Doma nevědí. Mám zrovna starost.“

„No, kde pak by mohl být,“ - bral Adam věc na zřejmě lehkou váhu.

„Přece se neztratil.“

Nicméně, když se rozcházeli, jakýsi stín sahal po ní.

„Piš mi o něm,“ zavolal Pavel ještě do návse za Šedorem.

*

Ledoví muži přišli toho roku skutečně téměř o týden dřív než patřil jejich čas. Chlapci nahoře proklínali stavitele koliby, který si vzpomněl, vystavěti boudu právě tam, kde stála. Kde jen nabral rozumu tak pitomého! - Lidi i hovada aby trpěla za jeho moudrost.

Ale po pravdě vzato, nebyli by zlořečili méně, kdyby stála koliba o něco stranou. Tento druh lidí ani by se neobešel bez kleteb a spílání, jsa zvyklý hulákati na němou tvář. Rádi bychom viděli, co by říkali tito muži, kdyby koliba stála v závětrří sice, ale oni museli pro všecku vodu, potřebnou u koliby, jíž není věru málo, choditi až sem, kde vyvěrá pramen. Pravda, nestála ta salaš na místě zrovna závidění hodném, když udeří mrcha čas, jak oni říkají. Ale nutno připustiti, že právě tato poloha poskytovala zvlášť pro baču, když valaši odejdou za stádem, výhody nanejvýš cenné. Nebyla to jen nádherná voda, jejíž vydatný pramen prýštil o několik metrů výše a dal se dřevěným korýtkem svésti přímo před dveře koliby, takže k stálému mytí kádí, korbělů a rukou nezmařila se chůzí ani chvilka času, bačovi tak vzácného. Největší výhoda spočíva-

la v tom, že odtud bylo již pomalu jen co by kamenem dohodil na vrchol útesu, pod nímž koliba stála, a že bača opět nic nezmeškal chůzí, chtěl-li zjistiti, kde se stádo pase. Odtud měl přehled přímo nezaplatitelný.

Všecky výhody týkaly se tedy především bači a nikoli valachů a Petrovič to nejednou vysypal proti Režuchovi, ačkoli tento mohl za polohu právě asi tak málo, jako sám nespokojenec. Buď jak buď, koliba stála tu a ne jinde a nedavši se přenést, činila jakýkoli hovor o jejím možném jiném usazení zcela bezpředmětným a pozdním.

Ale horský průvan, který si tu razil cestu právě přes kolibu, vyvrátiv nahoře v rozsedlině vedle útesu několik osamělých obrovských smrků a prošlehav důkladně řídké mlází, měl tu své vydržené právo a na lesním palouku pod kolibou činil, co si přál. Stálo by tak za to, viděti v zimě, jaké kousky umí pořádati v těchto místech metelice. Vysoké, suché, potrhané a zkroucené kmeny kolem a nějaká ta skalka mohla by leccos říci, kdyby na tom záleželo.

Ono ani teď to za mnoho nestálo, pokud se týče příjemnosti. Studený déšť, spřežený s větrem, vřezával se do těla a činil staré oblýskané kožichy a klobouky nesnesitelně těžkými. Také u koliby samé nebyl k ničemu dobrému. Nejdříve bylo nutno odkliditi sváteční kožené klobouky, bohatě pobíjené vyleštěnými gombíčky, které visely na průčelí koliby, na něž měl déšť největší chutě. Také svátečnější, právě tak vyparáděné kapsy bylo nutno odnésti z jeho dosahu.

Hle, průčelí koliby, na němž si třeba zakládati, neboť jaký pán, takový krám, zůstalo tímto zákrokem mrzutě holé, mokré a černé od deště.

Pak bylo nejvyš na čase, odkliditi zpod okapů špinavé balvany soli, hladké a plné jamek od ovčích jazyků. V suchých

dnech, jakých už byla řada v letošním jaře, slízaly ovce tolik soli, že brzy již bude třeba pomýšlet na to, aby ženy na bedrech dovlekly sem do hor nové kusy. Nyní ovšem, potvrvají-li deště, nebude se solí tak na spěch, bude se bez užitku povalovati u ohniště, sloužíc aspoň za stoličku mužům. Ale když byly pod střechu do zadní komory dopraveny i dojačky a kádě na žinčici a syrovátku, i když kád' na pomyje zůstala na dešti vedle koryta pro psy, ukázalo se bědně málo místa uvnitř chatrče, když bylo nutno učiniti si ještě zásobu suchého dřeva. Ani tato maličkost nepřidávala dobré myslí mužům.

Do očí štípal z ohniště kouř, který nemohl dobře procházeti štěrbinami ven, a zvláště nemocné Petrovičovy oči nenašly příliš zalíbení v tom ovzduší. Vítr skučel a hvízdal, stromy venku vrzaly o sebe a jednotvárný pleskot kapek na stavení, to všecko konec konců jen zvyšovalo kouzlo klidného pokuřování u ohně, který od jara do podzimu nesměl vyhasnouti a o nějž bylo pečovati Pavlovi, ale kdyby jen nemuselo se vycházeti do toho nečasu a zvětření, kdyby ovce v ohradě nenařikaly tak lítostivě! Kdyby mlhy netáhly tak sychravé.

Před chvílí, když podle oblohy změřil, že by mohlo být poledne, poněvadž v tom nečase nebylo slyšet pískání fabrik z Mikuláše, přihnál Petrovič se syny a psy stádo z pastvy v náladě velmi málo vlídné. Ovce jen pobíhaly; trásly se, neměly valné chuti do mokré trávy, jež zábla. - Ke všemu ještě ta psina psovská, Duboš, jednu sehnal se skaliska, že nyní kulhá. Petrovič proklínal nejprve psy, že tu k ničemu nejsou ve skalách, , spráskal Duboše a již si chtěl svatosvatě umíniti, že je podruhé nechá u koliby, když si vzpomněl, co by si počal, až by jich neměl u stáda na stráž. Ale to ho rozeznilo tím více. Řval na syny, že oni na tom mají vinu a spráskat je prý jednoho po druhém víc než toho psa, a tím se stalo, že zloba

se přenesla mezi Ondru a Pavla, žalující jeden na druhého a byl to posléze mladší Pavel, který bratra zasáhl kamenem a byv pak od něho kus dál na stráni chycen, vypil si to při Petrovičově klení a za štěkotu psů měrou výše než vrchovatou. Také on to byl, kdo nakonec musel nésti kulhavou ovci do koliby, kluk jeden prchlivá.

Když ovce již byly vehnány do ohrady a jako podřaty ulehly těsně k sobě co nejbliže skály, aby jedna, od druhé se zahřála - to pomyšlení na noc venku!

- Chlapi s rámusem dupali před kolibou a stříasali vodu s kabátů. Pavel se prodral k ohni, aby naložil dříví. Starý Petrovič zapadl na svou palandu do hadrů a suchých kabátů, kterých tu bylo nastláno, a neměl se k řeči. Také na jídlo nebylo přílišné chuti a muži pojedli jen chleba se sýrem, kterého bača přinesl zezadu celou cihlu. Žinžici odmítli všichni jako smluvení, byla by to ostatně chuť na ni v té mokré zimě, jež roztrá-sala bradu.

Bača zatím donesl žrádla psům a sviním, které kvičíce hladem a zimou ryly okolo koliby se zběsilostí na poslech velmi nemilou. Ani bača nebyl naladěn tak, aby činil výjimku mezi valachy. Od pěti hodin, co byl na nohou, ani se nezastavil a ruce, obnažené až k ramenům, při mytí nestydatě zábly, byt' byly zvyklé lecčemu.

Ale když se vrátil dovnitř, plál oheň tak vesele a vysoko, že bylo zázrakem, že nechytla nízká střecha a synové Petrovičovi míhali se před ohněm, řvouce. Myslel zprvu, že jsou opět v křížku pro nějaké nedorozumění, ale oni to tančili spolu z radosti, že plamen tak vzplál.

Okřikl je, neboť chtěl spáti ty necelé dvě hodiny, než bude čas dojiti ovce. Zatím Petrovič vši silou cpal palcem tabák do dýmky, naslinil a přiložil k hořícímu polenu, aby si zapálil.

Když potom chrápajíce, bača, Ondra i Pavel spali jako kusy polen na palandách, kouřil svou zapekačku a myslil na to, co mu v posledních dnech nedalo ani valně spát.

Mraky se před kolibou vlekly po zemi a hory kolem stály v mlhách, že se až podobalo, jako by místo se stádem ovcí, s dvěma psy, sviněmi a čtyřmi lidmi tu bylo vysazeno jako v krajině fantastického šerého snu.

Nálada, podobná studenému hmatu po člověku, byla velmi blízka myšlenkám, které šly Petrovičovou hlavou.

Co je s tím klukem sakramentským, s tím Janem! Je tomu už skoro týden, na mou duši, že týden.

To co málokdy Petrovič v životě pocítil, ten zvláštní tlak v hrudi, jako by někdo chvilkami svíral prsa, že až se tají dech, ty krátce za sebou jdoucí údery strachu, nyní se stávaly skutkem.

V posledních dnech k vlastnímu údivu přistihoval Petrovič sám sebe, jak při pastvě se ohlíží v lese, pátrá bičem v kopečcích staré trávy pod smrčím, nahlédá do skalních štěrbin, do kotlin říčních, hledá pod skalními srázy. Jak o každém novém podezřelém místě se jde přesvědčit na vlastní oči. Počínal si víc než podivínsky.

„Něco jste ztratil, táto?“ volal na něho tuhle Pavel.

„Tebe ztratit, ty otevřhubo,“ poděkoval mu otec.

Syn se pak už neptal.

Ale zdálo se opravdu, že jde o nějakou ztrátu. Mumlání, které vedl, tomu nasvědčovalo.

„Ztratím jednoho kluka a druhý se tak pitomě ptá,“ mluvil sám k sobě.

Kam jenom zašel, anebo co se s ním stalo? Báł se mysliti, jestli si nevzal snad život, ale počínání Petrovičovo svědčilo o tom, že počítá v skrytých i s takovou možností. Věřil neštěstí,

zkrátka. Nebo že by... lečjaký podezřelý chlap už tu byl viděn v lesích. A Jano odešel v svátečních šatech . . .

Pak mu zas probleskla hlavou nová nit. Kdosi přinesl, že s porubské koliby medvěd odnesl už dvě ovce letos. Potkej sám takového chlupáče a neuhni se nebo ho náhodou vyruš...! „Herrrgot!“ zaklel Petrovič. Včera, toho dne, kdy na to přišel, dal se s horlivostí až nepřičetnou do čištění staré kulovnice.

Ale právě když přišla řeč na Jana, byl hned zas při sobě.

„Jestli pak se ti už kluk vrátil domů?“ začal Režucha.

„Eh, jen ať si poflámuje,“ odpověděl Petrovič s d'ábelsky studeným klidem.

Ale tíseň tu byla a strach tu byl. Nejhorší, že tu byly i výčitky.

Co vlastně ten kluk kdy užil? Koho měl jako tátu?

Když na to přijde, zná Petrovič tuhle cizího chlapa, Režuchu, víc než svou vlastní krev, své dítě. Když byl kluk nemluvnětem, odjede mu táta do světa. Vrátil se po jedenácti letech. Potřebuje se chlapec ještě potom svěřovat, když nemohl do té doby?

Taky... - Ale ne, to dnes již nejde. Byly doby, kdy jednoho dne Petrovič mohl se sebrat a místo na výdělek, vydati se do Ameriky. Nikomu ani nic neříci. Podstoupiti psí život topiče na lodi a dostat se tak na druhou stranu moře. Ale co bylo možno otcům, nemohou synové, třeba to byla táž nestálá krev. Dnes ani do Pešti nelze bez vědomí úřadů. Pokud se Ameriky týče, slyšel Petrovič, že je potřeba jen přihláška na kolik roků předem.

Když s tímto vším obešel do kola jako včera, jako předevčím, začalo ho loupati ve spáncích. Druhé dýmky už nenačpal. - Lepší ta nekleč venku, než sedět takto na pospas myšlenkám tady. Přiložil nové poleno a probudil spáče.

Protahovali se nevrle, ale nezbylo, než vzít dojačky a vydati se za ovce.

Stranou ostatních, jak nejbližší mohla ke kolibě, stála černá ovce a čekala trpělivě. Ani se nepohnula, když muži vyšli, jen prosila svými ošklivě vypouklými zelenými očima. Byla zvyklá, dostati od bači syrovátku, a když dnes zapomněl, čekala, chvějíc se, dvě hodiny, aby mu to připomněla, až on se vyspí u ohně.

Bačou to pohnulo.

„Na, malá, na,“ podával jí za to kus chleba „Na mou duši, to zvíře má lepší povahu než člověk,“ hovořil sám k sobě.

Čas se zatím polepšil aspoň na tolik, že nepršelo. Mlhy se sotva znatelně zvedaly. V některé chvíli objevovaly se i vzdálenější lesní svahy. Nicméně zima se neztrácela.

Odpoledne zkusily na pastvě nejvíce nohy, když se kůže střeoviců rozmočila od vlhké trávy, byť ani tvářím nebylo nejlépe, jak dul fičivý severa .- Chlapi si mnuli ruce a sotva se schylovalo k večeru, ženouce ke kolibě, malovali si v duchu veselý obraz ohně, jak plane a praská a hřeje onu půli těla, která je při spaní k němu obrácena.

Ale když již byl o jim přejítí přes hřeben pod nímž ležela koliba, psi zavrčeli a muže uvítal zmatený pokřik a lání, které přicházelo s té strany. A jakmile zahlédli kolibu, stali se rázem svědky divadla velmi nevídaného. Kolem salaše vrávoralo deset. či dvanáct hromotlukových postav, zřejmě podnapilých a řvoucích, jako by měly v úmyslu vyplašiti veškeru zvěř z hor. Posunky těchto lidí byly krajně hrozivé a nevěstily zába-
vu pro pastýře.

V Petrovičovi trhlo. Zima jako zázrakem spadla s jeho údů. Že rvačka? Té on se nikdy nevyhnul, když se nabízela. Dal se do běhu ke kolibě.

A nyní bylo viděti právě to nejhorší. Zahlédl jak chlap svírá krk bačův a několik druhých povzbuzuje svého kamaráda v tom počínání, křičíce jeden přes druhého, ať ho uškrtní. Jiní řvali cosi v ten smysl, jak se jim to bude zde spát. Kdosi činil náběh k tanci.

„Svini si zabijeme,“ - volal jeden.

„Ať se máme jednou dobře,“ přisvědčoval kdosi.

Jiný hulákavě zpíval, zatímco onen první, který na to přišel, hnal se se sekerou po svini. Udeřil se do nohy, jak mu zvíře uhnulo, a svíjeje se, řval tak, že bylo až úzko. Jeden byl vyřazen z boje.

To vše bylo dílem okamžiku a ještě v témže spatřil Petrovič Ondru, jak několika skoky se přihnul a srazil chlapa, který škrtil baču. V následujícím okamžiku již i Pavel se sápal na jiného a Petrovič sám, jak mu problesklo hlavou, aby se zmocnil zbraní v kolibě, vrhl se doprostřed opilců, chtěje si proklestiti cestu.

Byla to nerozvážnost, již se nenalezlo rovné. Byl obklopen čtyřmi, pěti chlapy. Cítil, jak mu jeden sahá po hrdle. Mrštil hlavou, až se vyprostil z toho hmatu. Ale v zápětí byl znovu uchopen, tentokráte za košili u krku. V protivníkově ruce zahlédl nůž.

„Podřízni ho jako jehně,“ vykřikl kdosi.

Pocítil, jak jiná ruka mu ohýbá hlavu dozadu, aby vypjal krk. V posledním zlomku okamžiku napadlo mu kopnouti protivníka do břicha a učinil tak. Účinek se ihned objevil. Ruka, která držela jeho košili, odpadla. Vzepjal se posledními silami, uvolnil si pěsti a divoce jimi mrštil kolem sebe.

Byl volný.

Dal se v běh na tu stranu, kde byli synové a bača. Tak se dostali ze středu, ale trvalo to zase jen okamžik a měli vetřelce

za sebou. V té chvíli napadlo Adamovi, aby na raubíře pobídl psy, kteří tu dosud jen pobíhali a zuřivě štěkali, zvyšující zmatek.

Duboš vyrazil s řevem proti útočícím, ale Surma, maje to již v krvi, bez jediného zaštekání vrhl se přímo po lýtku prvního, který mu přišel v cestu, a hned nato skočil po tváři druhému z násilníků, který se shýbal pozdě pro kámen. Ozval

se ošklivý výkřik, přehlušivší ostatní. Zásah psů se rázem objevil na výsledku boje.

Chlapi, překvapeni tímto nečekaným druhem zápolení, na okamžik projeví zaražení. A byli to již zase synové Petrovičovi, oh, ti chlapíci zdatní, kteří obnovili útok. Petrovič sám byl nucen jít také do toho, neboť nedalo se mysliti, aby byl předstižen v takové práci, tím méně od synů.

Ale tu již Režucha, sám neschopen boje, přeběhl od jednoho k druhému, aby je strhl ze rvačky. Zahlédl, jak od koliby dva se sem ženou se sekerami.

Nůž? Oh, známe ty hračky. Před nožem se neutíká. Sekera je věc povážlivější. Štěstí, že nikdo ještě neobjevil v kolibě střelnou zbraň.

Psi kryli ústup, ale i oni byli odvoláni.

Výsledek kromě drobnějších ran, které se nepočítají, byla tři zranění na straně vetřelců, jedno sekerou, způsobené vlastní neopatrností, druhé kopnutím do břicha a třetí od psa. Z domácích byl raněn, naštěstí nikterak ne vážně, Ondra nožem. Zatím bylo příměří, které se snadno mohlo proměnit v mír při oslabené chtivosti ke rvačce na obou stranách.

To se ještě nestalo, aby Petrovič ustoupil, ale popravdě, bylo výtržníků jedenáct, i když napilých. Byli tím zuřivější a plni odvahy. Nepočítá-li se bača, stáli proti nim tři.

A již i těmto třem nebylo neznámo, s kým měli čest. Zlosynové byli Važci - chasa z polodivokých končin, šermíři nožem a raubíři.

Je sobota, vracejí se odkudsi z lesa z práce a vyhledali si nocleh tímto způsobem.

„Po zlém s nimi nesvedeme nic, jak vidět,“ řekl Režucha, „ještě jednou to zkusím s nimi v dobrotě.“

Ovce dřív rozprchlé, stály tu opět v houfu, čekajíce, aby byly zahrnány do ohrady. Vale se už stmívalo.

„Mějte rozum, lidé,“ zavolal bača na výtržníky, „do koliby se všichni ke spaní nemůžeme vejít...“

„Však ty se sem nevejdeš jistě, za to ti stojím,“ zněla odpověď málo úslužná.

„Máte už jen pár kroků dolů,“ nezastrašen první neúspěchem, jal se bača, jednati dále.

Ale byl utvrzen znovu v marnosti svého počínání.

„Tak si tam táhni ty.“

„Hled', ať tě nevyprovodíme.“

„Jen přílez blíž!“

„A objednej si někoho na sešití břicha. Už předem.Hehe.“

Smáli se na celé kolo a topili v kolibě jako d'ábli, zapoměvše ještě znovu ohrožovati svini na životě.

Mužům u stáda došel rozum. Byl tu návrh, aby jeden došel do údolí pro lidi, ale kdo se povleče v noci do hor, tím spíš, bude-li vědět, že na něho tam čeká boj s chlapy od Važce. Mimo to o posla by tu bylo zatím méně a každý ze čtyř mužů byl nyní druhý víc než drahý.

Sleviv hodně na svých požadavcích, ujal se zase slova bača.

„Tak nám sem dejte aspoň dojačky a káď, nemají-li ovce přes noc zůstat nepodojeny.“

Byl to muž v každém směru starostlivý o němou tvář.

A kupodivu, tomuto požadavku, nepřiliš náročnému, bylo ze strany Važců popřáno sluchu v míře až překvapující. Ovčím všecko.

Dojačky lítaly daleko od salaše, že se domácí museli míti na pozoru, aby nebyli některou zasaženi.

Také k příštímu přání ukázali se Važci shovívaví, připomněvše, že je to však naposled. Vyházeli jim kabáty z koliby. „Ale teď už chceme spat a chovejte se podle toho.“

Situace čtyř jevila se velmi tragikomická. Když jakž takž podojili a zahrnali ovce do ohrady, byla již noc a tělo zkřehlé a utmácené rvačkou se hlásilo o spánek, na nějž tu v mokré trávě se nedalo v žádném případě počítati. Zato mohli spatřiti, jak po zemi ode dveří koliby tančí zář ohně, zatímco Važci si vedli tišeji.

O mladé Petroviče se jal pokoušeti i hlad, ale nebylo toho, kdo by ještě měl odvahu vyjednávat s Važci, když odmítli jakoukoli další úsluhu. Bača se bál přepínati strunu jejich ochoty, když mu vyhověli dvakrát, a Petrovičům, otci i synům, bránila hrdost, aby se snížili k prosbě u rvavých vítězů.

Zatím nastala tma a údy, dotud rozehřáté bojem, nepříjemně vychladávaly jako útroby sopek, když vyvrhnou poslední lávu. Vlhká zima jim sahala po rukách, po nohách, po celém těle. Skřípěli zuby.

A právě tehdy Važci, přemoženi stejně odpoledním pitím jako navečerní rvačkou, usínali napěchováni v kolibě, jako by odpočívali doma na svých postelích, s bezstarostností přímo nakažlivou.

Tu byl u konce i rozum Petrovičův. Bylo by je nutno pobíti, aby mohli domácí obsaditi svoje bydlo. Jakmile by je chtěli vypuditi jen lichým bojem, probudí se všichni a pastýřům opět

nezbude, než utíkatí od svého. Petrovič, chlapík Petrovič měl znamenitý plán. Oheň přece může povstati náhodou a kdo by potom nevěřil pastýřům, až by vypovídali, že požár zavinili asi sami Važci svou neopatrností s kolibovým ohněm.

Ale byl to Režucha, kdo odmítl plán této d'ábelské pomsty, jinak zasloužené. Když je teď práce v polích, kde by sehnali honem tesaře na svou kolibu? Bača rád věřil dalekosáhlosti Petrovičova plánu, který by tím zabil dvě, vlastně víc much jednou ranou, že totiž také nová koliba by si mohla vybrati místo příjemnější, ale bača právě uvážil i výhody, jež pro něho má její položení tady.

Čtyřem nezbylo tedy posléze nic jiného, než rozdělat oheň na blízku koliby pod skalou. Hle, kynula jim tu vyhlídka, že zakusí dnes, co zakoušejí ovce po řadu dní. A ještě bylo nebe tak milosrdné, že se nespustil déšť.

Se spaním to nebylo slavné, neboť bylo třeba přec jen dávatí pozor, byť bylo zadost učiněno požadavku Važců, aby se nepřiblížili kolibě. Také oheň musel pláti, aby dal něco tepla

Tato noc byla nejdelší, jakou kdy mohli muži zakusiti, a pokud šlo o sebeovládání, vypravovali si později dlouho každého večera o něm. - Byl to konec konců hrdinný čin, i když jim bylo hráti roli poražených. Zdali pak na ně ve vsi v teplých postelích vzpomínají lidé, jimž oni tu ochraňují svěřené stádo?

Všichni čtyři mlčeli.

Na Petroviče opět přišlo mysliti na Jana.

A Režucha nahlas vypravoval, jak zvuk ovčích zvonků nebyl mu ještě nikdy tak drahý, jako dnes, když jej uslyšel blížiti se, sám obklopen a týrán Važci.

Ale tu náhle si na něco vzpomněl a běžel ke kolibě.

Zabouchal na dveře. Bůhví, kde vzal, on bázlivý, odvahu ke kroku tak ošemetnému, co ho k tomu vedlo. Petrovič

po chvílce stál tu připraven, aby mu byl k pomoci, kdyby bylo třeba, ač nechápal bačova počínání a byl jím v prvním okamžiku jako k zemi přikován.

„Nezapomeňte živit oheň, holoto!“ - volal Režucha na spáče.

Jeho hlas šel šedivou nocí a budil ozvěnu v údolí.

V kolibě se nikdo neozval.

....živit . . . oheň . . . - nesla se ozvěna po protější hoře.

Kolibový oheň nesmí zhasnouti od jara k jeseni.

Nyní z mlh již prozařovaly matně hvězdy.

Stádo spalo.

Když ráno se Važci probudili již zcela střízliví, zastyděli se před pastýři. Omlouvali se, že je napadli nožem, že zabrali jejich kolibu, zatím co oni museli nocovati v zimě pod širým nebem jako nemá tvář, a že - vyhasl v kolibě jejich oheň.

V.

Téměř týden držela radost Balašu tak sobecky, že ani ne našel chuti svěřiti se s ní Hermanovi, který mu kdysi sám cestu k rychtářovu podpisu nadhodil, byť s opatrnou neurčitostí a zdaleka.

Téměř celý týden nepodnikl s listinou nic, než že ji denně každou chvílí otevíral a četl, tiskl a hladil. Jako by to nebyla žádost o hostinskou koncesi v Lúčkách, ale již hospoda sama, krčma hlučná, čpavá a výnosná, kterou se on prochází jako pán, úslužný a shrabující peníze, dolévající opatrně vody do pálenky, až hostům se otupí chuť. Hej, krčmáři, ještě jednu sem a ještě jednu. - Hned, hned, pánové, jen berte ohled na mou dřevěnou nohu, hned přinesu. - Jací pánové? Dones

pálenky, než žena sem vtrhne - a neotvírej zobák tak hloupě. - Dobře, sousede, už běžím. - Kolikátá? - Sedmá, prosím. - Ne, šestá, krčmáři? - Sedmá, jako že jsem Balaša. Špatně už vedeš počet, sousede!

Ale konečně ten papír odeslal.

„Žádost už je na úřadě,“ hlásil Hermanovi, sotvaže za ním přišel a pozdravil.

„Jaká žádost?“

Herman se nepamatuje.

„Nu, přece ta o krčmu, jak jste sám říkal, že takovou věc nejlépe sehrát s rychtářkou, která neuvidí na papír.“

Ale nyní Herman, zdálo se, doopravdy nechtěl chápat..

„Co blábolíte, člověče, o rychtářce a o papíru?“

Balaša se udeřil do čela. He he.

„Toť se rozumí, že nic o tom nevíte. Hehe. - Přišel jsem jen říci, že žádost o živnost je na úřadě a že vám prvnímu naleju vína.“

„Což, přijdu někdy, bude-li za něco stát.“

„Nejlepší víno budu mít, pane.“

„Tak vlastně vám už mohu přát - k hospodě!

Balaša byl na rozpacích, má-li odměnou to vypustiti z úst, ale konečně, co se může stát?

„A já vám už brzy budu moci přát k rychtářství.“

„Jak to?“

Balaša zase naladil ten vědoucí, rozpačitý úsměv:

„To si dovedete vypočítat, že sousede mu to nebudou chtít darovat, že rychtářka provedla takový malér. Ženy se proti hospodě zdvihnou jako divé a poštvou muže na Šedora.“

Ano, to se dalo čekat, když už od věků se tu bránili hospodě zuby nehty. - Před lety se tu usadil krčmář žid. Nuže, a do roka musel utéci z Lúček, aby tam nenechal poslední košili.

Neměl třeba krejcaru tržby za týden. Dovedeme si myslet, že drobný žid, přísátý jako veš, necouvne jen tak hned. Musel však couvnouti.

To byla ovšem zároveň i nevalná věštba pro Balašu, pokud se rozkvětu jeho příští krčmy týče, ale Balaša přec jen počítal s tím, že po válce jsou lidé trochu jiní, povolnější k pití, než bývali a mimo to snad se nebudou tak vyhýbat šenkýři křesťanskému.

„Vy tedy jste dal tu žádost podepsati rychtářce, místo abyste správně dal tak učiniti rychtáři, pokud rozumím.“ dal se do řeči Herman. „Jen jestli se nepřepočítáte. Stačí, aby rychtář udal, jak se věc stala a budete stíhán pro podvod.“

Balaša luskl prsty.

„Kdybych se měl bát smrti jako toho, dožil bych se let nejméně Abrahamových. Pokud znám rychtáře, nebude v té věci podnikat nic. Musí on vědět na druhé straně, že by jeho žena byla trestána pro falšování úředního podpisu. Ostatně s ním ještě o tom promluvím a připomenu mu to.“

„Nevím...“

„Oh, znám ho jako svou dřevěnou nohu. Vezme to na sebe jistě, že jako to podepsal sám.“ - Balaša nyní vrhl kosý úsměv na Hermana. „Však ne nadarmo je baptista.“

Od toho okamžiku Herman ožil. Byl jako vyměněn, pokud se týče jeho dosavadní vzdálenosti od Balašovy řeči. Dal se dokonce nyní do smíchu.

„Ať tedy snášíš protivenství za bližního, popřejme mu to, no ne? O jeden stupínek blíž k baptistickému bohu, kdo by měl svědomí ho o něj připravit.“

„A ať je taky nějaká spravedlnost na světě,“ vzal mu řeč usměvavě mrzák. - „Když může mít mladý starost, ať má taky nějakou starý.“

„Jakou má mladý?“

„No přece s Janem. S Janem Petrovičem. To přece víte, že Jano zmizel toho navečera, co byli spolu celý den venku. Čert ví, jestli by o tom nemohl Adam víc vědět.“

Hermanovi se rázem uťal smích od úst.

„Adam? A sedněte si u nás,“ řekl .

„Nebudu zdržovat.“

„Mne nezdržujete.“

Návštěva se prodloužila o podstatnou chvíli a Herman nebyl ještě nikdy tak přátelským k návštěvníkovi s dřevěnou nohou. Stala se dokonce ta znamenitost, že nalil hosti sklenku jalovcové. Ten ďábel.-

*

Již to bylo víc než týden, co nedošlo žádných zpráv o Janovi. I od Mudroně přišla odpověď, že tam není. Na Petrovičovo stavení zalehlo ticho, jako by po celý týden ve světnici ležel mrtvý. Jen ten, kdo náhodou šel kolem večerní dobou, než zhaslo světlo, mohl slyšet hlas matky Petrovičové, jak se modlí dlouhé, žalem již monotónní modlitby s chlapci, kteří při nich usínali jeden po druhém, až již jen sama slyšela svůj strhaný hlas, co kolem ní vířilo ticho.

Totéž mlčení dusilo mladého Šedora. Byli nyní dny, kdy po celé dlouhé hodiny déšť šuměl za oknem spolu s plskavou písni okapů. Ani k včelám na zahradu se nedalo vyjít, tím méně do polí. Kroky po světnici byly nesmírně jednotvárné.

Jediná událost, která poněkud otřásla tímto stavem, přihodila se v době předpolední, kdy na návsi, vyhýbaje se marně po kamenech moří bláta, se objevil četník a zamířil do stavení rychtářova. Četníci sem dávno chodili rádi, i kdyby jen na besedu, vedla-li je náhodou cesta kolem - u Šedorů vždy

kynulo pohoštění. Rychtářka bez řeči kladla na stůl chléb, mléko, ovčí sýr a pak bylo již jen na rychtáři, aby pobízel.

Dnes, zdálo se, byl četník poněkud zaražen. Nevolať již ze dvora. Před dveřmi dlouho si čistil boty. Pak nějak nemohl a nemohl se dostat od klení na mizerný čas a psí službu, rozprávěje s rychtářem.

„Syn je doma?“ vyšlo z něho posléze ne bez rozpaků.

„Je. Nesete něco pro něj? Však by mne mohl už zastávat.“

„Potřeboval bych, aby šel se mnou do Mikuláše.“

„Ted’? Do Mikuláše?“

Šedor zprvu myslel, že četník žertuje. Ale pak teprve se mu vyjasnilo v hlavě.

„Aha,“ řekl si, „mladí páni mají něco mezi sebou.“

Četník byl jen o málo starší Adama.

„Je na mlatě, spravuje tam něco. - Křiknu na něj.“

Četník si přejel rukou orosené čelo, zatímco rychtář vstal od stolu. Ale ještě ze síně se Šedor vrátil.

„Máte-li si něco říci,“ obrátil se na strážmistra, „já bych vám nepřekážel tu ve světnici. Ono ani jemu možná se nebude tuze chtít v tam blátě do Mikuláše, třeba že k cestování bývá dost pohotově.“

„Ale přec jen mu řekněte,“ jakoby se stále rozmýšlel, navrhl četník.

„No, dobře. - Adame!“ - zavolať Šedor do síně.

Poněkud nechápavě se Adam přestrojil a vyšli ze stavení.

„V kolik přijdeš?“ zavolať za ním ještě otec.

„Nevím. Ale do večera tam jistě nebudu.“

Za chvíli byli ti dva za vsí. Adam se ohlédl po lesích. Kouřily, to není stále ještě na dobrý čas. Poludnica, hleděla do údolí na. ves jako posupnost sama. Mlhy a mlhy.

Té chvíle, co Adam byl obrácen, takže nemusel se při tom dívatí jemu do očí, použil četník.

„Víte, že vás vedu jako zatčeného?“

„Jak to?“ obrátil se Adam, ne zrovna, prudce.

Strážmistrovi by nyní bývalo milejší, kdyby si Adam, zase obrácen, hleděl svých hor. Ale musel snést jeho pohled.

„Dokonce snad jako podezřelého -“ vynutil ze sebe. „Mezi námi řečeno: omyl.“

Adamovy oči ulpěly na strážmistrových. Trvalo to chvílku, četníkovi zrovna ne nejmilejší. Pak se Adam usmál a udeřil ho do ramene. Byli spolu známí, mohl si to dovoliti.

Teď teprve bylo vykonavateli zatčení jak náleží nepřijemně. Sebral všecky síly do téhle řeči:

„Byl jste předminulou neděli se zmizelým Petrovičem někde na výletě, - že ano?“

Adam zbledl.

„Nechtěl j sem u vás doma nikoho lekat, bude to takhle snadnější.“

Zatčený mlčel.

„Máte přijít do vyšetřovací vazby.“

Adam si mnul čelo, jako když se spáček nemůže probírat ze spánku. - Četníkovi bylo nejvýš trapně.

„Nic z toho nemůže být, to se samo sebou rozumí. Přece vás lidi znají.“

Ale, ač při tom nejistě šel, Adam nejevil stále známek probuzení.

„Neberte si to tak, hrome,“ povzbuzoval četník. Zastával opravdu směšně svůj úkol. - „Mám to přece ohlásit rodičům?“

Zatčený přikývl mlčky.

Večer u Šedorů dlouho svítily. Rychtář čekal do půlnoci, zatímco déšť jednotvárně šuměl.

Kdo se nevracel, byl tentokráte Adam..

VI.

Všecko se stalo bez pozornosti města. Kdo by si všímal druhu lidí, jenž má co dělat s četníky! V té době služky od panstva městských rodů, neznalého mateřštiny venkovane, odešly z trhu, kde nakoupily vajec a másla od vesnických stařen, tykajíce jim po panském mravu. Drobné štěbetavé ženičky ze vsí, ač chtivy hovoru, spěchají nyní z města, je čas mysliti na oběd. V židovských krámech naplnily rance, jež svírají ramena a zatěžují chůzi. Dáma nádherné rasy s narbarveným černým obočím, jdouc nevšímavě vedle výkladů s životními potřebami, popřála pohledu skříní s parfémy. Hu, ten nesnesitelný, mlhavý čas! Kdy už konečně dojde letos na výlety do přírody s vínem, cikánskou hudbou a čardášem někde na palouku? S přitlumeným smíchem kousek dál od společnosti, když se již stmívá?

Kdo by se ohlížel za mladíkem, kterého odváděl četník!

V kavárně hotelu Evropa seděla hrstka pánů a dam, poněkud ještě unavených po večeru a v představách ještě se sladkou vášní primášových houslí.

Šel-li tudy vedle oken muž s četníkem, byl odváděn zajisté po právu, jak jinak. Staletá moudrost této země dala jedněm primáše a druhým četníka, každému, což jeho jest. Plemeno dávno jen služebné uvyklo těmto četníkům, nuže, vše v pořádku.

Ať žije víno ušlechtilých rév, víno tokajských sklepů! Krásné ženy ať žijí.

Že luza se probouzí?

Ah, ať žije nesmrtelný zvuk primášských houslí!

Na shledanou večer v kavárně Evropa.

Viszonlátásra!

Ale příštího dne se stala v Mikuláši příhoda, která přišla do novin, nedostala-li se tam před časem zpráva o zmizení mladíka z Lúček. Toto, co se stalo v tovární montovně, bylo velice zajímavé.

Než měla být odevzdána velká, pancéřová, nedobytná pokladna, měl ji mladý dělník ještě naposled důkladně prohlédnouti. Dělo se to za přítomnosti závodní komise, před níž mladík zjišťoval bezvadnost složení. Vstoupil dovnitř, když tu neopatrností jednoho z přihlížejících se stalo, že dveře za ním zapadly.

Co se s ním potom dalo, bylo asi napínavé, o tom dodatečně noviny i příštího dne psaly. Jakmile se dveře pokladny zavřely, vrhl se nejbližší stojící člen komise po zámku, aby otevřel. Tu vyšlo najevo, že v zámku není klíč. Všichni, kdo tu stáli, sáhli mimovolně do kapes, zatímco se zevnitř ozvaly první zoufalé údery do stěn pokladny. Muže zamrazilo. Klíč má nepochybně dělník u sebe. Nastalo zmatené jednání, jež přirozeně následkem zděšení chvíli k ničemu nevedlo, zatímco údery pěstí zevnitř se zesilovaly. Pak komisi blesklo hlavou, že druhý klíč má továrník, ale sotva bylo proneseno to mínění, zjistilo se, že továrník právě mešká v Ružomberoku. Několik mužů odběhlo, aby dali pátrati v kancelářích a v bytě továrníkově po klíči. Ale byla by to jen velká náhoda, kdyby se našel, nedalo se na ni spoléhati. Ti, kteří zůstali u pokladny, pobíhali vzrušeně a bezradně kolem pancéřového vězení. Jak dlouho může dělníkovi vystačiti vzduch? Musel zajisté míti pěsti již rozbité od úderů do stěn, i když, rozumně vzato, byly zbytečné. Hlasu nebylo slyšet. Ale konečně i rány stávaly slabšími a řídly zvolna. Pak se ozval náraz na dno, jako by byl zavřený se zhroutil na kolena.

Když posléze byl vysvobozen, zdálo se, že se tak stalo pozdě. Omdlelý nejevil známek života. Teprve za několik hodin se probral v posteli, u níž bděla jeho matka s lékařem. Stará žena hlasitě naříkala. Bože, není-liž to trest za jeho rouhání! Syn nechodil do kostela, a když nejednou mu domlouvala, mluvil bezbožně. Slýchala, že u baptistů působí jeden na druhého, aby se vzájemně vedli k bohabojnému životu a mají prý velkou moc jeden na druhého. Vyhledala kdysi mladého baptistického kazatele, aby synovi domluvil.

Mladý vždycky to lépe přijme od mladého. Ale kazatel buď nemluvil dost přesvědčivě nebo dělník byl příliš zatvrzelý, vysmál se zkrátka.

A nyní tohle.

Ležel tu bledý a nehybný, s ústy tentokrát nemluvnými. Mlčel, i když otevřel oči. Rozhlížel se, zatím co stará žena, radostí jako bez sebe, se sháněla, čím by mu pomohla ještě víc.

Konečně ze sebe vypravil velmi tiše:

„Nestarejte se, už jsem prohlédl.“

*

Návštěva, kterou Šedor udělal synovi na místě tak nezvyklém, nedodala Adamovi tolik myslí jako onen kus složených novin, který mu s sebou přinesl při návštěvě baptistický kazatel.

„Říkal mi váš otec, kam jste se to dostal,“ přišel s takovou kazatel,“ a tak mi nezbylo, než podívati se za vámi, když vy jste dosud nepřicházel ke mně.“

Adam se usmál poněkud přitrpkle:

„Věžně osvobozovati, jak je mezi skutky milosrdenství. Vím, myslíte to jen obrazně. Osvobozovati z duševní tíhy, na štěstí.“

„To ostatní osvobození nedá na sebe dlouho čekat, příteli.“

„Nevím.“

„Váš otec mi povídal, že tu křivdu snášíte statečně. Přinesl jsem vám tuhle noviny, abyste viděl, že mohou býti hroznější vězení, než vaše.“

Adam četl ze začátku se zájmem ne příliš valným. Ale pak byl jat a sjížděl po řádcích stále rychleji. Dočetl zprávu a mlčel.

„Co tomu říkáte?“ otázal se ho návštěvník.

Ještě pak zůstal chvíli zůstal bez odpovědi.

„Potkalo ho to opravdu těsnější vězení než tohle,“ řekl posléze zvolna Adam.

„Předpovídal jsem mu, že se jednou rozpomene,“ hlásil se nyní kazatel.

„Ach, to jste byl vy, kdo jste ho obracel?“ A stále týmž zdlouhavým způsobem řeči, k němuž tu asi přišel, dodal: „Se mnou budete mít menší práci.“

„Vykládal mi tenkrát, že když je člověk zdrav, nepotřebuje boha.“

„Já jsem si taky ještě nedávno říkal něco přibližně podobného.“

Vypadalo to, že ta trpkost a zdlouhavost v řeči je nyní jeho mateřštinou.

„Dáte se už k nám?- tázal se ho kazatel.

„Až vyjdu odtud.“

Až vyjdu odtud! Venku byl nyní především slunečný vonný čas. Stromy kvetly. Hustý vzduch, jaký bývá v máji o navečerech, tek l v kotlině pod Poludnicí. Kukačky přeletovaly z lesa do lesa, volajíce. Nyní již vycházela na pastvu i stáda jehňátek a hověziny. Nad zasetými poli, vysušenými větrem do běla, viseli skřivani jako duch svatý, který vzal kdysi na se podobu ptáka.

Nyní byly zelené ne již jen pruhy u vod a pastviny mezi lesy, ale všecko, všecko, pod modrým blankytem nebe. Včelky houfem vylétaly ze starých úlů na zahradě vstříc květům a slunci. Býti tak volný!

Cesty ústily do hor, do těch blízkých a tmavých i do těch, které se modraly v dálce na obzoru. A Váh, uprostřed údolí tekł široký, s vory na vlnách, řeka ze všech nejmilejší.

Až vyjdu odtud! Rodné stavení jako by volalo z dálky, šerá světnice se stěnami bez obrazů, jen se zámožnými průpověďmi, jsouc středem světa. Na dvoře vůz a starý pluh. Válec na zahradě pod jabloní. Kosy, zavěšené na trámu pod kůlnou. Ach věci, až vězeň je bude brát zase do rukou!

Až vyjdu odtud! Jen v jedněch dívčích očích aby byl čistý, prost podezření. Nezapochybuje Anna Kovačičová ani na okamžik o jeho nevině?

Co vůbec říkají lidé, co Petrovičovi, co u Nahálků, u Žiarnů, u Krišků, co bača Režucha, co Herman? Není před nimi sprzněn navždy? Co Pavel Mudroň, kdyby tu byl?

Hle světská spravedlivost, ta lidská, pošetilá, a mylná, s křivolakými šlépějemi! Kdyby se Bůh měl tak mýliti ve svých věcech, kde by bylo poslední zastání pro člověka, nesoucího na bedrech křivdu? Proč však toto dopustil? Kde je Jano Petrovič, žije-li nebo nežije? Co je po smrti?

Bláhová zvědavost! Člověku lze jen snažit se, býti blíž a blíž oné netázavé jistotě všech věcí, kterou je Bůh. Býti blíž tomu, kdo je stále mezi námi, hle, to svědectví s pokladnou. Býti blíž Bohu, netázavě, jak hořec na horách.

VII.

Tiše, za navečerů, za hvězdnatých nocí, vláčí se stíny údolím, na horách světélkuje trouchnivějící dřevo, sova houká nad vývratem. Hu-hú, hu-hu-hu -húúú. Je-li na světě co ponuře smutnějšího nad volání sovy večerním tichem! Běda, kdo za soumraku jsi zbloudil v samotě nekonečných lesů, kdo jsi si zmylil lesní údolí. Ne, ne, není nad to, býti v noci co nejbliže u vsi, co nejdál hor. Kdo to pálí oheň na Končitém vrchu a kdo tam vzadu pod Kralovou Holou?

Duch Jánošíkův zalétá v klín hor od chlumů pod Veternou Porubou a plouží se svým krajem. Postavy horních chlapců, zbojníků a pirátů lesních, tiše, aby ani chvojí nezapraskalo, vystupují na skryté lesní chodníčky a prtě, známé jen jim. Slyšel jsi krátký, dušený hvizd?

Lesy mlčí, lesy žijí.

Pokolení loupežníků nevymřelo, tají se v svatojanských slujích, v neznámých jeskyních nad Demänovou, v tradicích lidu. Ho, kdo by nevěřil zvěstem o pokladech? Svítí a žhnou v nitru země. Lesy nad nimi hučí a pramen u nich zpívá. Vichřice praskají v zimě a metelice sténá. Kos hvízdá z jara. S podzimem listí prší, zatím co ony klesají stále níž. V nočním mlčení lesa propadají z věku do věků.

Ale kdo stále pálí ohně v lesích tam pod Kralovou Holou?

Bylo to na konec zimy, co o trhu v Ružomberoku přisedl v přítmí krčmy k hrbáči Bodickému, pastýři sviní, zvláštní muž. Starší, otrhaný, poněkud nejistého pohledu. Měl jednu nohu pokřivenou, napadal na ni.

Prý odkud jste?

Pasák, že z Lúček.

Neznámý na ta slova se rozhlédl po krčmě a přisunul svou židli blíž k Bodickému.

„Tak vidíme, z Lúček,“ řekl při tom.

„Proč jste se ptal?“

Muž s chybnou nohou, nezdál se tu býti pro zvědavost hrbáčovu. Ba vedl si, jako by mu nesešlo na pasákových odpovědích.

„Hm. To je náhoda. To se skutečně hodí.“

„Co by se měl hodit?“

„Z Lúček! Kde bych to byl řekl! Pak znáte ilanovskou dolinu?“

Nyní bylo na hrbáčovi, aby z těch dvou dělal vědoucího. Ptáti se tak hloupě pasáka, který tam po léta vyhání brav! Musel se napít, aby cizinci neodsekl příliš ostře. To je řeč!

„To bych si myslel,“ odpověděl pak, „že ilanovskou dolinu znám lépe jak vy, pane. Pochybuji, že by se v těch místech vyznal kdo správněji než já, který tam pasu už šestnáct let.“

„Jehňata pasete?“

Hrbáč, zdálo se, přeslechl tuto otázku. Otázky toho druhu Bodický nejraději zamlouval. Co pase, je jeho věc. Přijď se podívat, mamlase, a nezabíhej do toho, po čem ti zřejmě nic není. Tak, to by tak hrálo, svěřovati se každému darmošlapovi, že hrbáči se nedostalo víc než potupná pastva sviní, zatím co se závistivě díval po Hrivnákovu stádu hověziny.

„Chci se vsadit,“ pospíšil s řečí, „že ani ten hulvát Hrivnák, co pase statek, nevyzná se tam zdaleka jako já, to mi věřte.“

Ale ano, proč by nevěřil. Celkem vzato, co by i bylo cizinci po tom, nedokáže-li jakýsi hrbáčův sok tolik, co hrbáč. Ale Bodický měl v ústech plno vzteklych slin, když už bylo vysloveno jméno Hrivnákovu.

Ej, spláchnem to pivem!

„Hej, krčmáři, a tomuto přineste také novou,“ ukázal na souseda.

Oba mrzáci si připili.

Načež neznámému šla řeč hned o mnoho lépe.

Aby to vzal zkrátka, tedy nepochybuje o svém hostiteli, že se dal někým zahanbiti v znalosti ilanovské doliny. Ale jak ji zná, tak jí nezná. Ano, bez urážky. Nebo snad ví, že tam na Ilanovské hoře, na úbočí, je zakopán poklad? Nu? Neříkali jsme to? Neví. Arciť, jak by mohl vědět! Po pravdě řečeno neví o tom už nikdo kromě mluvčího, muže s pokřivenou nohou, protože ostatních jedenáct lupičů, jeho kamarádů, nemělo takového štěstí, aby vyvázlo z vězení, kde byli nakonec popraveni. Mluvčí zaplatil útěk jen zchromenou nohou.

Nové pivo? No budiž. I bez piva by řekl, jak se tenkrát před lety věci měly. Prostě tak, že se dvanáct zbojníků zapřísáhlo, že poklad, který shromáždili, může být vykopán jedině tehdy, budou-li zas u toho všichni přítomni. Dá každému rozum, že těch jedenáct by muselo nyní vystoupiti ze záhrobí, kdyby poklad měli vykopati společně. Takhle je odsouzen, aby zůstal, kde je, když se s podobnou sešlostí nedá počítat. Nuže, to je všechno, co o té věci může říci.

Ale hrbáčovi plály oči a ruce se pokoušely o chvění.

„Kde to má být?“ se ptal.

Ne, neznámý se neukázal sobcem, který si podobné vědomosti nechává jen pro sebe.

„Kde? To se nedá tak určitě říci, když nejsme tam, nýbrž v krčmě. Kde, povídáte? Abych vám to řekl všechno, tedy pod skalou, na kterou o svítání na svatého Jana první zasvitne slunce. Chcete-li, podívejte se tam.“

Nyní to byl Bodický, kdo se ohlížel po krčmě. Ne, nevyslechl jich nikdo. U vedlejšího stolu si rámusili o svých záležitostech.

Nuže, když jsou věci takové, kdo zabrání, aby nezapili řeč podobného významu? Hrbáč hořel, a ač se přemáhal, jak mohl, dalo se rozpoznati, jak se zachvívá chvílemi jako v hořeče, byť jen na okamžik. Vypadal, jako by na poklad se chtěl vypraviti hned, než bude někým předběhnut, nejlépe rovnou z této krčmy.

Bože, mítí klíč od času a pobídnouti ke spěchu měsíce a týdny, tak plouživé, tak líné!

Krev mu stoupala do hlavy, i bylo nutno pítí a pítí, zalítí vnitřní žár. Také neznámý se ukázal neodříkavým a zdatným, pokud šlo o pivo i pálenku.

Ne, ne, chvílemi to hrbáč nemohl už snést, musel se smáti zcela hlasitě. Propukal v krátký chechtot. Nelze přec smíchem prozraditi, co víme! Zdálo se mu, že roste sám před sebou, že se mu rovnají záda, och, on nejmocnější z Lúček.

Tak, a nyní došlo na tebe, Hrivnáčku, holoubku, karty se obracejí a vyměníme si to, abys nemyslel, že hrbáč je dobrý jen k bravu. Tak, pěkně, nyní máš ty svině a vidíš, jak ti to u nich sluší. Hehe. Jak se daří u nich? Dobře? Nuže jdi s cesty, ať tě nepřejedu bičem. Ode dneška pasu já hovězinu. Nahoře na stráni. Nad tebou, abys věděl.

Kruci, a teď se pozná, kdo bude mít chuť z koho si tropit šašky a komu umrzne smích u samé tlamy. Kdo po kom se bude vozit ode dneška, pánové! Před kým budou ženské ohrnovat nos! Kruci . . . ne, ne, jen na ženské nevzpomínat v této chvíli, msta hořčí než jalovec se zdvihá ze slin a v hlavě je tma a víry. Chytit za vlasy tu nejkrevnatější, praštití jí o zem

a zmocniti se toho, co měly pro všechny chlapy, jen ne pro hrbáče.

Pro jiné chlapy! Bůh je svědek, uvidí se, kdo s koho! Co? Pást dobytek za tu mrzáckou almužnu? Těch pár litrů ječmene? Bochník chleba? Šest snopů žita? Mně? Pětkrát tolik, vy psi . . . vy . . . vy . . . Za to mohl pást takový Hrivnák, ne já. A což mi vůbec je potřeba věčně jen žít s dobytkem? Není na prodej dům v Mikuláši?

Ohlédl se po krčmě. Ani nepozoroval v tom vzrušení, že tu osaměli. Kulhavý cizinec jednal šeptem cosi u krčmáře, zatímco opilec se svíjel sám v sobě jako červ.

Venku byla tmoucí tma.

„Platit!“ vykřikl pasák vzpurně, jak slýchal volati pány na krčmáře.

Ale hostinský, ku podivu, se neklaněl a nepsal účet.

„Kolik máte peněz?“ ptal se naopak Bodického způsobem, jako by měl před sebou nějakého opilého pasáka nebo garbíře, nikoho mocnějšího.

Pasák se zarazil.

Vyšlo najevo, že má osmdesát korun.

„To je málo!“ nijak přívětivým tónem, odměřeně poznameňal krčmář. „Útrata dělá devadesát dvě.“

Nyní rozeznal hrbáč hlas cizincův.

„Přece mu musíte nechat na vlak do Mikuláše, krčmáři,“ přimlouval se za svého hostitele, který byl tímto zákrokem nevládného krčmáře zřejmě přiveden do úzkých.

Aby se měl přiznat, Bodický v tomto okamžiku ničemu z toho nerozuměl. Lesklé, nepřítomné, vypoulené oči opilce bloudily tupě po krčmě jako by sem byly sraženy z velké dálky. Zdálo se, jako by odněkud spadl a otevřená hnusná ústa měl zkři-

vena křečí. Ještě okamžik a rozbije krčmáři tvář sklenicí nebo se zhroutí s naříkavým řevem.

Tyto lidi a cesty jejich myslí znal krčmář jako svůj měšec. Obojí, co mohl opilec provést, nebylo krčmáři k potřebě, když dostal zaplaceno.

Nevěda, jak k tomu došlo, ocitl se pasák v následující chvíli přede dveřmi kořalny na ulici. Mrazivý, východní vítr fičel městem a vřezával se ostře do opilcova těla, chatrně oblečeného. Zastrčená ulice zela prázdnotou. Do ticha dorachotil zvuk klíče ve dveřích.

Po kulhavém cizinci, oh, po tom skvělém dobrodruhu a lupiči, který unikl z vězení a ví o pokladech, nebylo ani památky. Jako by se byla země pod ním slehla.

Tak došlo k tomu, že pasák tu zbyl sám.

První zmámení trvalo jen několik okamžiků, pak se v něm zvedla úzkost. Jak si sáhl na hlavu, zpozoroval, že nemá čepice. Jal se jako pomatený cloumati dveřmi a bítí do nich pěstmi. Slepě, pudově, bez rozmyslu, jako zvíře, které je vypuzováno od svého doupěte a za každou cenu se dere zpět, útočil na výčep, kde zatím již zhaslo světlo. Řval pln strachu, a když mu odpovídala jen ozvěna úderů v nočním tichu, dal se do usedavého, hnusného, dětského pláče mrzáckých lidí.

Kdosi ve vedleším domě otevíral okno. Z rozespalých úst padlo slovo: strážník.

Tu se dal ze strachu na útěk k náměstí.

Alkoholové opojení, jež ostatně hned v krčmě bylo citelně slabší než opojení z cizincovy zprávy, bylo z hlavy vyháněno mrazivou nocí. Umrzlý sníh skřípěl pod nohama.

Pasák pomalu vystřízlivěl a zaraziv se v běhu, učinil zadost myšlence, která ho první posedla, sáhl do kapsy.

Byla prázdná. Všecko jmění nechal ve výčepu.

Bim-bim-bim-bim-

bam - bam - bam - bam - bam -

Poslouchal údery věžních hodin.

- bam - bam - bam - bam -

Což nebude konce těm zdlouhavým úderům?

- bam - bam - bammm - - -

Dvanáct. Poslední dlouho dozníval do ticha.

Bodickým otrásla hrůza a chlad. Dobrých šest hodin nocí mohlo býti odtud přes Mikuláš do Lúček.

Jen si nesplést silnici na Lískovou!

A jen aby ho nepotkala cestou vánice! Teprve když víc vyběhl, než vyšel, za Ružomberok, kde ho pohltila bezhlasá černá noc, pozoroval, že je zcela zamračeno. Co si ještě temnějšího se zvedalo v dálce vpředu, po pravé straně.

Mohl to být masiv Demänovské hory. Ach, bud' vlastně dík tomu rvavému, do kostí mrazícímu větru, který mu šlehal v tvář, snad roztrhá mraky a zabráni vánici. Hu, kde by se ukryl, když silnici neprovázelo nic, než holé, ošklivě vrzající stromy. Toto je pěkné nadělení, si řekl.

Po pravé straně tušil proud Váhu. Aspoň řeku za společníka! Však s jejím přítokem, potokem z ilanovské doliny, jsou staří známí. Co pasák slídíval okem po bravu, potok mu po boku šuměl a plynul. Ne, kdyby aspoň zvonce stád zněly na blízku.

Přidržíje jednou třesoucí se rukou, pokud měl v ní vládu, pokud netuhla mrazem, ohrnutý límec kabátu tak aby vítr tak nepronikal na, krk, kráčel hrbatý pasák, co měl sil. Druhá ruka, sahající až ke kolenům, se rozháněla, vedle těla. Netr-

valo to dlouho a zatímco zpředu ho vítr mrazil, na zádech ucítil pot, jak spěchal.

Tak se stalo, že za necelé tři čtvrti hodiny dorazil do Lískové.

Lidské příbytky dodaly mu poněkud myslí. Našel dokonce tolik odvahy, že pomyslí i na to, vydati se odtud po ní cestou na Lupču, Motkovisko a Demänovou. Získal by tím dobrou hodinu. Ale kdoví, jestli by nesešel s cesty, která bude zaváta. Nechal záměr padnouti.

Nicméně první stísněnost zmizela. Bylo možno mysliti již i na něco jiného než na nebezpečí vánice. Ne, ten žid zlodějská, k vůli němuž jest mu tuto cestu konati pěšky! Skřípěl zuby a klel v duchu. Počítejme to jenom, vždyť za osmdesát korun

- a ta huba křivá říkala ještě, že útrata dělá víc - byl by musel vypít s neznámým společníkem nejméně šedesát půllitrů piva nebo čtyřicet mírek slivovice, což se vyvrací samo sebou. Zloděj smradlavá. Počkej, po svatém Janu!

Ale počty měly tu dobrou vlastnost, že, jsouce obtížné a dlouhé, zkrátily cestu. Byla tu Liptovská Teplá, sotva se nadál.

Nyní bylo přejítí trať a silnice odtud vedla po její pravé straně. Aspoň nějaká změna. Do Vlašek odtud byly zas jen tři čtvrti hodiny. Tam, buď chvála Bohu, na zastávce právě již zářil a syčel ranní vlak jedoucí k Ružomberoku. Oh, znamenitě! Kde vlak, tam lidé. Uštvanému chodci bylo, jako by byl pohoštěn kalíškem dobře hřející slivovice. Silnice tu překračovala i Váh, hrome, a tu vlastně již jsme za okamžik na poloviční cestě, třeba nohy bolely a pot na člověku mrzl. Nevídáno, má-li metelice chuť přijít, ať jen nemešká, dokud je Bodický na cestě, které má na mále. Tma? Ach, kdopak hovoří, že je potřeba světla na chůzi. Hrbatý pasák dosáhne toho rekordu, že urazí cestu z Ružomberka do Lúček za pouhých a hloupých pět

hodin. Hle, to černé vedle Demänovské hory je Poludnica, ta proklatá. Pod ní je ilanovská dolina, Bodického pasácký revír.

Ted' to v něm, jak se blížil, počalo vříti na. vzdory mrazu, který se mu nejnepríjemněji zažrával do krku a do ruky, která krk chránila. Necht' je toto ještě podstoupeno. Však běda chmradi z Lúček, až bude po svatém Janu a pasák sviní si odnese do stavení nalezený poklad! Uvidí se, jak mu draze zaplatí všelijaké to přezírání, víme? Vřelo to v něm stále silněji a stále výš, až pojednou se zarazil.

Hrivnák!

Aby tak Hrivnák se o pokladu dověděl a předešel ho! Mioděk, ač ztýrán, dal se do běhu, jako by tomu chtěl zabránit. Bože, jen to ne, Kriste všemohoucí, jen to ne, jen ne Hrivnák!

Před jitem, uštvaný, Poludnici již před sebou, byl konečně za Mikulášem stižen vánicí. Vítr hvízdal a sníh zasypával nepokrytou hlavu, vlétal do uší, do očí, za krk. Tma byla hustá, ještě že tu znal dobře cestu! U všech hromů, aby ho to tak zasypalo už takřka za humny.

Před chvílí si umiňoval, že hned ráno dojde poohlédnouti se po ilanovské dolině. Ale když vysílen se dostal posléze přec jen domů, nevyšel ze stavení dlouhé týdny. V prvních dnech byl mezi životem a smrtí. Blouznil v horečkách, provázejících zápal, stále a stále o tom, že prý at' ho pustí, že zmešká, že nesmí být předstižen. Že už vidí kohosi tam mířit s motykou. Dohadovali se, že v bezvědomí tím miní hrobaře a vlastní hrob. Fantazíroval celé noci.

Když s ním bylo lépe, zavolali k němu Hrivnáka, jehož jméno tak často vykřikoval v bezvědomí. Ale hrbáč s ním zavedl,

když na okamžik jasně a ostře si návštěvníka propátral, zcela běžnou a rozmarnou řeč, zdaleka se dotýkající ne bolestí nebo poslední vůle, nýbrž příběhů o pokladech a podobných hloupostí.

Ne, ne, ten Hrivnák, ten trulant, praštěný pytlík nic nevěděl, nic netušil, jak vyšla najevo. Bodický měl v hrsti cosi skoro tak cenného, jako už sám poklad. Jistotu. Smál se v duchu zcela nehorázně. To ho uzdravilo.

*

Vida, slunečné dny, které teď přišly, vytahují nemocné ze stavení jako vodu z kaluží. Ach, není divu, že pasákovi svíní se zprotivila postel, na níž po týdny byl upoután. Bude už zase vyháněti brav, ke kteréž práci jiný nebyl než on.

„Dobrý pastýř,“ řekl si se zlým smíchem Hrivnák, když ho hned prvního dne, sotva se mohl postavit na nohy, uviděl. v ilanovské dolině. „Nemůže zapomenout na místa, kde pásal.“

Ale když ho tam přistihl i druhého i následujícího dne, zavrvalo mu v hlavě:

„Co tam obšlapává ten člověk?“

Ten člověk, živobyť tuhého jako kočka, nedělal nyní vskutku nic prospěšnějšího, než že obcházel na stráni skalky.

VIII.

Nemoc se zahrnzdila v Lúčkách, a když z ní Bodický šťastně vybředl, byl to

tenkrát starý učitel Štefan, kdo do ní spadl až po uši. Mládež již po několik dní si oddechovala od školy a vychutnávala svobody, teď když slunce pralo do návsi, s pokřikem tak

věhlasným, že bylo za navečerů až úzko. U sta hromů, kdyby tak jednou naráz nemoc chtěla držeti všecky kantory světa!

K smíchu, kampak s hrou o kuličky,oblázky a boby! Toto slunečné jaro a tuto nenadálou prázdeň nutno oslaviti hrou říznou jak bič. Hrál se tedy na rychtáře, k němuž žalobce předváděl viníka, aby rozsoudil , kolik za smyšlené provinění má dostat na onu část těla, která je nejpohotovější k něčemu takovému. Vidíme ho „Matěj s chvostem“ právě rychtaří, ta kratiožka s velkou moudrou hlavou a s širokými gatěmi, v nichž by mohl mít menšího nájemníka a z nichž věčně čouhá mlíčen, který mu zjednal přízvisko. Vidíme ho, jak krátké sloní nožky pevně rozkročeny, jako by zápasil s býkem, třímá v čepici hlavu obžalovaného, který nesmí viděti, kdo ho ze zadu vyplácí podle návrhu Matějova.

„Dvanáct dostane!“ velí Matěj.

Oh, štěstí obžalovaného, že Matěj „s chvostem“ neumí do více počítati.Štěstí, že to není za rok, až bude počítati do padesáti, ba do sta. Matěj „s chvostem“ má dobrou hlavu, bude študovat na pána.

Ondyno zrobil již stoličku pro starší sestru, a kdo za to, že ji na první ráz rozsedla, holky už jsou takové.

Trávník před stavením Petrovičovým zas ožil zásluhou čtyř nejmenších Petrovičů, z nichž stáří posledního se počítá dosud na měsíce. Od nepaměti se rejdlilo před Petrovičovými okny, jen asi před čtrnácti dny, bůhví proč, rodiče zakázali v místech dětem povyk. Ted' však se tam již všecko zas přestěhovalo a jen do toho! Holky kvičely bolestí, jsouce bity vší silou, že div krev nestříkala s postiženého místa, a přece spokojeny.

„A já něco vím,“ zazpíval najednou z ničeho nic Adámek Nahálků.

„Jéj, řekni to jen mně,“ přitočila se k němu holčička Žiarnova, nechavši pokřiku, neboť se mohlo stát, že Adámek vskutku něco ví. Ženy jsou zvědavé již od malička.

„Malíř zas přijede,“ hlásil na celé kolo malý muž a zatvářil se povýšeně.

„Psal k nám, že za čtrnáct dní.“

Dosáhl skutečně vážnosti touto novinou. On to přec musí vědět, kdo k nim přijede. Od koho se mu zas bude dostávat bonbonů pro závist ostatních.

Ale v zápětí byli na vrchu i někteří z druhých, jejichž známost s malířem také byla nemalá, jak se ukázalo.

„Já mu budu držet zas krávu, až jí bude kreslit.“

pyšnil se jeden.

„Ty?“

„No, naši straku! Optej se koho chceš.“

„A já s ním budu bicyklovat,“ přetrumfl ho druhý.

„Bicyklovat? Vidíte, jak se mu od huby práší? Jéj!“

„Bicyklovat,“ vzpurně stál na svém posmívavý.

„Povedu mu kolo, až půjde přes náves, jako loni.“

A tomu říkáš bicyklovat?o dráždí ho zas jiný.

„Bicyklovat umí jen malíř.“

„No, jen Rambousek,“ dotvrdil Adámek, aby zase před ostatními hádaiícími se o chlup a nic dohromady nevědoucími (kdopak u nich bude bydlet?) obhájl svou zasvěcenost ve věci malířské.

Ale radost netrvala dlouho. Když učitelova nemoc nechtěla odejít, dřív než malíř přišel nový učitel, tentokrát o mnoho mladší. Zarevucký se jmenoval, a bylo u konce nenadále prázdno. Mladík teprve loni vyšel z učitelského ústavu a nyní, téměř po roce čekání, dostal tu výpomocné místo.

Když později v červnu doktor Herman přijel k bratrovi na letní byt, vyjádřil se o mladém učiteli:

„Jestliže tu už zůstane, budete tu mít naději na první úmrtí na tuberkulózu, které Lúčky budou kdy pamatovat.“

Tak se to tu mělo se zdravím.

„Ten silný vzduch z hor? Dědkové jako nezmaří? Ten mládeneček si to přinesl s sebou,“ řekl doktor. „A to ještě tu může hezkou chvíli vzdorovat, když jinde by už dávno nebyl.“

Mladý muž si nesl s sebou ze škol kromě té sušky zápal pro svéráznost slovenské krajiny a uvítal s netajenou radostí, že se dostane právě do nedotčených končin, byť by zde byl v době dešťů a rozmoklých cest jako odříznut od světa. Chtěl co nejbližší vniknouti mezi lid a nadělalo mu starostí, jak bude v Lúčkách bydlet a jakou stravou bude živ.

„Jsou tu chlapi, s kterými bych mohl kamarádit?“ ptal se starého učitele hned, když nastupoval. Učitel Štefan zapřemýšlel.

„Je tu jeden, mladý Šedor,“ řekl pak, „který má něco v hlavě. Učil jsem ho. Má rád hory, toulání, včely a pole. Vždycky, když se na něho podívám je mi už jasno, že člověk může být i veselý i zbožný zároveň. Jeho otec je totiž baptista.“

„Baptista?“

Zarevucký zpozorněl ještě více.

„Říkáte, že tu jsou baptisté?“

„Ne. Jen rychtář. A jeho syn k nim asi nemá daleko.“

Bledému mladíkovi tvořila se v duchu představa Šedorova syna, plného zdraví, toulek a nadšení.

„Jak se jmenuje?“

„Adam,“ řekl učitel. „Ted' je ve vyšetřovací vazbě jako podezřelý z vraždy.“

—Když jednoho z nejbližších dnů přišel na nábo ženství evangelický farář z Mikuláše, také ještě mladík, vyprovázal ho učitel Zarevucký od Lúček až k městu. Teplý vítr, provonělý lesem, vlál nad polní cestou, kterou šli.

„To je kraj“ vydechl Zarevucký.

„Kraj i lidé, přáteli.“

„I lidé,“ přisvědčil mladý muž. Šel chvíli mlčky, pak se otázel: „Co soudíte o baptistech, faráři?“

Farář se usmál.

„O těch věcech přece nemohu mluvit. Nemluvívá se objektivně o konkurenci.“

„Vážně,“ řekl učitel. „Rád bych věděl pravdu . Slýchal jsem o nich, že jsou samé „bratře“ a „sestro“ , ale že ve skutečnosti nejsou prosti pýchy, ba že mají více než kdo jiný. Říkají prý o sobě, že nepijí a nekouří, jako by říkali s tím farizejem z Písma . Děkuji ti, bože, že nejsem jako tento publikán... Ostatně v tom je i dost pokrytectví. Jsou takoví, že kouří a pijí po straně a na venek zachovávají ctnost. A vlastně, proč nepít a nekouřit, jsme-li zdraví, jaká to je zásluha! “

„To víte,“ poznamenal dost neochotně farář, „lidé špatní jsou vedle dobrých všude. Ani u evangelíků nejsou všichni svatí.“

Nyní se usmál učitel.

„To říkáte jako evangelický farář?“

„Když jsme u těch baptistů: Oni vlastně, chceme-li to vidět ideálně, se přibližují pravému náboženskému smyslu, snahy po největší intimnosti v dohovoru s Bohem. Neznají obřadů, jdou si k Bohu bez po ostředníka.“

„Jenže pak se jim ten Bůh rozlízá po všem,“ poznamenal mladý učitel, „pak to vypadá tak, že ze vsí by se ozývaly jen žalmy místo písní.“

I na to farář nic neřekl. Až po chvíli začal:

Naštěstí pro ně, že to jsou jen malé skupinky a že se tudíž navzájem znají. Až by vzrostly, objevilo by se tolik kazů, jako ve všem jiném.

„Pravda.“

„Dnes na nich je krásná ta rigoróznost, s jakou hned vylučují ze svého středu toho, u něhož zjistí, že nežije podle zásad. Nepatříš mezi nás, měli by říkati i v jiných církvích.“ .

Mezi řečí došli oba muži k vrbinám na břehu Váhu. Řeka hučíc, rozlila, se po celém širém řečišti a zasedala kalem do vrbového houští, které rostlo u krajů. Oblázcité ostrůvky, které tvořila v létě uprostřed, byly nyní pohlceny vodou, jejíž hlavní vírný proud šel po levé straně. Zátoka sahala až po cikánských domečcích, jež se krčily na konci luk.

„Ještě že tak voda hučí věčně svou,“ řekl učitel, dívaje se v proud. „Nezdá se vám, faráři, že světská píseň, tanec a ty věci jsou krásnější než nábožný zpěv?“

Farář se zadíval na tuberkulosní učitelovu tvář.

„Nevím.“ odpověděl mu pomalu.. „Ale ztrácí se nám to tu nějak pod rukou, chápete?“

Před starým dřevěným mostem vrbickým se zastavili. Učitel se měl k návratu. Zatímco se loučili, minul je mladík, jdoucí od Mikuláše. Měl hlavu poněkud svěšenu.

Učitel, aniž věděl, proč tak činí, ohlédl se za ním. Muž zabočil na cestu k Lúčkám .Všechno na něm se shodovalo s tím, jak starý učitel Štefan mu vypočetl Adama rychtářova. Ale tento chlapík. který tudy šel, měl po každé straně úst silnou kolmou vrásku, jež chyběla v popisu učitelově.

Jak se navečer v dědině ukázalo, byl to skutečně Adam Šedor, který po marných výsleších byl propuštěn z vyšetřovací vazby.

Šel mezi poli krokem loudavým, třeba zas cosi v něm volalo k letu. Hoditi minulé dny za sebe, býti zas u svých věcí, nadýchati se hor. Soumrak se skláněl a zvonce zněly s pastvin u lesa, ty hluboké a hlučné, kravské zvonce. Hle, zatím co nebyl doma, vyhánějí už statek na pastvu. Také jehňátka jsou již jistě v hoře. Bylo první šero, když vyhýbaje se lidem, přišel až na návrší nad ves. Na čísi zahradě do navečera hvízdal kos, přehlušován pokřikem dětí. Také z lesa tichem jemně pronikaly hvízdavé ptačí trylky, dvojité, s ozvěnou. Nad umklými pastvinami se rozsvěcovaly hvězdy a přes Poludnici jako lehký snový závoj se táhla šedomodrá mlha.

Všecko prošel toho navečera Adam Šedor, světlici, chlév, mlat, zahradu, zastavil se u včel, v šeru se opřel o strom a poslouchal, v čí zahradě to kos zpívá. Ta hanba, být člověkem! Lze-li tak pošpinit kosa?

„Vidíš,“ řekl mu otec, „vyhráli jsme to zas jako tenkrát s tou školou.“

Ale syn neodpověděl a v komoře padl do peřin jako kus tupého předmětu.

Musel ho se svítáním probuditi hlas trubky pastýřovy, aby zas jako jindy vesele vyskočil z peřin. Hle, není to sen, tu okno do zahrady, tady věšák, tam truhla na prádlo. Je to komora jak dřív, jak před vazbou, jak po léta. Za oknem plane východ, brunátný při obzoru, čím výše tím žlutší a matnější, až splýval s šeděmodrou oblohou. Kriváň, Gerlach a Rysy zářily nad mlhami, bude zas jasný den. Na trávě v zahradě ležela rosa.

Ticho bylo to tam, když pasák zatroubil. Z Šedorova i sousedova chléva bylo slyšet ženy, jak při dojení mrzutě okřikují krávy, bijí-li ocasem. Od čtyř hodin začíná nový den, nekoječný, utracený v práci. S úsměvem vítat jej může jen lenoch. Ženy, odcházející z postele rovnou do chléva a z chléva

k plotně mají.o růžovém jitru své mínění. Ach, kde jsou vlastně dívky? Mají kostnaté ruce a tvrdé rysy jako ženy. Koho to chlapani milují? Jinými kraji jde dívčí taneční krok. Ne; odpusť, bože, sem se snad sešly jen ženy a práce.

To byl již Adam u strouhy se mýt... Voda zábla, až se zuby třásly. Bud' pozdraven potok a ráno.

Krávy z dvorků vycházely do návsi, jako by herci vystupovali na jeviště. Jejich krok zachovával rovnováhu a důležitost.

Slunce stoupalo nad obzor a stádo odcházelo.

Ach, a nyní bylo na pastýřově synku, na nikom menším než na Matěji „chvostem“, aby dokázal, co dovede. Měl trubku otcovu v moci nyní on a troubil a troubil, nadouvaje tváře, bez tak již široké od toho kumštu, a vyzařuje sebe-vědomím, dokud nebyl kýmsi zahnán. Moloděc!

Ještě nedozněl za vsí splav kravských zvonců, když se na návsi ozvalo prásknutí bičem a Lojko zahulákal na dědinu:

„Jehňata!“

Vycházela čerstvá, tichá a družná, že byl až hříchem chraplavý hlas Lojkův a jeho mladšího pomocníka u stáda, které tak jásavě vyzvánělo.

Co následovalo tom, bylo bez zvonků, přízemní, nešlo do hor. Hrbáč Bodický, zanechav nemoc již dávno v posteli, ráno se vydal se sviněmi do mokřin na ves a líná, břichatá zvěř, se svislými vemeny, vytaženými od hladových selat, dávno již zapomenuvši. na ryčnost svého mládí, spásala trávu, aby se za poledne rozvalila na slunci, nyní ještě milém. A když bylo slunce již na poloviční cestě nad Poludnici, přišla chvíle stařečka Gregora, aby vyhnal stádo žlutých housátek s husami na palouk za dědinu. Měl úlohu nejděčnější, ač ne málo svízelnou. Rostlo mu tu, tak říkajíc, pod rukama ta úlisná, hovor-

ná havěť. Jeho houf došel nejvalnějších proměn od jara do podzimu, kdy stařeček skládal svůj úřad.

A lidé se ztráceli v polích.

Od Šedorů šli okopávat brambory. Rychtář dnes často ustával v práci a narovnával záda. Ne, přece s tou řečí nebude nic. Šedorová se svými dvěma řádky byla mužům stále v patách. A před ní se nedalo mluvit o tom, co zavinila.

Až tedy to bylo hotovou věcí. V poledne krejčí, posílák, zvoník, hrobař a obecní sluha v jedné osobě zabubnoval na návsi a zval občany do schůze navečer.

Sezení bylo na kladách na návsi. Ti, kdož měli nejbliže, přinesli si i židle ze stavení. Večer sestupoval s hor do údolí jako píseň stáda.

Odvěčnou stráž, soumrachnou horu. vzadu za sebou scházeli se tu muži hlinitě červených tváří jako před obřadem. Čisté, bílé rukávy košil svítily mezi černými vestami a klobouky. Byli tu statní chlapíci, kteří neměli stání, zatímco starci bílých a dlouhých, prstencovitých. vlasů odpočívali pokojně na kladách. Ke schůzím nutno přistupovati rozvážně a s úctou. Ach, zdaliž tomu je víc než padesát let, co bývalý rychtář Gašparik, ať mu je země lehká, i když byl hrubiánem, vykázal ze schůze starého Žiarana, že přišel tak, jak se právě vrátil z pole, zablácen a neumytý. Budiž mu, rychtáři, odpuštěno, pevně držel obec. Byl by to bača Režucha, který by mohl vyprávěti, a ne jen sám, jak, když byl mladíkem a stál v noci s holkou u plotu, vzal ho rychtář Gašparik za límec a poslal domů, jeho i holku, každého na jinou stranu.

Týž rychtář to ostatně byl, kdo před muzikami vybíral peněžitě zálohy od mladíků a nevrátil jim jich, když se strhla rvačka. Časem tak vyhojil muziky od raubiřstva. Ano, ano, to byl on, hranáč a mudrc, který i v Mikuláši něco platil, když se tam

objevil o trhu. Vymírají rychtáři. Hled' me, toho mátohu Šedora, jakou on obci nespíská příhodu skrz ženinu hloupost.

Ať už to bylo pro tu listinu či pro ono zostuzení syna, byl Šedor nyní jako převrácen. Kam se poděla upřímná zvědavost jeho očí? Byli na rozpacích, jak s ním vésti hovor a táž nejistota byla i u něho.

To, že se ztratilo jehně ze stáda a že snad v tom měl co dělati medvěd, bylo již v řeči obráceno se všech stran. Také práce polní a postup odvodňovacích prací za vsí pod lesem. Nebylo toho, kdo by zabočil na předmět dnešní schůze, jehož nevyšlovená tíha visela nade všemi ve vzduchu.

Napětí se ještě vystupňovalo, když po cestě od svého stavení přicházel sem Herman. Muži umkli. Cítili všichni, co se bude dít. Tenhle, jenž jde, je rychtářovým svědomím a nástrojem Šedora pádu.

Ale nyní se stala ta nepředvídanost, že Herman, odhodiv svým jistým pohybem klobouk na klády, pozdravil naopak rychtáře tak srdečně, jako by byl jeho nejdávnejším přítelem. Jidáš!

„Dobry večer,“ řekl pak ostatním, nehledě již na Šedora, a usedl.

Kdo tím byl zmaten nejvíce, byl právě rychtář.

Jeho řeč byla neslavná, jak možno pochopiti. Rozhlédl se nejistě po shromážděných, které vítal.

„Na programu dnešní schůze,“ vypravil posléze ze sebe, „je ona věc Balašova.“

V tom okamžiku mu připadlo, aby vyhledal očima Hermana. Zdálo se mu, že Herman se usmál a nepatrně pohnul koutkem úst. Aha, už to tu máme, jistě si myslí. To Šedora zmátlo úplně. Vypravil ze sebe bez ladu a skladu celou věc,

jak se stala. Jak Balaša podvodně přišel k jeho ženě a vymánil na ní podpis. Jak podal žádost na úřady.

Nyní již se začaly do jeho řeči plésti hlasy, čím dál tím troufalejší. Došlo to k těm koncům, že odkudsi stranou bylo na rychtáře zavoláno, aby nyní napravil, co si nadrobil. Hospoda že v obci nesmí být a nebude.

Tu se Šedor ve svých odpovědích zarazil

„Včera mi přišlo z úřadu povolení pro Balašu,“ řekl.

Bylo to, jako když do mravenců šlápne. Hlasy překřikovaly jeden druhý. Div, že nepadly nadávky. Stmívalo se, ti, kteří nechtěli býti v řeči viděni, nabývali odvahy. Večer byl vlahý a hustý vůní, vydražďoval náladu shromáždění. Ženy stály v zahrádkách a před vraty, poslouchajíce. Jen před Šedorovými nikdo nebyl. Rychtář stál tu sám proti hlasům obce.

Zatím Herman s úsměvem nechal vyvrcholiti hádku. Pak se zvedl s klády, mocnější než rychtář.

„Chci míti chvíli ticho,“ řekl. „Děláte jako blázni a melete na prázdno. Rychtář nemůže za to, co se stalo, leč že snad bylo na něm, aby na úřadě zakročil, což neudělal. Chci mít ticho,“ okřikl nový hluk. „Musíme jednat, když to došlo tak daleko. Navrhuji toto východisko.“

Oh, tenhle člověk v ničem neztratil hlavu, na všecko byl připraven, jak se nyní znovu ukázalo. Zatím co, jak řekl před chvílí, muži mleli na prázdno, věděl on, jak do věci.

„Navrhuji toto,“ bylo slyšet jeho řeč nyní v tichu. „Balaša dostane od obce odstupné, aby nestál na své žádosti. Jsem ochoten sám to s ním vyjednat, uznávaje důvodnost obecného přání.“

Nastalo rázem ticho.

„Mimo to půjdou se mnou asi tři z vás zítra ráno na úřad jako deputace, která si musí vynutiti, aby bylo odvoláno povolení hostinské živnosti v Lúčkách.. Kdo souhlasí?“

Ticho bylo nyní naprosté, že bylo slyšeti jen vzdálený šepot žen a věčnou píseň potoka, který tudy šel po oblázcích.

Ale v následujícím okamžiku naráz se zvedl příboj hlasů. Těžiště se přesunulo k Hermanovi. Šedor chvíli z toho nic nechápal. Měl jen v tom okamžiku jasný pocit, jak on přestává být představeným tohoto stáda, jež se pudově přimyká k jinému pastýři, silnějšimu a rozhodnějšimu. Nemohl setřásti dojmu, jak mu pod nohama klouzá půda jako by šel po blátě, jak rychtářství mu uniká jaksi mezi prsty, třeba že se nestalo nic, co by bylo podobno volbám.

Všecko, co vykonal pro obec, mu proletělo hlavou, celý zápas svého života, starý rozpor s Hermanem.

Řízení schůze se mu vysmeklo z ruky. Nebyl tu platen víc než hrbáč Badický, pasák sviní. Oh, Balaša před časem počítal znamenitě!

„Kolik mám nabídnouti Balašovi?“, bylo zase slyšeti zesílený hlas Hermanův.

„Tři tisíce?“

Zvláštní, že bylo vždycky ticho, když přišel s návrhem.

„Tedy dva?“

Ano, byli všichni pro to, jak se ukázalo. Tak bude věc vyřízena nejpříjemněji, i když dá rozum, že vlastně by neměli platiti žádného odstupného, jestliže úřad povolení sám vezme zpět.

Ale nyní to začalo vřítí v Šedorovi. Zahlédl Adama, jak se na něho upřeně dívá od stavení. Chtěl teď všechny přehlušiti, ale připadal si jako ve snu, kdy má vykřiknouti v nebezpečí, ale ztrácí hlas. Chtěl volati, že tisíckrát mu jsou milejší všecka nařčení a spílání shromážděných, než úlisná slova Hermano-

va, kterými byl vzat v ochranu. Chtělo se mu křičet, chtělo se mu řvát. Což nevidíte vetřelce? Dravce, jak po vás sahá? Uhlazeného cizince, který padl sem do hor? Hráče? Kořistníka? Dravce?

Nepozoroval, že jen šeptá sám pro sebe.

Nikdo ho neslyšel a nikdo nečekal na to, co řekne.

Jen ve tmě tušil synovy oči kus opodál.

Nyní udělal Šedor několik kroků k Hermanovi. Bylo to poprvé co šel on k němu. Muži se dívali, co se stane. Hle, baptista se jde poděkovati neznabohu židovi, že se ho zastal.

Ale jen těm nejbližším se dostalo slyšeti, co tiše vmetl stařec do tváře toho nádherného muže:

„Budeš brzy rychtářem a budeš sahati na obecní lesy, abys je odkoupil. Ale pozor na ruce, Hermane, pozor na ruce! Bůh je nad námi.“

Bylo ticho na chvíli. Všichni se dívali na ty dva a po jejich krátké rozmluvě, kterou vedl vlastně jen jeden z nich.

Rychtář odcházel na své místo. Herman se usmíval.

Večer voněl jarem. Poludnica ustoupila do tmy, a zatím schůze trvala, nad údolím z šera vyšly hvězdy.

IX.

Slabounce, snad ani nevěda o tom, snad ještě ze sna, spíš jako dík družce, s níž sdílel večer hnízdo než k chvále Hospodina a lesů, zaštěbetal první pták na lesní stráni ilanovského údolí.

Bylo přede dnem o svátku svatého Jana.

Lehoučká průsvitná mlha se odvíjela z ticha lesů. Prameny zpívaly, padajíce se strání dolů do úzké doliny. Tam hrál si a šuměl potok, zatímco traviny stály tu lehce omženy rosou. Po cestě vedle říčky nešla živá duše, černé přítmí dosud nerušeně tkvělo v korytech strmých strání, porostlých lesem. Ale tam nahoře na vrcholcích se jasnilo, horský vzduch prorůžoval od červeného proužku na východě. Tam s temena Poludnice byl asi nádherný, neurčitý pohled po jitřním údolí Váhu, jak, spánek v přivřených očích, čekalo na příchod slunce. Gerlach vzadu na obzoru byl rudé lince na východě nejbliže a zardíval se od ní na mužném svém svahu.

Onen pták umlkl po prvním pokusu o zpěv. Ještě chvíli bylo ticho v lesích a na podrostech. Pak zahvízdal druhý kdesi v mlází pod skalou, již určitěji. Pak třetí. A pak to znělo se všech strání, stále silněji a stále mnohotvárněji, sborová jitřní píseň, zvonivá jasná, závodivá. Lesy se probouzely, zatím co vesnice spaly ještě a lidé dosud neotevřeli dveří u světnic a brank na dveře do svátečního rána.

Ale pasák Badický, který na tento den měl špatné spaní z nedočkavé rozčilenosti, aby nezaspal, aby přišel první a aby slunce dnes vyšlo dřív než jindy, byl už na cestě nejkratším směrem, středem husího pastviska k roklině v lese. Ohlížel se častými, chvatnými pohyby zpět ke vsi. Ale nikdo nešel.

Zajistil se ostatně, než se pustil za dědinu. Nahlédl do dvorka u Hrivníků spali.

„Hej, sousede!“ zavolal pro jistotu, ale ne zase tak hlasitě, aby pastýře probudil, má-li chuť spáti v tom významném jitru.

Ne, žádný šramot se neozval zevnitř.

Bodickému spadl kámen se srdce. Bodický se smál. Jakási lehkost, rozmarná a veselá ho nadnášela jako k tanci.

„Jen spi, jen chrápej, dobře děláš!“ pobízel v duchu spáče.

Pak se dal za ves. Div se mu nechtělo rozepjati své dlouhé svíslé ruce.

Konečně!

Konečně tedy se dočkal, konečně je den tu, otvírá se nový svět hrbáčovi.

Bude dnes jasný východ, hle, všecko spěje k tomu, aby dobře pořídil. Má to být! Sladká, trýznivá pomsta lúčským je na dosah ruky. Spravedlnost a trest se dostaví skrze něho. Ještě okamžik, Hrivnáku, ještě okamžik, ženské, jen malou chvíli, chlapi.. Účtování je tu. Uvidí se, kdo koho bude obletovat, až Bodický bu-de majitelem domu.

Jeho celý mrzácký život, pln posměchu, ústrků s vlastního pocitu hanby ze zkřiveného těla, čekal na tento den, aby se všecko zvrátilo jedním úderem motyky pod skálu.

Motyku!

Vida, zapomněl ji doma v tom chvatu. Měl by se vrátiti? Ne, ne, mohl by být zpozorován.

Ostatně bude tak lépe, skálu si zatím jen něj poznamená a navečer půjde kopati. Bude to méně nápadné.

Nejde nikdo?

Ne, nejde.

Už je jen několik kroků do lesa, odkud zněl ptačí zpěv.

Východ červená. Hrome, on tam je vlastně mráček při obzoru.

Ze vsi kokrhali kohouti.

Jakže to bylo a tím statkářem, co vyoral poklad, dokud byl ještě chudým gazdou? Musel každého roku něco postavit, jak to stálo nakázáno v tom pokladě. Můj ty bože, toť zrovna k smíchu, takové příkázání. Bodický bude stavěti hned a všecko v jediném roce. Nádherná vila do podzimu bude stát tady na kraji údolí, tak požehnaného.

Ale kde jenom se postavit, aby přehlédl všechny skály v stráni?

Tady to bude nejlepší, trochu výš, na protějším svahu, tam, kde pase Hrivnák hovězinu.

Chacha! Hrivnák!

Léta tu pase. Hlupák slepý. Lump.

Jen aby dnes nepřihnal příliš brzy.

Hrbáč zpocen se vyšplhal na skalku v stráni. Měla tu nevýhodu, že odtud byl viditelný zdola z úvozu, ale musela to být ona a ne jiná. Jediná byla k nezaplacení, protože dávala rozhled po protějším svahu tak dokonalý, že nelze si mysliti místa příhodnějšího.

Tak. A co pak nám dělá slunce? Necht' už vyjde, Bodický je zcela připraven.

Setřel pot s tváře. Nyní již nezmešká východu. Jen aby na sebe nedal dlouho čekat!

Lépe dřív než později. Hrivnákovi neradno věřit, i když spí.

Protivný, táhlý mráček s červeným hořejším okrajem, co tam má co pohledávat, byt' vlastně jen zcela nepatrně zdržoval slunce, jsa pouze o něco výše než holý hřeben hory, přes nějž musí paprsky padnouti do stráně.

Každá vteřina je však dobrá tomu, pro koho znamená čekání věčnost.

Chvěl se nedočkavým rozčilením.

A náhle byl leknutím celý bez sebe.

Rána pastýřským bičem sem padla od vsi. Hned nato zatronění, svolávající dobytek.

Hrivnák!

Hrivnák už shání stádo na návsi a požene je sem. Hrbáč je ztracen, nevyjde-li slunce dřív než přizene on, před nímž by ani za smrt nemohl věc prozraditi. Ne, ne, raději umře se svým

tajemstvím, než se o ně dělití se svým sokem. A kdyby měl být umučen, neprozradí.

Objeví-li se tu Hrivnák, nesmí dnes v žádném případě Bodického tu zastihnouti, nesmí míti ani nejmenšího tušení, o tom, co se tu mohlo dítí. Bodickému by bylo zmizeti. Uměl-li se vždycky dřív držeti stranou lidí, teď teprv nepotřebuje jejich společnosti, aby se s nimi snad dělil. Ne, jak ve zlém, tak v dobrém stranou jich.

Ale co by to znamenalo vzdát se pozorování? Ztratiti rok. Jak dlouhá byla doba letos od zimy, obětovaná čekání!

Celý rok by v žádném případě nepřečkal.

Toho všeho byl si vědom předem a nyní v okamžiku mu to opět šlehlo hlavou.

Věci pak šly v rychlém sledu za sebou.

Nové zapráskání bičem.

Zvuk prvního kravského zvonce, pomalý, chraptivý. Dobytče patrně s neochotou vyšlo na náves.

Hned po něm druhý.

Pak několik nových najednou.

Zvuk zvonců mohutní.

Bodický, hlavu sraženou v ramenech, trnul a. chvěl se. Bože už kdyby slunce vyšlo! Rozsvětlovalo se jen líně. V lese stále totéž tiché šero s protivným zpěvem ptačím. Skály byly sotva viditelné. Která to bude?

Okraj mraku na. východě rudl, ale mrak, zdálo se, pomalu rosti.

Také zvuk zvonců rosti. Snad již ie úplný.

Hrbáč opět setřel pot s čela. Skalka, na. níž stál, přímo pá-lila. Musel přešlapovati, aby se něco dělo, když nebe bylo tak těžkopádné. Dlaně se svíraly do pěstí.

Bože, mohl-li bys to dopustit? Kde by byla spravedlnost
v světě?

Zase prásknutí bičem.

Zvuk se jasní a zesiluje.

Zvuk se blíží.

Stádo je již za vsí..Táhne sem. Bič práská.

Rozsvětlivá se. Mrak rudne. Na stráni červený přísvit. Jen
víc, jen víc, jen rychleji!

Stádo se blíží. Je už asi na cestě za ohybem; přešlo palouk.

Proč potok tak jednotvárně zní!! Jako by se n nedělo!

Mrak řeřaví. Již, již. Tam, v stráni!

Hle!

Ne, nic to nebylo, jen mámení, oči se kalí, jak jsou v napětí,
dělají se mžítka. Bože, aby tak nerozeznal přesně skálu, až
přijde ten okamžik.

Slunce již již se dobývá nad mrak.

Zuby se třesou, cvakají o sebe. Sevřel je, že zaskřípěly.

Stádo je tu. Hrivnák křičí na krávu tam dole.

Bodickému propukly slzy. Samy, nemohl jim zabrániti. Pod-
dal se jim, tělem zatřásl bezmocný pláč.

Ale i přes slzy možno hleděti. Projasnilo se.

První kráva se objevila. A druhá, třetí a hned ostatní.

Ach, což krávy!

Nehýbe se odtud, byť tu měl na skalce být pro smích celé-
mu světu, byť, tu měl i umřít.

Ted' vidí Hrivnáka. On jeho snad ještě ne.

Sláva!

Okraj slunce.

Mžikem přeletěl stráň pohledem.

Všecky skalky září najednou.

„Chachachacha.“

Nehorázný Hrivnákův smích oťrásl údolím.

„Chachacha.“

Hrbatý muž jen cítí, jak všemu je konec. Všecko na něho padá, snad se svět řítí. A slunce září tak jásavě, tak svátečně.

Jako pomatený dal se Bodický strání dolů.

Klopýtł a padl tváří na kámen. Krev vytryskla. Jako štvanec vstal a ubíhal dále.

„Chachachacha.“

Zase ten odporný smích, ostřejší než bič.

Přikrčil hlavu do ramen. Dlouhé ruce mávaly v běhu vedle kolen, která se chvěla. Hanba, jejíž velikosti nechápal, jen cítil, seděla mu v týle a vžírala se až k mozku.

Jako zvíře vyběhl z lesa a hnal se po pastvině ke vsi. Neviděl a neslyšel. Celý svět hořel, v očích měl hrůzu, v očích kalně vytřeštěných.

Málem by byl vrazil do Adama Šedora.

„Odkud tak časně?“, vesele ho oslovil svátečně nastrojený mladík, jak bez kabátu, v tvrdě vyžehlené bílé košili právě vycházel ze dvorku před stavení, obhlédnouti před chvílí narozený den.

Bodickým to trhlo, ale v zápětí srazil hlavu ještě níže, jako by byl udeřen novou ranou bičem. Nemohl snést pohledu na člověka. Vyhnul se obloukem jako polekaný pes a za okamžik zmizel v baráku.

Tvář Adamova se sotva postřehnutelně prodloužila překvapením. Táhl ho slunce před stavení, aby se celý vystavil jeho sálavému jitřnímu jas, neboť sváteční nálada, s níž se probudil, přátelila se přímo pudově se slunečním světlem, toužíc po něm a vyhledávajíc je. Svit', vyzařuj a prosvětli se. Na vždycky miluj slunce, jeho boží jas.

Ale vytřeštěný zrak hrbáčův, jeho útěk a tvář plná krve na úsvitě dne, v němž přijme křest, bylo ošklivou skvrnou na tom jitru. Šedor se zarazil. Nebo snad ten hrbáč, napadlo mu, se mu vyhnul proto, že byl Adam ve vazbě? Bylo mu náhle, jako by ho někdo vodou polil.

I mrzák ho chce soudit? Je snad přece nyní pro lidi nečistým?

Na vzdory rozepjal ruce.

Dnes se nechtělo přemýšlet, jakož vůbec málo přemýšlel. Dnes se chtělo jen ssátí slunce. Dnes vlastně je i den zásnubní, neboť Anna Kovačičová, pro niž se svátečně oblékl tak záhy a pro niž se zastaví na cestě do Mikuláše, bude s ním pokřtěna a do měsíce bude jeho ženou. Rodiče mu ji dali. Bůh mu ji dal. Ať lidé pohrdají!

Dvě kolmé vrásky zůstaly vedle jeho úst od doby, kdy byl ve vazbě, ale tvář opět již dostala svou červeně hlinitou barvu a vrásky tu byly, aby od nynějška měly znamenati cosi jako věčný úsměv.

Vrátil se do stavení, oblékl černý kabát, do kapsy zastrčil modlitební knížku a objav rodiče, zlíbal jim ruce a tvář.

A teď byl na polní cestě k Povážské Porubě.

Jak žito vonělo! Dokvétalo právě a silná chlebová vůně vlála nad pruhu polí.

V údolí z dálky se leskl Váh, jak na. vodu padalo slunce. Kde asi se zrodí ta vlnka kterou bude pokřtěn a před jakou dobou musí nastoupiti cestu od pramene, aby přišla, zpívajíc zprvu přes oblázky a přetékačíc později s hukotem jezy, včas k onomu místu blízko vrbického mostu!

Rozložitý keř šípkový zval u cesty, aby s něj utrhl květ a donesl dívce, s níž bude zasnouben. Také už dokvétal.

Nepatrná krůpěj krve se Adamovi zatřpytila na ruce, když se poranil o trn, jak trhal polorozvitou růžičku, poslední, kterou mohl nalézt.

Hu, jak ten Bodický měl zakrvavenou tvář!

V té chvíli pocítil v sobě Adam slaboučký neklid.

A najednou, aniž věděl, odkud přišla připadla mu myšlenka, aby se vrátil. Byl již asi čtvrt hodiny cesty za vsí.

Ne, opravdu to nyní vypadalo, jako by mu cosi našeptávalo, aby se vrátil.

Co se to jen asi Bodickému přihodilo, že tak ubíhal, jsa zřejmě poraněný? Kdo by mu pomohl, kdyby, byla hrbáčova sestra náhodou dnes odešla brzy z domů? Což někdo chodí do obecní chatrče činiti návštěvy mrzákovi, který lidem je dobrý pro pasení bravu?

Ach což, nebylo to asi tak vážné. Kdyby byl Bodický něčeho potřeboval, byl by se jistě zmínil, když ho Šedor sám oslovil. Ale on ani neodpověděl a vyhnul se mu, jako by byl Adam nakažený. Necht' si tedy, sám pomůže, jak nejlépe umí.

Ale nyní neklid mladého muže rosl.

Ne, ne, vzpíral se Adam, nevrátí se, bylo by to neštěstí. A Anna jistě už na něho pomalu čeká, slíbil přijít ráno. Stojí se už asi. Jistě do bílých šatů. Ženským trvá výprava tak dlouho, i když se počítá. to, že musí dáti světlici trochu do pořádku a obsloužit havěť, než se samy dají do strojení.

K čertu, co ho to drží? A proč vlastně by se vracel? To ještě Badickému za všecko?

Pravda, nezmeškal by nic, kdyby se ještě vrátil a potom přidal do kroku, protože schválně vyšel tak brzy, aby se mohl plouhat tím slunečním jitem; ale právě proto! Proč by měl potom pospíchat k vůli hlouposti, když je tak krásně? Svou milou nesmí nechat čekat.

Ale to již se zastavil.

Rychle, rychle, nutilo ho to k návratu nyní již neodbytně. Líně a vzdorně, pomalu se vracel.

Po několika vteřinách zrychlil kroky.

Posléze se dal v běh.

Tak se stalo, že Bodický byl vyproštěn z oprátky právě ještě včas.

Visel na řemenu v sínce ještě s tím vyděšeně strhaným výrazem v očích a s tváří zakrvácenou od rány, kterou si utržil na útěku v lese. A nyní ještě jeho obličej byl zmodralý a zduřelý, aby tím více se odrážel od malé, vyzábělé, sražené postavy, jež visela vedle nad hliněnou, upěchovanou podlahou v brlohu, kde všecko páchlo. Ne, tenhle člověk snad nebyl stvořen k obrazu božímu. Díval se na svého zachránce utkvěle jako přízrak.

Adam přivolal lidi.

Teprve po půlhodině, již ne tak loudavě, již tak nevychutná-vaje slunečné jitro, ale ohromen nad tím, jak byl Bohem zavolán k pomoci člověku právě v den křtu, vydal se mladý Šedor znovu na cestu k Povážské Porubě.

X.

Kde zůstali muži, když se razily chodníčky v horách, ony pěšiny křepké a vytrvalé, nemužsky trpělivé, ba téměř taneční, nahoru, dolů, nahoru, dolů, nahoru, dolů? Je v povaze chlapské jistá nepořádnost, pokud se týče chůze po lesích, jako by krev starých lovců žila věčně v mužích. Ne, oni to nejsou, aby husím pochodem, v dlouhé řadě za sebou, štěbetavě a obtíženi ranci, razili pěšinky a prtě po lesnatých svazích hor

a podrostem pasek vzhůru. Takto zásluha na chodničkách zůstala nohám stád a nohám žen, jež obojí, stejně bosé a otláčené, kopytný roh dobytka a. kostnatá, kloubovitá noha ženy, opatřená hrboly vyvinutých nehtů, mají rovný podíl na této pradávné práci. Vrtkavý dobytek, dávno nespolehlivý, sešlapal příčné rýhy na svazích, aniž by měly jaký smysl, začínajíce odnikud a ztrácejíce se nikam. Ale trpělivé ženy vyšlapaly cestičky k salaším a kolibám, stezky, jež někam vedou.

Cosi z povahy ovcí a koz, s nimiž tu od věků ženy žily, odvahy a obezřetnosti zůstala v jejich nohách, jak s nákladem putují nad srázy. Staré, houfné pouti pro len, s přespáním na salaších, trvající tři dny a noci, od Liptovského Mikuláše až kamsi k Banské Bystrici či ke Zvolenu, namířené přímo přes hory, těsně pod skalnatým vrcholem Ďumbieru, na vzdory nebezpečím a bloudění za tmy v bezlidné spoustě lesnatého pohorí, podvědomí o těchto putováních jako by se dědilo s ženy na ženu. Velké a těžké otepi lnu, určeného k spředení za zimních dnů, kdy muži kácejí v lese, učinily záda žen podobná chlapským. Nůše s malými selátky, koupenými na, trhu v Mikuláši a kvičícími cestou přes lesy a kolem kolib, kde ženy načerpaly pro ně mléka, znamenají výdělek několika korun či jenom šestáků, nepočítají-li se útrapy s břemenem. Ženy to byly, jimž odedávna připadlo vléci na zádech čtvrtmetrákové balvany ovčí soli ke kolibám. Ach, ty nepřekonatelné, nestýskavé tetky, spřežené se všemi čerty! Štěbetavé, jako by šly s taštičkami k tanci kamsi jen za humna, tak pohotové. Bůh s nimi, a ještě měly dost chuti hovořiti cestou tak říkajíc o hloupostech.

Nebylo víc než tři hodiny s půlnoci, když hlouček porubských žen táhl ke kolibě, které čert a nic jiného byl dlužen až kdesi

pod Kralovou Holou. Tiché jitřní šero leželo na polích pod lesem a ženám v chomáči nebylo nejdříve do hovoru. Kterási vzadu nahlas naříkavě zívala. Je to plahočina, můj ty smutku, ani v neděli se člověk nemůže dosyta vyspat. Je třeba ve stavení sýra, pro nějž si nyní nesly košíky v rancích na zádech a v ruce džbánky pro žinčici. Tento týden přijde sečení luk a sýra, bude potřeba jak soli.

„Z Lúček jedou už zítra, jsem slyšela,“ vykládala Kovačičová z baráku, kde se říkalo „U baptistů.“

„Tak vida, už zítra už to tu máme.“ Kovačičové se mohlo dobře věřit, co je v sousední vsi nového a co ne. Jejich Anna má ženicha z Lúček.

„Přispíšily si letos louky.“

„A zas tu budou žně.“

„Zas o rok člověk starší.“

„Že vás huba nebolí, tetka. Ještě byste pět chlapů roztancovala, kdyby na to přišlo, a už tu je řeč o stárnutí.“

Tato pochvala Kovačičové měla ostatně dobrý svůj důvod nyní, když ženám bylo vkročit do lesa. Jedna musela vstoupit na tmavou lesní stezku první. Je pochopitelné, že musela se k tomu propůjčiti ta, která by roztancovala ještě pět chlapů, kdyby na to přišlo. Ostatním bylo jíti v řádce za sebou se zrakem napjatým do lesního šera. Nyní teprve, jak se patří, začal hlučný hovor. Bázlivec dokonce píská, jda sám.

„A řekněte, tetka, kam vás dnes čerti nesou, místo abyste vypravovala holku ke křtu?“

„A přinesla bys mi to z koliby ty?“, obrátila Kovačičová po sousedce. „Taky do křtu, dá pámbu, budeme doma.“

„Zařídila vy jste si to, Kovačičko, jen co je pravda, s tím křtem. Bez dření na rukách. Ať si holka doskočí ke křtu sama, až doroste! No ne?“

Matka Kovačičová se zastavila a celému řetězci žen nezbylo než učiniti totéž. Ta prostořeká chtěla ještě cosi dodati, ale umlkla včas.

„A kolik že tys jich vlastně na rukách donesla ke křtu, když jsme v těch řečech?“

Tázaná se nezarděla, i když k tomu měla výborný důvod. Pravda, nesla kdysi ke křtu holčičku, se křtem si dokonce pospíšila dřív než se svatbou..Ale řeč u ní nesměla státi. Byl to nejvíce její štěbetavý hlas, který zněl v lesním tichu, v němž se pomalu rozednívalo.

„Což vaše Anna se bude mít u Šedorů dobře. S chlapem by mohl zrovna vláčet. To naši strejci jsou jiní, ti znají execírovat, vid', Zuzka,“ ne bez pýchy dodala k ocenění muže svého a kamarádčina. „Jsou bačkory, které ani nevědí. jak do toho a kam, když dojde k svatební noci. Hihi.“

Poslední slova mluvila trochu potichu, aby jich ta „od baptistů“ neslyšela, nicméně starší ženy uznaly za dobré, převést i hovor jinam z těchto míst.

„Vůbec v Lúčkách jsou ženské chlapíci, mají mužské jak náleží pod komandem. Onehdy byli na úradě stran té hospody, co tam měla se zařídit - a rychtářka z Poruby vypravovala, jak prý tenkrát v Mikuláši, muž to přinesl, kmotři z Lúček vypovídali jeden přes druhého, že sice i oni se neodříkají skleničky, ale že tu příležitost nechtějí mít doma na očích. Dobrá, napijou se ve Vrbici cestou domů, neboť jaká by to byla chuť do práce v lese nebo v koželužně, tomu rozumíme i my ženské, kdyby nebylo slzy pálenky, ale krčma vrbická má tu nezaplacitelnou výhodu, že je půl hodiny daleko od Lúček a že tedy účinek pití, není-li nad obyčej těžký, vyvětrá cestou domů. Ale hospoda na očích, tak říkajíc u ruky, je učiněná neplecha. Takto je doma v rodinách i v obci svatý pokoj a mír, ano, tak

je to. Tak to vypovídali ti Bohatýři. Jen lúčský rychtář, zrovna co si jeho syn bude brát holku Kováčičovu „od baptistů“, měl tenkrát nejméně řeči. Však už rychtářem není.

Valem se rozsvětlívalo. Kus vpředu, u pěšiny, která odbočovala k lúčské kolibě, bylo vidět seděti ženu, odpočívající vedle jakéhosi nákladu. Čelo v dlaních a lokty podepřeny o kolena, tak tam stařena seděla, než zaslechla hovor žen. Kterápak je to? Podle vyhublosti soudě, stěží to mohl být kdo jiný, než Petrovičová z Lúček. U všech všudy, opravdu Petrovičová.

„No, pozdrav pámbu, tetka, to jste si musela přivstat! Vy jste, trvám, nocovala v lese, ne?“

„A sedíte tu jako byste zpytovala svědomí. Nedáte se dnes taky ponořit do Váhu při jednom se Šedorem?“

„Holečku, to by člověk omládl s takovým mladíkem!“

„Hu, jestli by se jí Anna Kovačičová nepodívala do vlasů.“

Ženy se pouštěly do rokování jedna přes druhou.

Matka Kovačičová se s ní vítala:

„A nebojíte se sama tak přede dnem? To chtělo vstávat ve dvě hodiny.“

Teprve jí Petrovičová odpověděla. Pousmála se, jako by žvýkala pelyněk v bezzubých ústech.

„Já? Bát se? A co bych mohla ještě ztratit, řekněte?“

Nyní ženám došlo žertování. Pravda, Petrovičová dost ztratila, „ztrativši syna. Bože, člověk by už zapomněl, a je to čtvrt roku. Ne, jak ten čas letí.“

„Nepomohla byste mi některá s tou solí zas na záda?“

Bylo tu hned několik ochotných rukou.

„Pořádný náklad máte, jen co je pravda.“

Ale ona ani nevzdychla pod břemenem. Šla vzhůru stranou.

A ony svou cestou, ne již tak hlučně. Zato se rozezněly od shora ovčí zvonce.

Den začínal prosycen lesy a ptačím zpěvem.

Letní povážské jitro se stíny pod horami a se zvonivou písni stád za humny vesnic a vysoko na salaších, s plápolajícími lukami, plnými květů, s veselým zvoněním kosy, kterou brousil časný sekáč, a především s plným splavem slunce, měnilo se v den a spělo k poledni.

Ode vsí, od Lúček, Ploštýna, Povážské Poruby s druhé strany od Vrbice a Liptovského Mikuláše trousili se jednotlivci i hloučky ke břehu Váhu. Cikánské děti z malých chatrčí, upomínajících na hračky a vyděděných za Vrbici na pokraj prolákliny luk, pobíhaly košilaté a nahé po cestě, musely býti při všem. Jejich černí tátové mrzutě s pospěchem roztloukali říční oblázky na správu cesty, aniž dbali o to, co se bude dít. Dokonce i lúčského rychtáře, nyní Hermana, tu bylo vidět. Jda do Mikuláše, zůstal chvíli stát na vrbickém mostě a pak si stoupl za jedno z vrbových křoví.

Z Mikuláše sem právě přicházel větší počet lidí a nedalo námahu, poznati mezi nimi vysokou postavu baptistického kazatele.

Svíraje v ruce černou modlitební knížku, šel v houfu vedle své příští nevěsty Adam Šedor, jako by ani nebyl mladíkem a ona. dívkou. Nedal-li chvílemi na sebe chvílemi na sebe pozor, zacvakaly mu zuby rozechvěním. Pociťoval v sobě třeseň, jako by ho mrazilo. V tom sálavém horku, v tom nemilosrdném slunci.

Hodina křtu přichází, uvědomil si.

„Jak budete na těch lukách dlouho,“ řekla Anna, jestlipak si tam na. mne taky vzpomeneš někdy?“ Oh, dívky to jsou, kdo

mají mysl jen na věci zemské. Měla skutečně bílé šaty jako nevěsta. A hrstku květů v rozpukané ruce, která žmolila šáteček, ta marnivost! Ale jinak už nic, kaštanové vlasy rozpuštěny volně po zádech a trochu jímavé bledosti, jež slušela protáhlé tváři.

Po chvílce k ní Adam vzhlédl.

„Říkalas něco?“

Jako by tu byl se ženou, kterou po prvé v životě náhodou potkal a která s ním měla kousek společné cesty.

Nešlo mu z hlavy dnešní jitro. Jda ráno podruhé do Poruby, kráčel jako náměsíčný a jako u vytržení. Hle, Bůh, kterému se má dnes zaslíbiti, ne náhodou mu vnukl vykonati dobré dílo, jako by mu tím naznačil, že shlédl se zalíbením na Adamův krok dnešního dne. Ale čím déle potom o věci uvažoval, tím více mu bylo vzpomínati na vzpurnost, s jakou se zpěchoval vrátiti se k Lúčkám, když mu hlas uvnitř našeptával, aby jen neváhal. A to má na svědomí, tato dívka v bílém, tato nevěsta, za níž pospíchal a na kterou se vymlouval, když se měl ochotně vrátiti. Hle, a zatím v tu dobu, co odmlouval sám sobě, že ona, čeká, mrzák, kterého lidé mají jen pro bídnou službu, zápasil mezi životem a smrtí. Co bys tomu říkal, Adame, kdybys vůbec se byl nevrátil a pak se dověděl, že právě v té době Bodický dík tvému sobectví zemřel?

Došli již keřnatého břehu Váhu.

Poludnica nad údolím zahlížela sem posupně.

Kazatel, stojí na břehu ve vyžehlených šatech, Jan Křtitel dvacátého století, měl modlitbu a řeč. Lidé se ztajeným dechem poslouchali.

Oh, kdyby bylo možno křest nějak oddáliti! Jen o týden. Jen o den!

Adam, jsa středem lidských očí, ničeho z obřadu nechápal. Kde se hraje, tato hra? V kterém čase?

Pak již dal kazatel znamení a začal nábožný zpěv. Čím je nom odčinití tu ranní neochotnost? Dá mu Bůh ještě podruhé vnuknutí, že je smířen, že odpouští, že shlíží milostivě k jeho kroku?

Ne, Bůh mlčel. Bůh nevolá dvakrát.

Rozechvělému nejistotou a nadcházející svátostí pošeptal kazatel, aby poodešel za keře a přestrojil se.

Ve vrbovém úkrytu svlékl svůj vrchní šat, stále ještě jako nepřítomen, a přehodil přes sebe splývavé bílé roucho.

V tom zahlédl ostře na sebe upřený pohled Hermanův. Ještě více znervózněl.

Když nyní se objevil u kazatele, a když s druhé strany přicházela právě tak oděná Anna, zraky všech lidí byly soustředěny na ty tři. Kdosi ze zástupu, snad starý Šedor, snad Kovačičová, snad Petrovičová, jež nemohla právě nyní potlačiti vzpomínku na Jana, slyšitelně užil kapesníku. Pláč?

Ti dva již opakovali po kazateli hlasem poněkud se třesoucím:

„Slibuji s radostí a dobrovolně před svým Bohem a vaším sborem, že chci milovat Boha, našeho Otce, z celé duše své, z celého srdce svého a ze všech sil svých a bližního svého jako sebe samého. Že chci milovat Ježíše Krista, Syna Božího, nade všechny jiné osoby anebo věci na zemi a že se chci dát vésti ve všem Duchu Svatému, který je mi zaslíbený a daný. (Vyzývavé zakašláni s té strany, kde asi stál Herman.) Slibuji dále, že chci bratry a sestry svoje milovat jako Ježíš miloval mne, s nimi v míru a pokoji žít, pomáhat jim v potřebách tělesných i duchovních, jich snášet v trpělivosti a s nimi vždy slušně, spravedlivě a bratrsky jednatí. Slibuji též, že chci

pořádek, vyznání a zásady sboru zachovávat, o dobro a vzrůst jeho se starat, podle své možnosti pravidelně a ochotně přispívat na jeho vydání místní i dobročinné, správu i výchovné, a jeho usnesení ve vážnosti a tajnosti zachovávat. Slibuji konečně, že chci se všemi lidmi, pokud to bude ode mě záviset pokojně žít, s nimi ve všem spravedlivě bez falešnosti jednat, nikoho nepomlouvat anebo hanit, s nikým žít ve hněvu, zlosti, nenávisti a nepřátelství. (Pohnutí mezi shromážděnými.) Toto slibuji před Bohem i vámi a prosím Boha i vás, abyste mi pomáhali dostát slibům svým a hned mne napomínali, kdykoliv bych se od tohoto svého dobrého slibu uchyloval.“

Slib dozněl za všeobecného ticha. Jen skřivan zpíval vysoko nahoře a s cesty sem zaznívaly údery cikánských kladívek do štěrku.

Na to křtěnci vstoupili na okraj do řeky a kazatel je ponořil do vody, vztahuje nad nimi ruce.

Zlý, krátký smích bylo náhle slyšeti od vrbového křoviska kus stranou. Zraky všech se tam upjaly. Lúčský rychtář vycházel odtud k cestě; ústa ještě zkřivena do posměšku. Chlapík jako jedle.

Smál se, opravdu se smál. Vztekla, jak se mu podobalo.

„Jako kořata se dají potápět,“ řekl polohlasitě. Plivl na zem.

Krev, nerozřídla křesťanstvím, v něm vřela, nesnášejíc dobře výjevu, jehož byl svědkem. Pojal ho znovu pomalu již zapomínaný hnus z pokory a přežvykování Boha, z toho tupého lidu, potácejícího se v temnotách. Zase mu přišel na mysl jeho dávný slib, že bude všemi prostředky potlačovat toto baptistické opilství duší a že nesmí umřít, dokud je nevykoření aspoň v té vsi, již nyní stál v čele.

Zatím šel na oběd do hotelu „Europa“. Málem by se byl omeškal u toho divadla pro bohy a pro kočky, si říkal. Jak je nesnesitelné nedělní odpoledne na vsi, nemá-li člověk chuť obcházeti ty kopečky za vesnicí nebo ležeti na zahradě jako hloupý sedlák! Cikánský koncert v kavárně jakž takž mohl ukrátiti mrtvou chvíli. Konec konců i to je nuda. Oh, díky té spekulaci s dřívím! Nebýti jí, jakýsi pitomý, všudy přítomný stesk by se plížil člověku v patách.

Prokletí, býti narozen v pastevčím a maloměstském prostředí.

Zbožný zpěv sektářských bláznů, tak nepochopitelně opravdový, táhl se za ním od řeky, když šel, po vrbickém mostě.

A jedna žena ho stále sledovala mstivě lesklým pohledem šelmy, zjitřeným nad ztrátou mláděte. Jeho smích před chvílí zamrazil ji až do kostí. Pekelník! Nikdy nic neztratil.

Plahočic se přede dnem na salaš s nákladem soli pro ovce na shrbených, vychrtlých zádech, nemohla pomyslit na jiného než na tu svůdnou moc, která k ní sálala, když vzpomněla, že dnes dva noví přistoupí k baptistům. Musela jít k tomu jako k zázraku. A přes celý obřad, oči nemocně rozšířeny, u vytržení hltala celou scénu.

Jít za tímto příkladem? Chodila v posledním čase jako ne-svá. Hltala bibli, kterou v dobách zlých, nyní již odřenou a omaštěnou, koupila svým dětem. Ach, který otisk prstů je asi po Janovi? Kdykoli myla komoru, v níž visely housle po Janovi zamžily se oči slzami a na chvíli bylo po práci. Jindy tam hovořila sama se sebou. Nejednou se dokonce z komory ozvaly její výkřiky a hlasitý pláč. Pro boha, proč to neštěstí nesla tak zatvrzele sama, proč o synovi nemluvila s lidmi? Jak dlouho to bude tak propukat?

U baptistů nikdo není osiřelý, všichni spolu cítí, všichni si pomáhají, jeden druhého utěšuje. Když ztratil rodinu, nalézá ji u nich. Pojdte k nám všichni nešťastní. Petrovičová?

Cestou ke kolibě, už ráno, vetřela se jí do hlavy závrtná myšlenka, kterou ještě neměla srovnánu, která obracela všechno na ruby a nedala se obsáhnouti. Zdaliž jí nevede Bůh ohněm utrpení, aby se mu přiblížila? Pozemské, mijivé, vteřinové věci! Zdaliž nemá vděčiti Bohu?

Tak nějak to vskutku bylo, jak vlci s očima horečnatě krvavými a svítícíma od hladu a mrazu hledí plotem ohrady na stádo ovcí, ne již z touhy zmocniti se jedné, ale přímo fascinováni jejich přítomností, tak lidé bičovaní neštěstím, mají před očima obec baptistů. Herman? Musel by dříve obrátit svět, aby v něm nebylo bídy a neštěstí, chtěl-li by postavití hráz proti blouznivcům.

Zástup ještě poslouchal kázání, modlil se a zpíval.

Tu z dálky na Váhu objevily se dva body, jež rychle rostly. Nikdo si jich nepovšiml, až byly zcela blízko.

Voraři plují! Hej, voraři jedou!

Vor spjatý dobře pařenými houžvemi z klád, první a za ním druhý se blížil..

Muži kormidelníci stáli vpředu a vzadu rozkročení jako na pevné zemi, vírný proud pod sebou, čelem narážejíce do větru, pluli krajinou, přímo k nebezpečnému zákrutu pod vrbeckým mostem.

„Hej, vy tam, pozor a s cesty!“ volal jeden z nich zdálky k zástupu, zřejmě poněkud chvástavý, bujný a sebevědomý. Přece jim nikdo ze shromážděných nestál v cestě.

Bylo to jako výzva, och, zcela jiná píseň, než jakou zpívali ti zde. Do-brodružství plavby přeletělo před zraky hloubavců. Svět proudí, život se žije, voda unáší. Hej, s cesty!

Vor jeden po druhém smýkl sebou ke břehu, až to zapraš-tělo o trám, nastavený tam právě pro vory, neboť hlavní proud v těchto místech se otíral o břeh. Hej, dobře to dopadlo, nyní jen zamířiti správně mezi dřevěné trámy mostu, malý náraz a vory pluly po širokém řečišti dál, ať si tu na ně kdo otevíral udiveně ústa anebo ne, dál, vstříc novým zákrutům, čelem proti větru. Ten chvástavec na prvním voru hulákal jakousi pí-seň o tom, jak pod vrbeckým mostem se voda točí. Pod vr-bickým mostem! Jen nesraz vaz, pozor!

A zbyl tu jen nad shromážděním tetelící se horký vzduch a polední slunce.

Lidé se za okamžik rozcházel.

Dva noví byli pokřtěni.

Bratře. Sestro.

Adam šel se svou nevěstou do Povážské Poruby.

„Vypadá to, jako bychom měli po svatbě,“ řekl.

„Zůstaneš u nás do večera?“

Vzal ji za ruku a šli jako děti od zpovědi. Chlapec vždycky vážnější než holka.

A navečer dělal tutéž cestu zpět, kterou šel ráno. Nad mís-tem, kde ráno se obracel zpět ke vsi, ještě postál. Zde trhal ráno květ šípkový pro Annu, omlouvaje se před sebou, že ona čeká, když popravdě se mu nechtělo poslechnouti vnitřního hlasu a kaziti si jitřní loudavou chůzi. Kdy odčiní neštěstí, jež mohl dopustit?

Anna. . . Ony to nevědí, že nikdy nejsou první. Byly u něho prvnější toulky po horách a lesích než ona. Bude prvnější Bůh než ona. Tak to vypadá.

Večer se snášel.

Zdálo se, že přijde bouře. Vzdálené hučení Váhu se vpřádalo v padající soumrak. Temné hory obstoupily kotlinu dalekou a vážnou. Skloněno mlčky, žito u cesty sytě vonělo, jen chvílemi se zvedl slabý závan větru, který obilí rozevlál. Snad něčím omámeni, zpívali skřivani, jako by byl dosud den.

Neurčitá záře blesků co chvíli vyšlehovala za vysokým obzorem Tater. Záře, neprovázená dosud vzdáleným hučením.

Stáda klinkajíce vracela se ke vsi údolími .

Nikde jiný zpěv.

Pasáci přinesli s sebou do vsi vůni jalovce, který byl zapálen.

Také tady jalovec hořce voněl. A hloh.

Mnohohlasá, uspávavá píseň žabí, závratný navečerní rytmus léta, šla od Váhu daleko do ticha pod hory. Hvězdy jaly se hlídati kraj, neboť šla noc.

Mladý muž, který tu kráčel pod nimi, jako by splýval se vším, co ho obklopovalo. Necítil se sám. Tušil, jak lehkým, nehmotným, astrálním krokem ještě kdosi jiný mířil přes tento kraj.

Šedor poprvé bál se sám venku.

XI.

Toho navečera konečně se Petrovič rozhodl se vší určitostí, že nic nedá na tlachy bačovy a počihá si na medvěda. Valaši ze svatojánské koliby letos jednoho již dostali do želez. Odhadovali, a na jejich odhad se mohlo něco dáti, že v těchto končinách, v okolí koliby svatojánské, porubské a lúčké

se mohou podle všeho potulovati tak tři čtyři kusy. Také horár Janšák ze svatojánské doliny se vyslovoval asi podobně. Kdo dřív přijde, ten dřív mele, můj zlatý, řekl si Petrovič. Až ti lesník Janšák medvědy postřílí, budeš moci číhati na veverky, aniž bys nasazoval svůj život. O horárovi ze svatojánské doliny šla znamenitá pověst jako o střelci. Už jako chlapec sestřelil kde co, toulaje se celé dny venku. Bylo asi jen náhodou, že letos ještě nesložil jediného medvěda, co není, může být Konečně horár sem, horár tam, zač by však stálo pověst lúčské koliby, kdyby na svatojánské dostali už druhého a oni tu utřeli nos, dík bázlivosti Režuchově. Ne, ne, s bačou to nešlo takto dál, byl jako dítě, kdo ví, nerozmyslí-li si to Petrovič za rok, aby s ním zase šel do hor. Petrovič se díval na jeho nahé paže s vysoukanými rukávy, když se točil kolem kádě mléka. Můj ty bože spravedlivý, pouhé vyschlé hůlky, obtočené modrými provázky žil, ne paže.

„Na které jste byl vlastně za mlada valachem?“ ptal se ho. Prý na demänovské.

Pozdrav bůh, no pozdrav bůh. Na, demänovské tedy.

„Skály jste tam nelámali, což!“

„Proč to?“

„Tak.“ Sňal se stěny kulovnici. „Jdu si počkat na medvěda.“

Řekl to, jako by se nechumelilo. Jako by řekl: jdu pro vodu.

Bača už věru neměl v úmyslu ztráceti zbytečných slov, pokud se Petroviče a medvědů týče.

„Nedáš si pokoj, vidím, až tě to pořádně vyplatí.“

„Málo strachu,“ odsekl Petrovič.

Měl dávno, abychom řekli pravdu, s vrchu na medvědy. Od jisté doby jeho nepřátelství k nim se silně upevnilo.

Míchaje tu mléko jako bača, uvažoval, nikdy bych nemohl si s nimi spraviti své účty, neboť nelze očekávat, že by přišli na návštěvu až do koliby.

Noc byla příhodná Petrovičovu podnikání. Teplý večer se střel po pastvině před kolibou, zatím temný. Ale v nejbližší chvíli nad skalný útes, který čněl stranou, rozježený k temné obloze několika ještě tmavšími stromy, jež se na něm zachytily, vyšel zploštělý, veliký a tichý červenavý měsíc, bylo několik dní po úplňku.

Neměl s sebou vzít Ondru?

Co? Ondru? Jaký to blbý hlas si v něm vzpomněl něco takového? Ondru? Což na čekání chodí dva s jednou flintou, jestlipak to už někdy viděl svět! Konečně, ať podruhé Ondra si sám vyzkouší své štěstí.

Slabý vítr, věčně přítomný na kopcích, vanul ve stromech. Hvězdnatá letní noc civěla nad bezhlasným, opuštěným královstvím lesů, roklí a hor. Jen z dálky ze svatojánské doliny šuměla voda.

Zahnal zpět ke kolibě syčivým klením a pohružkou pěstí oba psy, kteří za ním přiběhli. Čekaná není lov. Na čekané musí být člověk sám.

„Jedeš domů! Mám vzít kámen?!“

Psi zmizeli po pastvině.

Došel tiše, aby větvičky nepraskaly, ke skalnatému srázu a nehybně usedl, oči upjaty do malé rokliny. Byl to z dálky kus kamene, nic víc než kus kamene.

A noc šla. Měsíc se dostal vysoko nad lesy. Rozmáchlý oblouk Velkého vozu se sunul po obloze. Souhvězdí putovala nad Povážím.

Petrovič číhal. Trpělivý, zarytý, mstivý.

Stále ještě, když byl sám, když neklel na ovce, psy, na Ondru a Pavla, tiše, vyčítavě, němě mu vyplouvala na mysl představa Jana, toho chlapce toulavého, který asi už nežije, který se asi už nevrátí. Oči rozšířeny, místo aby v roklině hledaly stopu medvěda, zabývají se zas, hle, postavou Janovou, skládající z jednotlivých znaků jeho podobu, pomalu již blednoucí, pomalu neskutečnou.. Chomáč světlých, dozadu sčesaných kadeří. Poněkud přitrpklý úsměv kolem úst. Malá jizva nad levým okem, téměř skryta v řasách.

Nejistý pohled.

Kde to vlastně pásli toho dne, co Jano zmizel?

Když se tenkrát před odchodem ke kolibě viděli naposled, nijak to nevypadalo na loučení. Ovce pobíhaly, nebylo času ani na pozdrav a na podobné hlouposti. Kluk se strojí do fabriky jako jindy.

Petrovičovi náhle ovlhly oči, jež měl v nepořádku od té doby, co se vrátil z Ameriky. Bylo mu nyní, jako by kdosi ždímal jeho hrdlo.

To je nejhorší, ta nejistota, ta bezmocnost. To zmizení beze stopy. To, že svýma rukama nemůže mstít jeho smrt, že nemůže uchopiti za chřtán někoho, koho by měl v podezření a obří silou jim mrštiti o zem.

Co měl stisknouti? Šumot stromů, jaký asi zněl, když Jano tenkrát večer zašel do lesa?

Jak by se nyní vypálila rána na medvěda?

Ale v úžlabině bylo ticho takové, že ani suchý list nezašestil.

Petrovič se vracel, slézaje po skalní stěně k pastvisku před kolibou. Sotva udělal několik kroků, strnul jako ochromen. Nebyla to halucinace? Ne. Zřetelně bylo rozeznati zvíře, jak vy-

stupuje na kraj lesa. Ted' se napřímilo. Ještě dva, tři kroky a vystoupí do měsíčního světla.

První úžas zmizel a Petrovič bez míření obrátil zbraň na zvíře. Chvěla se mu ruka. Zůstane-li na živu medvěd, zaplatí to Petrovič.

Právě v tom okamžiku, kdy zvíře mohlo postřehnouti mužovu přítomnost, vypálil Petrovič ránu. Trhl sebou. Ozvěna třeskla a pak několikrát zahoukala v dolině.

Později tvrdil Petrovič, že viděl, jak se medvěd zaúpěním skácel.

Ale hned po ráně, sotva ti v kolibě měli čas se probuditi a vyběhnouti ven, byli to ostatně jen mladí valaši, neboť bača rozespálý teprve za chvíli probudiv se křikem, mrzutě se dal do hádky, byl tu již Petrovič udýchaný a vytřeštěný, zmateně volaje a naznačuje posunky, aby ihned běželi s ním dozadu na kraj pastviny, že zastřelil medvěda, aby se šli podívat.

Syny nemusel dvakrát pobízeti k takové příležitosti. Ale jak již řečeno, poněkud opožděně, v pravé chvíli, sehnuv hlavu vyšel z koliby bača.

„Co? Kam? Blázníš?“ vyjel si na Petroviče, ještě rozespálý.

„Sekeru a honem!“ křičel Petrovič.

Ondra odkopl psa, který se mu pletl do cesty, že až zakvílel, a ohlížel se po sekeře, postavené u dveří. Pavel chytil nejbližší poleno. Tu mu Režucha stiskl rameno, až zasyčel.

„Máte rozum, chlapi, nebo jste se pominuli? Ted' v noci za medvědem!“ Druhou rukou uchopil Petroviče. „Dočkáš se rána,“ hulákal zlostí. „Jestli je po něm, neuteče ti. Ježíši Kriste,“ křížoval se pro sebe „on se chce hrabat v noci k medvědu, kterého postřelil.“

To působilo především na Petrovičovy syny, kteří postrádali horečky otcovy. Nebylo tak nesnadno přece jen je odraditi

od výpravy tak pochybné. I Petrovič sám si dal říci nakonec, byť stále s ním nebylo moudré řeči.

„Ale jestli ráno bude pozdě . . .“ řekl.

„Ráno jako teď,“ dodal Režucha.

Škoda spaní, které se tak přerušilo. Ale pak mu přišlo podívat se na Petroviče pořádně. Aby řekl pravdu, valachovy potřeštěné oči a celé jeho rozechvění se mu nic nelíbilo. Byl tohle ještě Petrovič? Tuhý kruťák, který nikdy nevyšel z míry?

Ale Režucha to pozoroval už delší dobu. Co se ztratil Petrovičův hoch, byl Petrovič jako vyměněný, i když se stavěl jako by se nic nestalo. Oh, Režucha vidí do lidí jako do zrcadla. Poznává se, jestli v tobě něco hlodá nebo ne. A v Petrovičovi asi hlodalo pořádně. Bůh s ním! Mnohdy dělal všechno obráceně. Byl výsměšný a prudký. Tu kdysi šel pro klestí na oheň a vrátil se za takovou dobu, že zatím všechnu práci museli udělati za něho. Ne, bača začínal být nespokojen, kdo ví, vezmeli si ho za rok zase za valacha. Byl samá změna, nálady se v něm střídaly jako plískanice v únoru, jednou nával hrubiánství, podruhé malomyslnost, a kdo to má trpěti? Takových lidí koliba nepotřebuje.

Vida, neříkal snad bača, že to je nedobré znamení, když při cestě na kolibu z jara jim přešla stryga přes cestu? A kdo se to tenkrát smál? A ke všemu ještě zhasnutí kolibového ohně při návštěvě Važců!

Udělal kříž a jal se šepem modlit, než usnul.

Měsíc přecházel nahoře přes kolibu. Nebylo daleko k ránu.

Když v kolibě umkla šeptaná Režuchova modlitba, sedělo tu u ohniště ticho. Jen Pavel hlasitě oddechoval ze spaní.

Co však bylo s Petrovičem a Ondrou? Jejich dechu nebylo slyšet, zdálo se, že jej tajili, místo aby byli ponořeni v spánek.

V jedné chvíli Petrovič hlasitě oddechl. Nato bylo ticho. Za okamžik Ondra se obrátil na druhou stranu. Potají pozoroval otce od té doby, co vyděšen přiběhl z lesa.

Nespali.

Zář od ohně si hrála na stropě. Občas se zaleskla víc, občas zhasínala, jak oharky dohořívaly v popel. Také bylo slyšet zavrčeti psa. A zase ticho.

Nahoře uprostřed lesů.

Bůhví, snad ta myšlenka tu visela ve vzduchu.

Jano?

Měli se přece jen hned vypraviti na místo, kde otec střelil, jak řekl, na medvěda. Kde by se byl tu bral Jano? Vracel se sem ze světa? Skrýval se tu v horách?

K čertu, co jeho, Ondru, napadají právě dnes tak směšné myšlenky o Janovi?

Opatrně pootevřel oči, aby se podíval, co dělá otec.

Neviděl mu do tváře.

„Musím přiložit,“ řekl si polohlasitě a přistoupiv k ohništi, hodil do skomírajícího ohně nové poleno. Usedl chvíli na zem, než se rozhořelo.

Když ho takto tušil Petrovič, pohnul se a sedl si také na své palandě. Protíral si oči, jako by byl donedávna spal. Dokonce i zívł, ale bylo viděti, že to jen schválně otevírá ústa na ten způsob.

„Tak se mi už nechce spát,“ řekl.

„Mně taky ne,“ přiznal se Ondra polohlasitě, aby se nevzbudil Režucha a Pavel. „Už taky svítá.“

Poslední větu Petrovič asi přeslechl. Za okamžik sebou trhl, jako by si teprve uvědomil, že Ondra něco řekl.

„Co? Snad nemyslíš, že se bojím jít tam potmě?“

Ondra obrátil k němu hlavu.

„Však tos povídal ty, že svítá.“

„No a -“

Tu se Petrovič poněkud zachvěl.

„Nestůněte, táto?“

Ondra k němu přisedl a nespustil s něho očí.

Ne, nebylo to asi pravda. Nebylo již vidět, že by se Petrovič chvěl. Zavedl řeč na pole docela jiné po předešlém malém nedorozumění.

„Tak, teď už jedou z Lúček na sena,“ řekl.

Ano, právě asi teď. Vyjíždívá se přede dnem, je to kraj světa. Vida, a dělá se chladno. Když kvete hloh, rádo se ochladí.

Ale zdálo se, že Petrovič má něco na srdci a neví, kudy nenápadně do toho.

„Letos z té trojice Adam Šedorů sám. Mudroňovi už mají jistě dávno po senách tam na žitném ostrově. Kdepak jenom ten náš kluk se toulá, rád bych věděl.“ Umlkl na okamžik. „Ty, nevíš, neříkala máma, jaké hadry měl na sobě?“

„Nevím.“

Nyní to byl Ondra, na něhož přišlo chvění. Lehl si na své místo.

„Ještě chvíli můžeme spát,“ řekl.

Dělali spící dále.

Když se ráno Režucha probudil, bylo oběma milé, že tu je nyní někdo, s nímž lze hovořiti.

„Tak, a teď se tam pojďme podívat, kde to bylo,“ prohlásil bača, sotva si protřel oči. „Počkám ještě s mytím tu chvíli“

Ale nyní se ukázalo, že to tentokrát je Petrovič, kdo odkládá tu cestu. Posléze vyšli všichni čtyři.

„Odtud jsem střelil,“ ukázal u skalní stěny Petrovič, „a tamhle byl medvěd.“

Třásl se nyní trochu. Pravda, bylo poněkud zima po ránu.

Ondra byl bledý.

Nenašli medvěda.

Ale, což bylo zvláštní, nenašli ani medvědí stopy.

„Neříkal jsem to?“ pravil Režucha vypínavě. „Medvěd pryč. Ten by byl s námi v noci zatočil?“

Bylo nyní znáti, jako by se tvář Petrovičova poněkud rozjasnila.

Tu přišel Pavel na několik zřetelných krůpějí krve.

Hledali kolem, aby přišli na stopu. Ne, víc jich nebylo.

Starý medvěd, jak vypravoval bača, vyrve tlapou kus hlíny a přiloží na ránu, aby zastavil krev. Bača zná jeden takový případ z vlastní zkušenosti. Byl to pořádně starý medvěd, měl už šedivá prsa.

Režucha byl samá řeč, vyspal se do růžova, tak říkajíc, jako by ani nebylo toho mrzutého vyrušení v noci.

„To je divné, že nikde žádná stopa,“ řekl.

Zatím ani jeden z ostatních si nepovšiml Ondry.

Stál bledý, kousek stranou v lese, kde se půda, poněkud stržená deštěm, zvedala jakoby v příkop. Měl tam něco jako honící pes, když staví nad stopou. Nyní se k tomu skláněl blíž. Zastřelený medvěd to jistě tam neležel. Ondra by byl volal. Naopak, skláněl se nad tím beze slova.

Ne, medvěd to nebyl. Byly to dva otisky mužských bot, ne však pastýřských krpců. Tyto boty zřejmě byly o něco menší, dokonce s podpatky možná gumovými, byť již ochozenými. O krok dál byl ještě jeden otisk, již matnější.

„Co to tam máš?“ křikl drsně na Ondru Petrovič, když to chvíli trvalo. Popošel, aby viděl. Ondra vypadal podezřele.

„Někdo tu asi šel.“

Petrovič udělal ještě několik potácivých kroků. Uviděl Ondru, právě když měřil velikost svých střeviců se stopami, jež našel.

V tom okamžiku Petrovič rázem zezelenal. Vytřeštil na Ondru oči jako na přízrak. Pak lesem pronikl nelidský řev.

Když se bača a mladí Petrovičové otřásli z prvního úleku a ustrnutí, přiskočili k Petrovičovi a chopili se ho. Bil kolem sebe.

Přemožen posléze, byl odnesen do koliby. Synové ho stále drželi, zatímco Režucha, chvěje se v kolenou a naříkaje vyměňoval studené oblady na hlavu.

Surma vyl.

Ještě dlouho potom, když se Petrovič utišil a usnul vysílením, stáli tu bača a Pavel, nechápajíce nic z výjevu beze slov, který se právě na salaši odehrál.

Jen Ondra se chtěl otce na cosi ptáti.

Ale ten nyní, jak řečeno, spal.

XII.

Dlouhé slunečné časy měly svůj rub, svůj stín, jak se ukázalo. Ozimy se, pravda, držely, ale s jařím to bylo všelijaké, rezavělo na nejednom poli. Ještě hůře bylo s lukami, kde se neprostíraly zrovna na mokřinách. Se suchopárů tráva tak říkajíc utíkala, místo aby jí přibývalo. Ukazovalo se stále určitěji, že letos bude nouze o obrok. V kraji stád nemůže vésti k ničemu dobrému takové léto. Hle, garbířství, nádeničina smr-

dutá, není-liž ona na tom podstatně lépe! Co jí sejde na rozmarech počasí, na tom, prší-li či neprší!

Celé Lúčky se vypravily k senu na luka mnoho hodin vzdálená od vsi, závody začaly. Muži sekáči a dívky či děcka, jimž připadlo rozhazovati trávu, se rozešli ke svým dílcům, tak, a nyní s pomocí boží, pánbůh napřed a my za ním.

Nálada byl zprvu škaredě stísněná. Tráva tu letos vyrostla trapně řídká a nízká. Po rose nebylo stopy. Muže přešla velmi brzy chuť k závodění. Tohle nebyla hra kosou, nic hře podobného. Muselo se sekati silou a svaly vedle páteře, letos ještě nezvyklé na tuto práci, zduřely. Bolelo v kříži. Kosa otupěla a po několika krocích musela se znovu brousiti. Co do takové práce, musíš-li stále brousit kosu.

A zatím ženy v luční kolibě byly v náladě ještě méně rozmarné, možno-li to říci. Oheň kouřil až běda a dým štípal do očí, jež zrudly a slzely. Celé nešťastné, vybíhaly ženy od ovčiny a halušek co chvíli před kolibu, aby si protřely oči a nabraly dechu, než si zvykneme, holky. Je to kříž na světě, jen co je pravda. Ale když navečerní ticho zvolna padalo na širé rozlohy luk, bylo zapomenuto na zlosti dne. Smírný zvuk, jímž se neslo daleko po lukách klepání kos na příští den, znamenal konec roboty. Západ červeně vyhořival a lesnatá hradba hor se známým obrysem Poludnice se začala tměti. Tráva, dnes posečená vydechovala prudkou vůni zasychajíc.

Tu, bez přípravy zazněl zpěv děvčat po polaně. V tichu bylo slyšet, jak jej lesy opakují. Rázem bylo živo a veselo u lučních kolib. Děti s křikem se daly do her po lukách a muži a ženy, jak polehávali mechovém trávníku kolem koliby, zatím co ná-maha dne se rozplynula v sladký a mdlý pocit rozlámanosti,

vedli hlučný hovor, než byl čas k spánku. Kouř z dýmek zvolna plul do lučních mlh.

Co chvíli jiskry dívčího smíchu vytryskávaly z lidského okopíště stranou, kde se k sobě slezlo mládí. Hvězdy nad tím zářily.

„Co Anna dělá?“ vzpomněl si Adam. Slíbil jí, že si vzpomené.

Ženy si ještě vypravovaly o křtu a baptistické slavnosti svěcení stavení, jež se má konat, až bude čas, u vrbického cementáře, který si letos postavil novou domovní budovu.

Kluci Petrovičovi se honili v lukách s ostatní drobnou chasou a Petrovičová šla pro ně, aby je přiměla ke spaní. Nad Mikulášem se chvěla záře světél. Ženu zas bodlo u srdce. Loni v tuto dobu ještě chodil Jano do Mikuláše, jaký je ten svět divný. Zastavila se, dětský křik se rozléhal blízko ní, ale bylo viděti, že neposlouchá, měla takové jiné oči. Kde bože, a v jakém životě ještě jednou, jen, ještě jednou by mohla mluvíti se synem? Vysýchala žalem.

Věčností musí za ním, musí ho jednou dostihnouti.

Večer houstl!

Smích zněl řidčeji, hovor se stával ospalejší. Pak lidé ulehli, jen nad prostorem luk bloudila průsvitná pára. Starosti lidské přešly do prostoru. Bude letos nouze o obrok? Už nikdo na to nemyslí.

Nad lukami se odvíjela jak prelud pára.

A ráno, když ještě svítily hvězdy, vstávali chlapi, aby šli sekat, než. sejde rosa. Na ženy kromě vaření čekalo dnes již i obracení sena. Závody skutečně tu byly. Kdo dříve usuší a odveze? Pot se lil s lidí a večery smiřovaly. Úder a pohlazení. Tak šly za sebou luční dny.

Nikdo ještě nevěděl o poslední příhodě, která se stala nahoře u ovcí. Zatím se tam přihodila jiná, když bylo na lúčkách pomalu dosušeno.

Bylo to neuvěřitelné, jak ní došlo jednoduše.

Řada dní přešla od Petrovičovy čekané. Zotavil se trochu na mysli. Když byl večer zvláště krásný, leželi někdy pastýři na palouku, stranou koliby. Bůhví, kde to tenkrát Petrovič vlastně chodil. Když se vracel ke kolibě, ležel na palouku už jen jeden. Mohl to být bača? Nejspíše. Ondra a Pavel se obyčejně držívají spolu. Také ani jeden z nich netrpí zimomřivostí. Pudle šířky soudě, je to muž v kožiše, tedy bača. No ne, až přijde do pekla a čerti budou v kotli pod ním přikládat, tehle Režucha si vyžádá ještě kožich. Nic ve zlém, kamaráde, nic ve zlém.

Ač byla tma, svalil se Petrovič, neohlížeje se do trávy blízko něho. Počkej, chlape! Udeřil holí do kožichu, jak byl v dobré míře.

„Hej, spíte?“

Byla to jeho poslední slova, neboť řev, který, potom vydal a jímž vyplašil ozvěnu daleko v horách, ani se nepodobal řevu lidskému.

Ještě dřív, než z koliby vyrazili tři muži, přihnali se oba psi na bojiště, byť i to bylo pozdě. Ale Petrovič, řvoucí tu bolestí jako tur, byl aspoň pomstěn. Psi se vrhli na medvěda, potřísněného krví na tlamě a předních spárech. Třeba třem psům by se ubránil, kdyby útočili z jedné strany. Ale takto se tu váleli v divokém klubku, jež přehlušovalo nářek Petrovičův.

První skok Ondrův od zuboženého otce byl k tomuto klubku. I když již byl medvěd zle zveden od psů, a právě proto, nerozvážné běsnění Ondrovo mohlo dopadnouti co nejošklivěji. Medvěd sebou ještě zuřivě sápal, byť z rány na krku mu

crčela krev. Všecek zakrvaven jako pomatený řezník sevřel Ondra železnou pěstí chřtán zvířete a bil jím o zem nadlidskou silou, jež k němu v té chvíli přistoupila. Uprostřed psů, kteří se zakousávali do zmitajícího se zvířete, sápal se s medvědem a neustal, raněn na noze, dokud protivník jevil známky života.

Pak, nakaziv se od Pavla, propukl v pláč, který stále zesiloval, čím více slábl nářek otcův. Bylo zřejmo, že Petrovič ztrácí vědomí. Měl krví rozbrázděnou tvář a hlubokou ránu na prsou a v boku.

Všichni tři muži, pobíhající okolo, se zimničně chvěli. Bača blábolil jako dítě.

„Petroviči! Slyšíš? Petroviči!“ snažil se pohnouti bezvládnou rukou raněného.

V následující chvíli ho Ondra prudce odstrčil. Svalil se k otci a položil mu hlavu na prsa. Srdce bilo.

Strhl si zapocenou košili s těla, a roztrhnul ji na několik kusů, přiložil část otci na rány, jako to mohl nejopatrněji svými roztrěsenými rukama.

„Vodu!“ houkl na Pavla..

Ale sotva se chtěl Pavel dáti v běh, Ondra ho zase zadržel. Ne, musí mu nejdřív pomoci s otcem do koliby.

Bača se chopil mrtvolý medvědovy a seč byl, vlekl ji za sebou beztak již zle zřízenou, aby jí psi nadobro nerozsápali.

Duboš a Surma končili tento průvod ke kolibě.

„S čím kdo zachází, s tím schází,“ mumlal si bača polohlasitě, když otrnul.

Ne, takovýhle druhý rok by nechtěl u koliby mít. To půjde raději dřevařit nebo někam do služby, než být vydán podobným hrůzám. Ach bože. Ach, ach.

„Vida, samice!“ řekl si za chvíli, popatřiv na zvíře. Ba, ovšem, samice bývají mstivé. Nic jiného, než že tenkrát postřelil Petrovič jejího samce.

Ale zase si připomněl potřhané tělo Petrovičovo a otřásl se. Jako kdyby smrt po něm sahala. Fuj! Bylo neslýchané, co se tu odehrálo. Není to jen sen?

Když omyli Petrovičovu tvář a zbavili ji krysa, ukázalo se, že není zohavena tak, jak se nejdříve zdálo. Měl jen tržnou ránu na levé straně. Ondra ji zakryl mokrým obkladem.

Ondra všecko vedl, byť sám krvácel na noze. jediný neztrácel myslí. Pak pozorně odstraňoval kusy hadrů kolem rány na prsou a v boku. Když ji odhalil na dobro, zatočila se mu hlava, zavrával.

Zatím bača posílal Pavla do vsi, ať hned někdo jede s povozem, že oni zatím dopraví raněného dolů k vozové cestě. Že se bojí? Nuže, ať se staví cestou v porubské salaši a některý valach z porubské ať jde s ním. Jen rychle.

Pavel ještě váhal. Jeho oči byly vyděšeny a ramena se třásla. Otec tu potřeboval co nejdřív pomoci. Ale cesta do dědiny znamená dvě hodiny klopytati touto dnešní strašlivou nocí, po stezce, kterou po tmě je lehké ztratit a srazit si vaz někde se skály. Vyvrácené kmene a pařezy ošklivě světélkují a bludičky rejdí po pasekách. Medvědi!

Ale tu na sobě ucítil divoký pohled bratrův. Ani slovo nepadlo.

Jako šíp vyrazil Pavel z koliby. Tma ho udeřila pěstí do čela. Oči, dosud zvyklé na kolibový oheň, podle obrysů stromů na nočním nebi musely s námahou hledat stezku. Chvillemi hmatal rukama. Třesení vždy na okamžik ustalo, ale jakmile se Pavlovi před očima mihl obraz otcův, zdvojnásobilo se. Dech zatajen až do nemožností, běžel, kde byl kousek bez-

pečnější cesty, rozšířeným zrakem se ohlížeje na obě strany tmavé lesní tůně. Upadl několikrát a než se dostal na konec lesa, měl plno odřenin na rukou. Pálily nesnesitelně. Na tuto noc nebude mít chuť nikdy zapomenouti.

Vzdal se chodníčku na porubskou kolibu, neboť to znamenalo zacházku a cesta tam byla ještě krkolomnější. Ostatně strach pomalu ho opouštěl.

Když se konečně dostal na pastvinu za Lúčkami, přepadla ho úzkost o otce tak zprudka, že se znovu dal do pláče. Jen rychle, jen rychle, aby nebylo pozdě! Běžel až do nemožnosti, pot s něho stékal stružkami.

„Medvěd ho roztrhal!“ volal bez rozmyslu, když ubíhal přes ves. Vzpomněl si nejdříve na Šedora.

Zabouřil na okno.

Srdce mu tlouklo, dech supěl. Zabouřil znovu. Zdálo se mu celou věčností, než se ozval hlas Šedorové.

„Je doma Adam? Ať zapřahá, tátu roztrhal medvěd,“ vyrážel ze sebe přerývaně.

„Ježíši Kriste,“ bylo slyšeti hlas Šedorové, odjeli pro seno, jsem sama doma. Co že se stalo?“

Pavel už neposlouchal jejího křičování. Jeho úzkost se stupňovala. Bez dechu běžel ke Kriškovům.

„Medvěd ho roztrhal, honem!“ volal po vsi jako pomatený.

Psi se rozštěkali. U Šedorů se rozsvítilo světlo.

Také Kriškovi jsou pryč. Pro seno nutno jeti kolem půlnoci, aby ráno dojeli na luka. A nyní se už sotva zřetelně rozsvěťovalo.

Matka je také na senách, problesklo Pavlovi hlavou. Kdo pak jí tu opatruje hospodářství? Stará Nahálková?

Ne, domů nepůjde, zaplat' pánbůh, že je to právě tak.

Tu viděl světlo v oknech u Hermanů.

Ach, že rovnou na Hermana nepomyslel, má dva páry koní. Uřícen vběhl do dvora. Zajásal, neboť chasník právě připravoval vůz na cestu. Herman přihlížel. V maštali se svítilo.

Bez pozdravu, zajíkaje se, vypravil ze sebe Pavel oč se jedná.

Po odpovědi Hermanově užasle vytřeštil oči. Prý nemá čas, řekl Herman, jede na pilu.

Snad to řekl jen tak, aby se nezdálo, že se odhodlává k té službě příliš ochotně.

„Tak čeledín s druhým vozem!“ zasténal hoch. Ne, ani to nejde, právě čeledín musí jet na pilu.

Vypadalo to, že Herman si chce pohrávat s jeho úzkostí.

Pod Pavlem se roztrásla kolena. Nechtěl věřit svému sluchu.

Honem, honem, volalo to v něm uvnitř, otec umře, než přijedete!

Ještě si na něco vzpomněl. Země jako by ho páčila pod nohama, tak byl netrpělivý.

„Tak mi půjčte koně, s kterým nepojedete, jel bych s ním sám,“ zaprosil.

Herman jako by rozmýšlel.

Tu mu přeletěla před zrakem vzpomínka na Petrovičovou, jak tehdy stála u křtu, přímo se vpíjejíc očima do obřadu a do kazatele, který tam tropil ty hlouposti. Byla už od té doby jedná řeč, že Petrovičová přestoupí k baptistům A nyní on má dokonce podporovati tento pronárod?

Stál před ním její kluk, ne, nestál, třásl se jak houba, zapáchal ovčinou na deset honů, roztrhaný, uřícen, a dovoluje si hartusiti o povoz.

Čelisti Hermanovy poněkud zhranatěly.

„Ty,“ řekl pak posměšně, „ty a jezdit s koněm?“ Myslíš, že je to baran? Ne, dojdi si jinam, jestli ti svěří koně. Takovému chasníkovi!“

Snad ještě ani teď vážně nemínil Herman odepřít cestu povozem ke kolibě.

Pavel, ohromený zprvu, stál již pevně. Všecko chvění s něho spadlo.

Přisál se svými očima do očí Hermanových. Valach magnátovi. Jen okamžik to trvalo. Bůhví, co bylo v tom pohledu.

Ale Herman, jako vždy, jej snesl.

„Však on tvůj táta je tuhý a vylíže se z toho, neboj se.“

Tu projela Pavlovou hlavou myšlenka tak závatná, že se jí v okamžiku až opojil, a kdyby měl být zabit a kdyby měl jít i na šibenici, neodpustí si to, kluk proti pánovi.

Nabral slin a naplil rychtáři v tvář.

Nic většího a nic menšího neprovedl. Byla to jeho odpověď.

Než se mohl Herman vzpamatovati, odešel kluk ze dvora. Teprve za vraty se dal v běh, ne ze strachu, ale protože musel stůj co stůj sehnati povoz a to co nejdříve.

Cítil však jakési ulehčení.

Kdo má ještě koně? Přiběhl k Žiaranovcům. I ti odjeli.

Ve vsi není jiných koní než Hermanových. Nerozvažoval ani okamžik. Zatímco se rozsvětlívalo a zatímco lidé vycházeli ze stavení, na rtech novinu, kterou s hor sem přinesl, utíkal k Ploštýnu, aby tam sehnal koně a povoz.

Pot zase s něho lil, jak běžel do stráně. Zaťal zuby a syčel.

Zabít ho? Ne, to by bylo málo. Rozřezat a řemínky s něho stahovat za živa, s bestie lidské. Jakže to řekl? Že se táta z toho vylíže. Vysmíval se ještě! Vylíže. Kdyby ho viděl, jak tam leží roztrhaný! Cikánovi musí člověk pomoci. - Co, cikánovi! Němé ovci, když se poraní.

„Honem! Honem!“

Dal se do běhu až zoufalého.

A jemu, Pavlovi prý koně? Prý takhle barana! To řekl.

Tuto urážku bude Herman jednou draze platit. Plivnutím do tváře to všechno není skončeno. Skřípěl zuby v běhu. Ne, není to všechno skončeno.

S povozem z Ploštýna a s rozespalým vozkou se dali do hor. Nejeli daleko. Ondra byl s otcem už téměř na okraji lesa. Neuvěřitelným způsobem se sem dostal. Nyní právě odpočíval, zalitý potem. Chvillemi nesl, chvillemi odpočíval. Tak se dobědoval až sem.

„Pro...Krista, kdes byl tak dlouho?“ vykřikl na Pavla, když on, předhoniv povoz, ho dostihl.

Pavel se nejdříve vrhl k otci. Dýchal slabě.

„Herman nechtěl jet,“ řekl pak.

„Co?“

„Zabiju ho,“ tolik odpověděl Pavel.

Ondra chtěl cosi říci. Povoz však byl tu. Položili otce do slámy.

„Režuchu jsem poslal od cesty ke kolibě, jdi tam taky,“ - rozkázal Pavlovi, sám vylézaje na vůz. „Do Mikuláše!“ poznamenal vozkovi.

Ondra dnes všechno řídil. Stal se dospělým mužem, moloďec.

Když jeli přes Lúčky, zaskočil do stavení. Ne, matka je na lukách. Stařeny po vsi měly plno řečí, křížovaly se a byly zvědavý, jak došlo k úrazu. Ondra byl skoupý na slovo. Také postřehl Hermana, jak nahlížel na náves. Ale hned uhnul za roh.

Co že to říkal Pavel?

„Pobídněte přece koně!“ vykřikl na, vozku. Zdálo se mu, že otec dýchá stále nepravdělněji a tišeji. Bezvůdné ruce mu

chladly. Byli již před samým městem, když Ondra se dlouho skláněl nad otcem, poslouchaje, uslyší-li srdce.

„Zastavte!“ zvolal na vozku a když on neslyšel, chytil ho zezadu za rukáv.

Podívá-li se němě na sebe.

„Můžete obrátit,“ řekl Ondra hlasem poněkud nesvým.

A zahryzl se do rtů.

XIII.

Fůry sena se přikolébaly s večerem plní cestou od Ploštýna jako řad bachratých oblud, úvozem za sebou. Ženy a někteří z mužů v té době byli již v Lúčkách. S fůrami šli jen vozkové, pak něco silných chlapů s vidlemi, aby podpírali fůry, kde byla cesta nakloněna, a posléze nějaký ten kluk, neboť dalo se čekat, že rušná příhoda se strhne spíše u těchto po vozů než při bezpečné cestě pěší se ženami.

Noc padala a celá vesnice se provoněla senem. Byla senem takřka zavalena. Stály tu nejen povozy lúčské, ale i z Poruby a Ploštýna, zjednané na výpomoc. Ho rečka práce přepadla blížící se večer. Domáci fůry bylo sice možno zatlačit na mlátky nebo pod kůlny a odložit skládání sena na zítřek, ale přespolní formani museli ještě téhož dne se vrátit s prázdnými žebříňáky. Seno dusilo, byl večer, lidé se napínali.

Jen stavení Petrovičových jako by bylo vyřazeno z tohoto chvatu. Uprostřed klení, jež bylo slyseti od stavení při práci se senem, na dvorku Petrovičů byl klid, fůra tu stála pod temnou oblohou, stavení se propadalo v nezemské ticho. Okna, za nimiž ležel mrtvý, zůstala po celou noc osvětlena blikavým

světlem a z večera bylo slyšeti nezastřený hlas matky Petrovičové, ana zpívá žalmy.

Předtím v poledne Ondra odešel ke kolibě. Otce uložil v komoře na prkno a tělo až ke krku přikryl plachtou. Ležel tu, již nikdy se nebude moci Ondra na něho obrátit s otázkou, kterou takto promeškal, proč tenkrát ráno po čekané přišel na otce onen podivný záchvat.

Zas na to myslel, co to jen mělo znamenat. Několikrát po té příhodě měl již na rtech onu otázku k otci. Nikdy se mu chvíle nezdála dosti příhodná. Nyní tedy nadobro promeškal příležitost, jak vidí.

Od koliby poslal domů Pavla.

Když přicházel navečer, začal se Pavel báti ve stavení. Vyšel za ves, odkud mohl vidět na cestu k Ploštýnu. Pak, když spatřil přicházení ženy, vydal se jim vstříc, aby připravil matku na shledání, které ji čeká doma.

Ženy zůstaly stát před okny, aby byly Petrovičové ku pomoci, kdyby bylo třeba. Ted' se strhne ve stavení křik, nářky a lomení rukou. Ne, nic takového se nestalo. Petrovičová jen zbledla jako stěna. Zatrhalo jí to bezmocně obličejem, nic víc. Její kostnatá, vytáhlá postava se nezhroutila na zem. Žádné neštěstí nemohlo již srazit tuto ženu, po léta bičovanou hořem. Teprve když děti nechtěly ustát v křiku, ukázalo se, že i ona má oči zcela rudé. A když nastala tma, jala se, jak řečeno, zpívati žalmy.

Zásluhou Pavlovou ještě téhož večera se obec dověděla o jednání Hermanově dnes přede dnem, ženy s rozčilením, jen zřídka tak pohnutým, hlučně o tom vykládaly na návsi a u stavení. Repot proti Hermanovi se dusil pod tíhou této noci. Kterási žena, jdouc vedle Hermanových, hlasitě se vyplila do dvora. Soused Petrovičů, garbíř Slávik, který ještě nave-

čer, když přišel z koželužny, prosil Hermana, aby mu dojel do lesa pro tyčkovinu na plot, večer vzkázal Hermanovi i po jeho pacholku, že nepotřebuje již jeho povoz. Že děkuje.

Na kládách na návsi sedělo několik mužů a tlumilo řeč, když někdo šel mimo. Hleďme, jak vzdor proti Hermanovi byl směšně drobný a bezmocný. Proti kousavým mouchám postačí hřebci žíně jeho ocasu.

Noc pohltila hlasy, sobota se pomalu přelévávala v neděli.

Když za jitra Hrivnák práskáním biče svolával dobytek, jeho rány se dnes ozývaly stranou Petrovičova stavení. Těm lidem tam, řekl si, je rozhodně lépe, dokud spí. Ta ženská aby neměla cit. Zadíval se do oken Petrovičovům.

Vidíme to, jak skončil, medvědář, ameríkán. Kdo by se toho byl nadál ještě před týdnem? Ať Hrivnák s Petrovičem vycházel jakkoli, byl v tomto nedělním jitru dojat. Vezměme to tak nebo tak, byl to přec jen jeho druh, také pastýř, který tak ošklivě, rabijácky, jak žil, zašel. Škoda Petroviče.

Jitro bylo zářivé, neděle přála těm, kdo ji netrávili doma za pecí.

Snad včera Herman opravdu neměl času, snad kdyby byl Petrovič počkal se svým zraněním na dnešek, na neděli, byl by ho Herman beze všeho odvezl z lesa do nemocnice. Hle, dnes měl čas k jízdě a koně připraveny s povozem. Jakousi společnost pánů a dam z Mikuláše vezl před polednem jeho kočár přes Lúčky na palouček v lese.

Žádal to asi dobrý společenský mrav, aby rychtář vyšel k pánům, kterým se zalíbilo tábořit v neděli na katastru jeho obce a pro které dopoledne poslal povoz. Ostatně jeho kočár nebyl samotný, který přivezl veselou společnost přes lúčskou návěs, nyní prostou bláta. Ukázalo se, že to byla jen mladá

přední hlídka. Krátce po poledni jely tu ještě dva kočáry starších hostů a drožka s cikánskými hudebníky.

Hoj, jak ožil palouk cikánskou hudbou a smíchem společností! Slovácké děti, pozorující s otevřenými ústy, skryty za houštím, lesk tábořících, perlivý smích a cizokrajný lesk očí mladých žen, jemuž dětství ještě nerozumělo, ale bylo jím podivně oslnováno, čekaly tu trpělivě, až společnost zase odjede. Jen chvílemi roztržitě odbíhaly k své hře.

Byl pro ně vždycky svátkem takovýto tábor městských hostů, jejichž ústy mluvila země tokajských rév. Když společnost odjela, bylo možno najít tam, kde tábořila, nádherné krabičky po bonbonech, lesklé stanioly, v nichž byla zabalena čokoláda ba, někdy se přišlo i na zbytky těchto sladkostí, které snad dámám upadly na zem a staly se tak nepotřebnými. Strhla se nejednou hotová rvačka mezi kluky o kořisti toho druhu.

Nebylo tudíž na prospěch vzdalovati se od společnosti, třeba zlý rychtář nejednou dnes křikl na děti, že tu nemají čeho pohledávati. Jakže by tu neměly čeho pohledávati! Je v živé dětské paměti, jak někdy některý zvlášť uznalý člen společnosti podaroval děcko pamlskem. Matěj mohl by dokonce vypravovat, jak byl jedenkrát obdařen penízem, když loni v létě páni z města se obdivovali pastvě a zvoncům stáda.

Ale právě dnes to byl Matěj s chvostem, syn Hrivnákův, kdo byl bit pro tuto společnost.

Co to bylo dnes s Hrivnákem? Pravda, nikdy zvlášť, nepřál, zatímco pásl, podobným návštěvám, spojeným s vínem a cikánským vyhráváním. Točil se k tomu zády, myslete si, co chcete, fifleny a floutkové. Smrdí to, sprež, jakými si voňavkami na deset honů, takhle to naházet do hnojnice! Nebyli-

tedy nikdy zvlášť přejícím těmto výborně zařízeným výletníkům, buh ví, co do něho vjelo právě dnes.

Ne, nebyl k nim obrácen zády.

Pásl stádo nad paloukem na stráni, a stoje na skalině, zarytý s výšky přihlížel k počínání rozjařené společnosti.

Měl zařaty zuby.

Mohl svaliti dolů kámen, aby potloukl ty tam na palouku. Ne, toho nebylo lze se odvážiti. Ale mohl práskat bičem, nástrojem svého povolání, tím jediným dědičným odznakem pastýřských hord mohl mluvit. Práskal, až v lese znělo.

Vláčný, navoněný flirt dole z nemluvné, zaryté rány bičem chlapa, zapáchajícího dobyt看em, města a hory!

Pastevčí stráně! Chlap práskal.

Ustal v jedné chvíli, ozvalo se jen šlehnutí bičem místo rány, dole zahlédl Hrivnák Matěje. Dal ruce k ústům a prudce hvízdil.

Táta hvízdá! V Matějovi trhlo. Znal jeho hvízdání jako své boty, jež nosil v zimě. Tento hvízd byl z nejošklivějších, jaké z úst otcových slyšel. Hvízd druhu předchází výprasku.

Táhl se pomalu jako smrad do stráně k otci. „Sem ale hned!“ vykřikl Hrivnák, aby ho pobídl. Hlava klukova, moudrá, znalá umění trubačského i vyrábění židlí, jen se otrásla, jak dostala ránu těžkou otcovou rukou.

„Tady budeš!“

Proč nesmí být na palouku, kde by mohl, kdyby mu přálo štěstí, dostati i kousek pamlsku, to by rád věděl. Kluk, roně slzy, smrkal lítostí, nechápal otce.

A starý zas vydával rány bičem.

Komusi z těch dole, flirtujících v lehkém oparu vůní velkého světa, který tu na palouku sedal do trávy, zamořené odvěkým zápachem dobytčiny, bylo to až podivné, když to trvalo chvíli.

Proč chlap tak práská?

*

Domek cementáře Perovského ve Vrbici, nový a výstavný, se svítivou bílou střechou, na níž uprostřed z červených tašek byl vyznačen letopočet a kříž, uvítal dosud čerstvě vonící vápnem, toho odpoledne uvítal mnoho hostů. Ne, tohle byli divní návštěvníci. Tito návštěvníci jako by neuměli chodit jinak než se zpěvníky a Písmem svatým v rukou. V malých skupinkách rokovali zatím tu na dvorku, plném říčního písku a oblázků, které sem nanesl Váh, když vystoupil z břehů.

Hleďme, jak dobré místo, jak příhodné, do vedl si najít Petrovský pro své řemeslo. Materiál zrovna u ruky, aby se tak řeklo, na moutě duši, zrovna u ruky.

Však ona už má řeka na starosti, aby nosila písek, tvrdý a křemenčitý, nejkrásnější písek pro síta cementáře. Podívejme se na tu zásobu nádherných bílých tašek, na roury a skruže, jichž přibývá na hromadu.

„Povídáme si tu, bratře, jak ti tady řemeslo půjde k duhu.“

Majitel nového domku, přecházející od skupiny ke skupině, bez kabátu, v čistě bílých rukávech, a děkuje za účast, usmál se k této chvíli.

„Dej to pánbůh dej to pánbůh.“

Také kazatel už přijel a muži smekli.

Kazatel chválil den, jaký je slunečný.

„Bůh shlíží se zalíbením na tvé začátky, bratře.“

Muž bez kabátu sklonil hlavu.

Hovoru bylo na dvoře jako včelího bzukotu před úlem. Skutečně, ty časy, ty časy. Kdyby to až nebudilo úzkost a o obrok, o který bude asi škaredá nouze, byl by letos čas k pomilování. Jak krásně odkvetlo obilí, považme, bratře.

Bratr Kocich stál tu se starým Šedorem.

„Tak váš se žení, jsem slyšel.“

„V úterý. Už v úterý,“ poznamenal Šedor. „Kolik to je let, bratře, co my jsme měli svatbu?“

„Letí to jako tamhle u mostu - a teď už čeká jen ...“ Kocich náhle se přerušil. „Ty, podívej se, nejde to sem Petrovičová z Lúček?“

Ano, Petrovičová, je to ona, podle úsečné chůze. Hovor na dvoře jako by někdo přestříhl. Vešla sem, mlčící, krokem v poslední chvíli poněkud nejistým. Byl to její první krok k těmto lidem.

Všichni ji tiskli ruku. Ne dosud sestře. Zatím jen ženě, jejíž duše, navštěvovaná pohromami, hledá u nich posilu jako v tiché zátočině boží. Bud' vítán každý, kdož přicházíš tak prost lsti.

Ve světnici, čistě vydrhnuté, byly za chvíli sneseny židle ke stolu uprostřed. Kazatel usedl do čela. Ti, pro něž nebylo místa u stolu, usedali po lavicích. Kazatel začal, sotva slyšitelně:

„Budeme zpívat Ó, sestup kná m . . . na stránce šestnácté.“

„Ó sestup k nám ...“ začali zpěváci za kazatelem, píseň naplnila světnici a ozvěnou šla domkem, táhlá, nevznětlivá. Slyšíc ji po prvé, Petrovičová nezpívala, ale podivná lehkost padla s ní na její duši, lehkost, jež byla podobna závratí, nepochopitelná v tíži, kterou teď žila. Nepozorovala ani, uspávána, nesená jako ne více než ochmýřené seménko pampelišky kamsi do prostoru, že zpěv dozněl.

Kazatel měl řeč.

„Bratr Petrovský,“ začal, „který svým přičiněním a přispěním božím si postavil nový domov, pozval nás, abychom s ním zasvětili jeho příbytek Bohu a prosili s ním o požehnání pro tyto stěny, pro zdi, pro všecko co tu v nich bude žít. Vzpomínám

na velké domy v městech, na paláce a banky, na závody rozsáhlé a mocné, jež v noci obchází ozbrojená stráž, aby chránila jejich poklady. A přece často neuchrání. Náš bratr Petrovský ví však o jiných ochráncích, bezpečnějších, kterým svěří své malé a skrovné obydlí. A kdo jsou tito ochráncové, ptáte se zajisté, bratři a sestry? Kdo jsou tito ochráncové, jež ve dne v noc bdí nad lidským příbytkem? Je to víra a láska. Ano, víra a láska je to, co ochraňuje nejbezpečněji náš domov, víra a láska je to, které nás vedou k bohu jako ochránci nejvyššímu, bez něhož ani vlas se nezkříví, víra, a láska je to . . .“

Oh, kazatel byl unesen sám svou výmluvností, hle jak jeho hlas se chvěje a jak znovu a znovu obrací a rozmnožuje šťastnou myšlenku o nezemských ochráncích domu. Dlouho, dlouho mluvil kazatel. Pak teprve po zpěvu poznamenal několik slov bratr Lechta, ten který si v poslední době získal nemalé vážnosti, když se mu přece jen podařilo obrátiti bratra Krču od cesty opilství k cestě Pravdy.

„Tu u nás na jednom domě, který všichni dobře znáte, bratři a sestry, je nade dveřmi nápis, který mi utkvěl v očích zas dnes, když jsem šel sem.

Nebude-li Hospodin ostříhati města, nadarmo bdí strážný. Krásný význam těchto slov žalmisty Páně pověděl nám tu se vztahem na dům ve svém výkladu bratr kazatel. Já bych jen chtěl říci bratru Petrovskému něco určitějšího. Zajisté, že si bratr Petrovský nezřizuje tento závod proto, aby výrobky jeho práce ležely na dvoře a pod kůlnou na pospas zubu času. Bratr Petrovský bude své výrobky prodávati a do jisté míry je tedy tento dům domem kupeckým. Obracím se na tebe, bratře, promiň. Nesmíš nikdy dáti obchodu přednost před službou Bohu, nesmíš mysliti na zisk hmotný více než na zisk své duše, nesmíš, pamatuj. Nesmíš prodávati v neděli, neboť

neděle je den Páně, slib nám to. Měj na mysli, že člověk si nestaví dům pro . . . jak; bych to řekl . . . pro svou pýchu třeba. Jsme tu všichni, ty, majitel obchodu, já garbíř a každý jiný na světě jen nájemníky. Nevíme hodiny, kdy Bůh dá výpověď našim životům, bratře.“

Mluvčí se uchýlil ke krátké pomlčce a než mohl pokračovat, stalo se něco neočekávaného. Kdo pozoroval náhodou Petrovičovou, mohl spatřiti, jak při poslední větě Lechtově se to v ní náhle vzedmulo, jak rychle, pozdě již, zakryla si oči šátkem a jak, nemohouc již potlačiti hlasitého vzlykání, vrhla se ke dveřím, blízko nichž seděla.

Několik lidí vyběhlo za ní, aniž jí museli daleko dobíhati. Zhroutil se hned v síni na schody a zabořivši tvář do klína, naříkala tím neutišitelněji, čím víc jí domlouvali. Propuklo to v ní, její ledy tály, bylo vidět.

„Proč si mě Bůh už nezavolá!“ dralo se to z ní přerývaně, kus po kuse.

„A co děti?“ chtěl jí utišiti kazatel.

Ne, udělal chybu. Teprve nyní se ukázalo, co zmůže hoře té ženě, když se jednou odpoutá. Ramena Petrovičové sebou trhala až úzko se dívat, byla asi bez vlády nad svým nářkem. Nevěděla, kde je a co činí.

„I'ehdy jí položil Šedor ruku na rameno, po hlase ho mohla poznati.

„Buďte bez starostí, postaráme se o vás i o děti,“ řekl.

Neustávala, nevěděli si s ní rady.

„Nechte ji už s pokojem,“ přišel na to pravé konečně bratr Kocich. „Nevidíte, že pláč potřebuje, aby se to z ní vybouřilo?“

Návštěva baptistů v domě bratra Petrovského se touto příhodou poněkud prodloužila. Na údolí pod Poludnicí mžil už

soumrak, letně modravý, když Šedor s Petrovičovou přicházel do Lúček.

Právě v té době s druhé strany přijížděla ke vsi řada čtyř kočárů s výletní společností, která tábořila na palouku v lese. Oh, bylo patrně vypito mnoho vína a lúčský rychtář, který odpoledne strávil u společnosti, opomenul patrně připomenouti rozjařeným výletníkům, že v jednom stavení ve vsi, kolem něhož pojedou, leží mrtvý. Zdaleka bylo slyšeti cizí zpěv, táhlý a mazlavý, v němž chvílemi se zaperlil smích nebo padla hlasitá slova, jak se blížil.

Několik mužů, kteří seděli na kládách při nedělním navečerním rozhovoru, umlklo a naslouchalo zpěvu. Jiní vyšli ze dvora. Bylo snad něco smluveno? Kryto soumrakem, shluklo se na návsi blízko Petrovičů posléze asi patnáct mužů a výrostků. Čím blíž a určitěji zněl opilý hluk, tím hlubší ticho leželo na této tmavé skupině mužů.

Píseň již nyní zněla zešeřelou vsí, kočáry rachotily, ozval se zuřivý psí štěkot. Čísi hlas, jež asi vydávala ústa s navoskovaným knírkem, táhl se s odpornou rozplizlostí. Ženské hlasy zněly nepřirozeně vysoko. Šumná veselost tokajského vína vesele projížděla podhorskou údolní vsí. Bylo to jako dotek světa, lehký, přelétavý, vy bloudi, tu mezi pařezy, kožichy a zvěří.

Překvapující, lesklá, vyzývavá píseň umrazila se hlas po hlasu. Těsně vedle hlavy jednoho z výletníků zasvištěl kámen a udeřil do prkenné kůlny naproti. Ozvala se silná rána.

Ve večerním šeru uviděla náhle společnost před sebou hradbu vesničanů, chlapy jako jedle, z nichž někteří svírali kameny v pěstích. Kterási žena v kočáře zděšeně vykvikla.

Ale trvalo to jen okamžik, z prvního kočáru, který zastavil, vystoupil mladý muž v těsném elegantním kabátě posledního

stříhu a sám, neozbrojený, popošel vstříc tmavé skupině těl. Oči žen asi provázely tohoto odvážlivce.

Mladý muž předstoupil až těsně před chlapy a s drzou úlisností otázal se s dosti plynou mateřštinou těchto shluknutých zde:

„Přejete si snad něco?“

Čekal chvíli vladařsky, pak opakoval otázku. Načež, když nedostal odpovědi, zase vstoupil do kočáru.

Tu se stala ta nepochopitelná věc, že před prvním kočárem se shluk mužů poslušně rozestoupil a jejich špalírem, třeba již beze zpěvu, projely všechny čtyři povelky.

XIV.

Nebylo vidět nahoru k lesům, když měl pohřeb valach Petrovič. V tu stranu, kde stála koliba, v těch místech, kde se mu to stalo, táhla se mlha, splývající s šedým nebem. Lesy se vypařovaly po noční bouřce a po lijáku dlouho čekaném, který i tak přišel pozdě, když tráva na pastvištích nemohla se již vzpamatovati, jsouc vypálena, sluncem. Stáda na pastvu musela zacházeti co nejdále do lesů a ke korytům říčním, jež si udržela něco vlhkého stínu.

Nyní se však ochladilo a déšť visel na cárech oblaků, splývajících k zemi. Toto že je léto! Jen mlhy a mlhy ležely na všem a prolezly vzduch. Vidiš, Petroviči, tvé ovce se špatně pasou po svazích a u kolib sténají, zatím co ty jsi vypraven na poslední cestu. Hle, kam jsi to dopracoval, světoběžníku, kruťácký sobče, nespokojený se vším, kromě rvaček a pytláctví. Marná všecka americká dobrodružství, zastřená milosrdným cípem tajemství, všecky útesy z pod hor a všecko, co jsi

prošel. Už je ti ustláno v této dolině a ať nad ní táhnou bouře a větry a metelice, ať mlhy nad ní stojí, ať májové slunce, zatímco se zvolna budeš proměňovat v hrstku ztrouchnivěliny, je konec chůze, Petroviči, chůze se končí.

Lidé vcházejí dovnitř stavení a pohlédnuvše naposled na Petroviče v rakvi, udělavše křížek na jeho zlé čelo, nyní studené, vycházejí opět na zápražím na dvorek, na náves před okna. Mluví se o Hermanovi, pokud je chuť k řeči, když ze světnice je slyšeti pláč Petrovičové a dětí.

Adam Šedor stojí před stavením s učitelem Zarevuckým a oba mlčí.

„Co jsem chtěl říci - nebyl jste také včera navečer na návsi s kamenem v ruce, Adame?“ nakouzl posléze učitel hovor.

„Vy, toť se rozumí, také ne . . .“

„Já také ne,“ přiznal učitel. Řeč došla, sotva se navázala. Po chvíli učitel zase obnovil pokus: „Co myslíte...ne, darmo povídat. Víte, myslel jsem na tu příhodu ještě dlouho v noci. Na mou duši, je to zajímavé.“

„Ta poslušnost, myslíte? Jak šli s cesty?“

„Jak to je dosud někde vespod v krvi, to vědomí pána a robotníka. Jak to ještě teď může vést k takovým směšným koncům, řekněte. K směšným koncům, kdyby to nebylo k pláči. Uхни s cesty, hřbete. A hřbet uhne.“

„Jste přece učitelem . . .“

„Já vím.“

„Tak to je všecko,“ řekl Adam, jemuž dnes nebylo příliš do řeči.

„Ostatně . . .“

„Co ostatně?“

Šedor něco nakouzl, s čím se mu dál nechtělo ven. Ach, tady to bylo a tady to zůstává. Jak že to prve řekl učitel? Já

jsem u toho nebyl. V tom to je učiteli, nemyslíte? Když lid ode-
dávna se potácel jako stádo v bažinách, po tmě, kde větši-
nou zůstali ti, co měli školy? V Pešti, Prešpurce, v Martině,
darmo mluvit. Jen málo jich bylo u toho, učiteli.

„Tak. Ani nevím, co jsem chtěl říci,“ vymluvil se, „Muzikanti už
přicházejí.“

„Je to zvláštní, jak to jde jedno s druhým, život a smrt. Zítra
budou vyhrávat vám k svatbě. Nebudou?“

„Ne, to nebudou.“

„Ach, ovšem, zapomněl jsem. Vaše jednota a světské vy-
hrávání, to nejde dohromady, což . . .“

„Proč ne? Ale nemá to smyslu.“

„Upřímně, Adame. Není to s muzikami lepší? Sezvat chlap-
ce? A hrát? A roztočit na chvíli svět? Tuhle mi říkali: Pálenka
a kus slaniny, pak jsme chlapci!“

Očima Šedorovými přešel jako vzdálený zákmit lesku.

„Byl bych přišel taky,“ hlásil se učitel.

„Podívat se,“ dodal Adam. Lesk s očí byl již zas ten tam.

Učitel chvíli nepromluvil. Poslední věta zůstala mu vězet
v hlavě. Opravdu, sám si tak připadal stále jen jako divák.

Chtěl Adamovi cosi odpovědět, ale šumot, který před sta-
vením mezi lidmi nastal, obrátil jeho pozornost směrem
k návsi.

Herman!

Herman jde doopravdy na pohřeb Petrovičovi.

Adam se obrátil zády k návsi. Učitel smekl. Také kdosi z hu-
debníků pozdravil. Ale nikdo víc. Bilo to přímo do očí.

Zdalo se, že Herman nehodlá ničeho pozorovati. Zašel do-
vnitř. Za chvíli vyšel poněkud rozpačitý. Přidal se k první sku-
pině mužů.

Umklí rázem.

„Tak se nám konečně dostalo deště,“ začal, jakoby nakou-
sil kyselé jablko. Nikdo mu nepřisvědčil. Hleděli k zemi nebo
ke dveřím stavení, jako by poslouchali obřady. Teprve, po chvíli
procedil Nahálka:

„Ba.“

Bylo vidět, že Herman stěží opanovává vztek.

Oh, Herman, že by těm vrtohlavým beranů měl lézti, hanba.
povídat kam?

Byl tu jen Zarevucký, k němuž se mohl přidati. Že to neučinil
hned!

„Tak jak se vám tu vlastně líbí, pane učiteli, ještě ani nevím.“

„Děkuji,“ řekl mladý muž s úslužným úsměvem.

„Je tu krásně.“

Právě v tom okamžiku odešel od něho Adam. .

A za chvíli vyplouvala ze síně na zápraží rakev, vynášena
syny Petrovičovými.

„Pozor sklonit tam vzadu!“ volal kdosi.

Před ní šel kněz. Za rkví, oči zrudlé, vyšla Petrovičová
s dvěma nejmladšími chlapci po straně. Třetího vzali mezi
sebe Ondra a Pavel, když předali otce cizím šesti mužům,
vynesše ho až na dvůr sami, ti chlapíci. Muzikanti předešli
rakev a spustili smuteční pochod. Padal drobný déšť. Muži
a ženy se vzadu chystali k průvodu.

Již vyšli z vrat hudebníci, již kněz, již rakev, již Petrovičová
se syny. Za nimi se objevila mezera, než následovali vesni-
čané.

„Tak pojďme,“ řekl v té chvíli Herman Zarevuckému, jak stá-
li před stavením.

Měl by se mísit tam vzadu s tím stádem?

Oni dva se tedy včlenili mezi Petrovičovou a ostatní průvod.

Kráčel chvíli, pak kdosi z hudebníků se ohlédl. Po něm za okamžik se ohlíželi ostatní, pak i kněz, pak muži s rakví, pak Petrovičová, Ondra a Pavel. I učitel se ohlédl. K čertu, co tam mají?

V tom okamžiku pocítil Herman, jako by tisíce mravenců se zakouslo do jeho těla. Byl by teď dal půl statku za to kdyby se nemusel ohlédnouti. Nezbylo, než aby i on se ohlédl. Tušení ukázalo se ledově pravdivé.

Za ním nešel už nikdo, celý průvod zůstal v Petrovičově dvoře.

Herman pochopil dřív, než to spatřil. Neprožil dosud nic ohybnějšího.

Nastala krátká, nesmrtelně trapná chvíle, v níž se po řadě seběhlo toto:

Muzikanti se zastavili a po nich postupně s ošklivou pomalostí jeden po druhém v přední části pro vodu. Ještě chvíli, zvyšující trapnost, hráli muzikanti na místě, pak umlkli. Také černý lidský shluk ve dvoře mlčel. Bylo to divadlo jak se patří nemilé.

„Co dělají?“ pokusil se rychtářovi pomoci učitel.

Ale nedostal odpovědi. V té chvíli byl by ho Herman s chutí udeřil do tváře.

Pozoroval, jak se po něm dívají někteří ze dvora. A tu těsně před ním se na něho zahleděl také Pavel. Herman zrudl v celé tváři, jako snad nikdy předtím.

Nevěda v tom okamžiku, co dělá, učinil trapný pohyb rukou, jako by kýval na ty ve dvoře, aby následovali. Tento pohyb dal se omluviti jen mimořádným rozčilením Hermanovým, nikdy by jej neudělal za jiných okolností. Také později, když na to vzpomněl, pálil ho z celé scény nejvíce pokyn, jímž on,

Herman, zval ty tupce, kteří ještě před chvílí ve dvoře se k němu točili zády, aby ho v průvodu následovali.

Nicméně ani jeho zvaní rukou nezměnilo nic na situaci. Ti tam stáli. Oh, ten pekelný protest! Takovéhle tedy měli zbraně, berani.

Ale nyní také Hermanem to trhlo, jak se rozhodl. Šlehlo mu to hlavou, bylo to smělé, hodné Hermana. Neustoupit.

Stát tu a nehnout se, třeba do soudného dne.

Přijal vyzvání. Boj na život a na smrt byl vypovězen, tak rázem, zcela bez přípravy.

Všecko bylo dílem jedné, dvou minut.

Ale hned potom pocítil, jak mu půda ujíždí pod nohama.

Pavel Petrovič měl k němu jen dva kroky, jež si nyní troufal učiniti.

Nic víc se nestalo, než že předstoupil před rychtáře, zařal se mu krátce očima do jeho očí a ukázav rukou do dvora, řekl pouhé jedno slovo:

„Nevidíte?“

Tedy ne napomenouti tam ty tvrdohlavce, nýbrž vykázati, jeho, Hermana, z průvodu a způsobem tak úsečným a ponižujícím jako psa!

Kluk z koliby!

Ano, Pavel měl druhou příležitost pomstít se Hermanovi, nenadál se, že přijde tak brzo a sama. Veřejně se nabídne, aniž jí hledal. A vychutnal ji s rozvahou a do dna, přímo nádherně na své mládí. V zlomku vteřiny uviděl se v duchu Herman, jak hlavu. v ramenech, skloněn hanbou, ubíhá od průvodu, zatímco ti ze dvora se dávají na pochod.

Ne, ne!

V témže okamžiku přistoupil k němu jeho osud. Přeletělo mu myslí, jak týž kluk, jehož tvář Hermanovi tu fantasticky rostla

před očima, mu v sobotu ráno naplil do tváře. Tento zákmit v paměti rozhodl v Hermanovi.

Oplatit stejné stejným.

Naplil Pavlovi v tvář.

Krátce potom rozvlnil se černý dav z Petrovičova dvora a vhrnul se do návsí. Herman mohl rozdati jen něco málo ran pěstí, než byl sražen k zemi.

V chuchvalci těl bylo pak přece jen pozorovati, jak byl někdo při Hermanovi, zbitém a pošlapaném. Nejedna ruka se nastavila na obranu, aby zabránila nejhoršímu. Byl to také Adam Šedor.

Jak nastala ta smršť v Šedorovi zároveň jako by šlehl posvátný jakýsi plamen. Rostl a sálal, nebyl to Šedor již jen sám. Hořel v tváři. Jeho plachost po prvé byla pohlcena tím plamenem, řeřavým a rozpínavým, nutícím k jednání.

„Jen Bůh má právo trestat!“ Adamův vyřážený hlas bylo slyšeti i v tom hluku. „Přísahám, že za své skutky rychtář trestu neunikne. A za to znesvěcení.“

Rval jednoho po druhém od poraženého. Vlasy měl slepeny potem. Řádl jako zaslepený.

Kdo se ukázal na straně Hermanově, byl také Ondra Petrovič. Těmto dvěma a několika starším rozváznějším mužům se podařilo konečně Hermana vyprostiti.

Byl zablácen. syčel bolesti a skřípal zuby. Zdálo se však, že neutrpěl rány nebezpečnější, nehledě k modřinám a odřeninám. Byl vyproštěn právě včas.

Víc ho nesouce než vedouce pod pažím, zamířili s ním Ondra a Adam do nejbližšího stavení, zatím co původ se znovu pořádal.

„Neměli bychom vám dojet pro doktora?“ nabídl se Ondra Petrovič.

Právě Ondra se takto vyslovil.

Herman odpověděl po kusech a s námahou, ale bylo to podobné Hermanovi.

„Ne - nic mi nebude - ještě jsem se - nevypořádal -- s bap...“
To řekl.

Celá ves ještě téhož dne znala tuto jeho odpověď. Slyšme, ještě se nevypořádal s baptisty, řekl. Místo naříkání.

Jako by to měl příkazem.

Adam Šedor jen stiskl rty.

Průvod se táhl vsí pomalu jako plaz. Nyní již bez hudby.

Kdopak teď bude na řadě? vzpomínali lidé za chvíli. S hrábčem Bodickým už to jde doopravdy s kopce. Tak podzim, tak podzim. Když se čas mění, odklízejí se takoví lidé. Také se starým učitelem prý to není v pořádku.

Bože, kampak se nám to teď poděl mladý? U toho hluku ještě snad byl?

Když se vstoupilo na, hřbitov, půl průvodu náhle se rozplynulo. Lidé zamířili nejdříve k hrobům svých známých, pokud měli. Slzy stoupaly do očí.

Na okamžik byli to nejtišší lidé.

A tu jsme, Petroviči, na konci svých cest a pochůzek, z nichž i tato poslední nebyla bez dobrodružství, podobajíc se ti. Hle, jak je tu ticho a vlhko po dešti.

Byla to stará zahrada s vysokou travou, sahající do polou chátrajících kmenů. Řady starých švestek a nový planý podrost tu bujel jako na štepnicí. Několik opuštěných pomníčků

milosrdně krylo nepořádné ostružinovčí, rozlézajíc se až přes nízkou zeď. Po všech hrobech kvetl jetel, lomikámen a orlíčky.

Černá Poludnica se zdvihala vzadu za údolím.

A v mlze tam v lesích, po svazích a hřebenech se utápěly zvonce ovcí, jejichž zarputilý valach bude po prvé dnes státi stráž v této ohradě, kde začíná údolí.

XV.

Již týden, čtrnáct dní se dusilo seno pod střecham i povážských vesnic a dny, které teď byly na obzoru, přicházely jako by se založenýma rukama, milost páni, bez potu a prachu. Práce na chvíli nehartusila.

„Tam u Dunaje oni už jsou ve žních. Copak asi dělá Mudroň? Víš, jak se odtud odstěhovali. Tys je asi neznala,“ řekl Adam Šedor své mladé ženě.

Bylo to na zahradě, přihlížela k jeho práci se včelami. „Letos bude hodně medu, vid’, Adame:“

Myslel si:

Všeho je mnoho, holka. Takové léto...takové léto! „Taky jsi říkal, připomenula mu ona, „že spol u půjdem někdy v neděli na Poludnici. Co jsme svoji, nevyšli jsme skoro z domu.“

Je pravda, domov v těchto dnech chutnal jak nikdy. Nebýti od nynějška u ničeho sám, bylo to takové nové a světlé, chvílemi ani věřit se tomu nechtělo. Je zvláštní, říkal si v duchu, jak teplo souvisí se ženou. Jak všecko zpívá, kam ona vstoupí. V časném jitru pasákovo prásknutí bičem, budí ze sna. Oči

se pomalu otvírají. Kde se tu bereš, holka, vedle mně? Ne je to pravda, že jsi mou ženou?

Nebýti od nynějška u ničeho sám! Ale když jda na pole nebo do lesa, vzpomněl na Bodického, Petrovičovou, na Hermana, na kazatele, když děje letošního jara a léta, ty dny, ve vazbě v Mikuláši, zmodralá tvář hrbáčova, hlas uvnitř ne nepodobný šturmování na poplach, křest ve Váhu a zase to divné, plamenné uchopení při smršti o pohřbu Petrovičově, když nyní ne víc než jako ozvěna mu to šuměla dosud hlavou, nechal práce či zastavil se, přiložil ruku k čelu - ach, jak žena mu byla vzdálená v těchto chvílích, vichřil, planul, vzdaloval se hroudy, fantas ho posedal.

Nebýti od nynějška u ničeho sám?

Ale jsa s ní, již se zas v duchu potloukal bůhví kde, jen on:

A ona řekla:

„O žních se ti už nebudou líbit mé ruce, mají ve zvyku rozpraskávat Tuhle nejvíc, mezi klouby. Pamatuješ, jak vloni byly drsné?“

Kteréhosi večera po zpěvu vzal si kazatel Adama stranou.

„Vím, neměl bych s takovou na tebe chodit, Adame, sotva máš několik dní po svatbě. Ale právě proto, abys nezapomněl pro jedno na druhé. Nechtěl bys trochu mezi lidi s časopisem? Než přijdou žně, nemyslíš?“

„Kam, bratře kazateli?“

„Zkus to k Východné, ke Královské Lehotě.. Tam nemáme ještě nikoho.“

„Mezi Važce?“

„Však jsem neslyšel, že bys patřil mezi bázlivé“

Ne, to ne. Bázlivý? K smíchu. Bázlivý ne. Něco jiného, ale jak to kazateli vysvětliti? Dal-li se jednou na vojnu, pravda, ale ...

Jda v noci od Mikuláše se ženou domů, přemýšlel o tom.

Hodí on se k takovým úkolům? Jak jen kazateli říci o své podivné nejistotě, kterou byl zmítán? O tom, jak to byly vzdycy jen okamžiky, kdy, takřka bez své vůle, byl vytržen a uchvácen jakýmsi plamenem uvnitř, ale v zápětí, ponechán sám sobě, propadal malomyslnosti?

Víc než práce vábívaly ho dřív toulky, nic stálého, světlo a stín. Ztratit je, kdy vůbec bude povolán k práci? A jak?

Plachý a nestálý, kde by vzal nyní sílu kazatele?

Voněla tma, jak šli noční cestou od Mikuláše, ti dva mladí lidé.

„Na co to zas myslíš?“ ptala se ho žena.

Lehce ji loktem odstrčil.

„Počkej, nech mne . . . Ted' pust'.“

V tom okamžiku právě mu šla hlavou slova evangelia sv. Matouše : Nebudtež pečliví, kterak aneb co byste mluvili; dánot' bude zajisté vám v tu hodinu co budete míti mluviti. Nebo ne vy jste, kteříž mluvíte, ale Duch Otce vašeho, který mluví v vás.

Svívalo mu zvolna.

„Říkal mi kazatel, abych obešel několik vesnic s naším časopisem,“ za chvíli se tiše přiznal ženě.

„Ty?“

„Já.“

„Myslela jsem, žes chtěl ted' dát trochu do pořádku dříví, než přijdou žně, aby nebylo roztaháno po celé zahradě.“

„Musí to počkat.“

„Nebo si to vezmu na starost já,“ přihlásila se, chopivši se ho pod pažím.

Stiskl loktem její ruku.

Nezůstala mu za to dlužna.

„Kdybych byla k řeči jako ty, chodila bych i s tebou.“

A když pozítří přede dnem vycházel z domu s balíkem časopisů pod paží a s několika biblemi po kapsách, vyprovodila ho až za ves. Dokonce křížek na čelo mu udělala pečlivá ruka.

„Měj štěstí a ať se ti nic nestane.“

„Večer jsem zas u tebe,“ řekl a políbil ji. Obracela se za ním stále, než zašla zpět do vsi. Když s večerem se vrátil, byl veselý a pln řeči jako málokdy. Z balíku časopisů něco ubylo. Do noci hrál ženě na houslích po Janovi Petrovičovi, jež si vypůjčil.

Tato veselost se stupňovala každého večera. Čím déle to trvalo, tím byl chtivější cest. Začínalo se to podobat staré jeho náruživosti. Nic ho nemohlo odraditi, ani příkoří, ani nepohoda času. Našel svůj živel jako potápěč své moře a všecko stranou, jen znovu se zas ponořovat. Hle, i on si připadal jako v tůni, tam v údolí. Skály Rysů a Gerlachu nahoře svítily pronikavě v jitřním slunci a za navečerů.

Došlo to až tak daleko, že si řekl, že se pustí i do Važce, na konec svých výprav. O tomto úmyslu ženě se nezmínil. Oh ano, věděl předem, že by mu připomněla, jací Važci jsou a jak se zachovali před časem na lúčské kolibě, jestli snad zapomněl. Ne, nezapomněl, a právě proto! Jeho odvaha rostla, známý jeho plamen plál. Nic na věci nemění, že ani kazatel mu nedoporučoval cestu do Važce. Ale on půjde.

Přespal toho večera ve Východné, neboť nedalo se mysliti, že by dokázal cestu z Lúček tam a zpět za den.

I tento počín se skončil nad pomyšlení dobře.

V jedné chvíli se zdálo, že smělý kolportér a kazatel nevyjde z Važce se zdravými údy. Sotva vešel do dvou tří stavení, již tu byli výrostci se psy, aby ho vyprovodili, kam patří. Za chvíli

shlukl se tu houf lidí, z nichž nejedni na Adama doráželi. V tom okamžiku, přehlédnuv nebezpečí, jemuž byl vysazen, pocítil v sobě zas prudké osvícení, jež jako vždy počínalo jakousi závrtnou mdlobou. Najednou, bez přípravy, odpovídal všem jako člověk duchem božím ovládaný a výmluvný. Necítil své tělesnosti. Jařmo s něho spadlo.

Ještě s večerem, jda kus cesty podél Váhu a naslouchaje šumění jeho vod, připadal si jasný a lehký jako nikdy. V tu dobu stáda se vracela s pastvy do vsí, klínaly zvonce a vzduch pomalu houstl tmou. Počkej? Ano, křepelka to je. Tam za tou druhou cestou někde.

Pojďte žít!

Vskutku, nyní zas dojde na ruce, které lenošily.

„Už jsem to skončil,“ hlásil příštího dne v Mikuláši Adam kazatelovi, dnes se připravujeme, zítra začínají žita.“

„Nuže?“

„Myslím, že získáme slušnou řádku nových bratří. Musíte ještě vy tam zajet. Nejlépe do Východné. I z Važce přijdou.“

„Tam jsi až byl?“

„Až tam.“

Kazatel položil mladému muži ruku na rameno.

„Je to zvláštní,“ řekl po chvíli. „Tak vidíme, i z Važce. A v Lúčkách stále nikdo nový, kromě Petrovičové.“

Hle, vskutku, je to tak trochu zvláštní.

„Uvidíme teď,“ poznamenal Šedor v zamyšlení.

„Když ne teď, nevím, kdy ještě,“ připomenul mu kazatel.

„Ale já vím, bratře kazateli.“

Lesk vstupoval do Šedorových očí.

„Myslíš, že bude větší příležitost než to Hermanovo vystoupení o pohřbu?“

„Myslím, že boží spravedlnost lidem otevře oči, bratře kazateli.“

„Nač to vztahuješ?“

Mladý muž na něho upřel oči.

„Jste snad přesvědčen, bratře kazateli, že Herman ujde božímu trestu?“

Po pravdě řečeno, kličkoval Herman znamenitě, a soudě podle dosavadního, skoro se doporučovalo nevěřiti v boží trest na něho. Bylo až na podiv, jak zatím všecko směřovalo právě k rychtářovu štěstí. Nejen, že se ze zlého pošramocení při pohřbu Petrovičově vylízal jako kočka, ale světský soud dokonce odsoudil samozvané sousedské soudce, kteří svého představeného na místě tak citelně zřídili. Pravda, trest, který dopadl z Mikuláše na lúčské, nebyl nejkrutější, ale i tak volal do nebe vyslovenou nespravedlností. Prý je tu polehčující okolnost, že lid jednal v rozjitření, poněvadž se celá věc sběhla při náboženském úkonu, jež rychtář v své obraně poněkud znesvětil, což třeba připustiti. Ale pravda je ta, že nebyť žalobcem Herman, o němž je obecně známo, že své štěstí bere z pekla, nemohlo být obžalovaným zkřiveno vlásku na hlavě.

Než buď jak buď. Vezmi čert pokutu, kterou zaplatilo několik sousedů, jež obsílka předvolala na úřad. Také jak Hrivnák, tak Pavel Petrovič mají za sebou ty dva dny vězení, když odmítli zaměnití je pokutou.

Ale pozor, Hermane, nedej se zmásti svými výhrami. Kdo z nás vidí na dno zámyslů božích a kdo jim unikne? Co je tvá pýcha proti nim?

Dosud to vřelo v Lúčkách. Štěstí pro učitele, že právě nastávaly prázdniny. Hrivnák na příklad se vyslovil, že by klukovi

spíš nohy přerazil, než ho pustil do školy, bude-li tu učit ještě ten usmrkanec, tak doslova a ještě hůře se vyjádřil pasák hověziny. Dalo se myslit, že podobného názoru budou i ostatní neuvážliví rodiče a že tedy učitelé nezbude než vykládati prázdným lavicím, když čert mu spískal tu mrzutost, že byl volán jako svědek rychtářův k soudu.

Když za navečerů, dusných a mrtvě stojatých vylézaly za Demänovskou horou mraky, předzvěst bouře, vypadalo to jako by ještě k jiné bouři se schylovalo v kotlině pod stínem Poludnice. Rychtář býval v těchto dnech ve vsi jen dopoledne. Chasník tvrdil o něm, že prý má nyní příliš mnoho práce na pile, takže tam musí i nocovati. Tím otevřeněji se mohlo rokovati na návsti, na kládách. Tiše, že tu špehuje mrzák Baláša? Jen ať to vyřídí Hermanovi, konečně. Hrivnák došel pochvaly, když, ráno zahnal hezky zpět do dvora Hermanovy krávy, vypravené k pastvě, jakoby se bývalo nic nepříhodilo mezi jejich pánem a jejich pastýřem.

„Dobře jsi udělal!“-

„Co proti tobě svede? Nic.“

Takto dal Hrivnák první signál k odboji.

Posléze i učitel zmizel z Lúček, právě včas. Toho odpoledne, kdy mládež za vsí na pastvině činila si hlučný posměch ze stařečka Gregora, pasáka husí, jak, podoben strašidlu na vrabce, kabát na bidýlku a ruce roztaženy, hluchý jako poleno, směšně strašil housata, aby se nerozbíhala z hejna, tiše zadem vyšel učitel této mládeže, prohýbaje se pod tíhou kufuru, nenaleznuv pomocníka. k přepravě do Mikuláše.

Když byl kus za vsí, postavil břemeno na zem, setřel s čela pot a než opět se shýbl k zavazadlu, ohlédl se.

Viděl známou tmavou linii Poludnice a Končitého vrchu a vzpomněl si, jak ještě před několika dny si říkal, jak tu je

krásně. V kotlině hnízdila ves. Jak to přišlo, že se odtud ztrá-
cí zadem, po mezích, stranou lidí jako zloděj? Stranou lidí.
Nemiloval je v duchu už dávno, než sem přišel? Jejich své-
ráz, jejich povahu, jejich život?

Pak, jda kus cestou, náhle sebou trhl.

„Šťastnou cestu!“ slyšel za sebou rozpustilý pozdrav děv-
čat. Nechala okopávání brambor, podepřela se o motyku
a hleděla se smíchem za ním.

On se však již neohlédl.

XVI.

Žňové týdny přešly svou cestou, obtěžovány jen rachotem
bouřek a krátkými přívaly, které čas od času rozpěnily žíznivé
koryto Váhu. Nuže, bylo po žních, a dobře, že už jsou s očí.
Aby se řekla pravda, tyhle žně, jak se dalo čekat, byly po čer-
tech hubené, hubenější než kterékoli za poslední doby. Za-
schlo to na stojatě, zvláště pokud jaří se týče, že se klidila s polí
zadina v zakrslé slámě.

Nějak bylo, nějak bude s tím zrnem, povážlivější věc se vy-
nořovala právě s nedostatkem slámy a luční píče. Žňové lijá-
ky, krátké a prudké, jež sběhly do potoků, pokud jich rozpras-
kaná půda nestačila shltnouti rázem, podráždily jen pokožku
země a přišly ostatně s křížkem po funuse. Pokud ještě
po posečení jarní trávy sucho párovitá luka obrostla,
od svatého Petra a Pavla rezavěla den po dni. Vystouplé boky
země na kopčítých pastvinách nestály ani za pastvu, natož
aby se na nich dala sekati otava jako v jiných letech. Něco
řídké a ostřícovitě druhé seče slibovala jen luka se strahami
bez odpadů a s prameny, s touto neplechou mokrých roků.

Pozorujme, jak ruce spravedlnosti se plíží zákeřně a oklikami, aby zmátly kořist. Kdo by řekl, že zraje Hermanova zkrátka právě za dnů, plných slunce, přibližujíc se krůček po krůčku? Právě v tom suchu měla své počátky.

Ještě nebyly sveženy s polí poslední snopy, když kdosi objevil, že na zastrčenějších lesních pasekách a paloučcích lze ještě vyžnouti nějakou tu hrst trávy, usušiti a v plachtě pak lehko snést k cestě. Něco takových zachovalých travnatých míst se objevilo na rozhraní pastvy lúčské a porubské a dozadu do hor.

Jestliže žně prošly celkem klidným krokem, nyní teprve nastaly závody. Lesy ožily lidmi, předbíhajícími se o hrst trávy, jako by se rvali o zlato. Měl by se snad, když jde o záchranu stád přes zimu, když jde o uhájení holého živobyetí, činiti rozdíl mezi lesy obecními a Hermanovými? V Hermanových lesích, pokud se tam nepáslo, zůstávala tráva netknuta. Potřeboval snad Herman vyžínati paseky jako podruh? Co znamenalo pro takového Hermana objednat si vagón nejlepšího sena, když se mu vlastní neurodilo na lukách!

Na Hermanovém vyžínala jen Balašavá, již kdysi chybělo jen velmi málo, aby byla paní krčmářkou v Lúčkách, vyžínala a sušila klidně a ženské závisťi mohly nechat oči na kupách jejího sena, zatímco samy musely za žvancem trávy se plouhati bůhví až kam. Stalo se několikrát, že již již měly zamířeno také na Hermanovo, když píce tam stála tak bez užitku, a když Balašová by musela mít stodolu místo malé kůlny, aby měla kam složití všecko seno, které by se tu dalo usušiti. Ale mužští dosud rozhodně se opírali těmto choutkám svých žen po Hermanově trávě. Mějte rozum, mámy, což pak to jde, prositi se rychtáře o žvanec pro dobytek, když jsme s ním na kordy? Tomu vy nikdy nebudete rozumět, co se může a co

se nemůže. Ale tohle se nemůže, zkrátka. Ostatně vypadá to jako políčená past.

Byla tu už polovice srpna, víc než půldruha měsíce od nešťastného výstupu o pohřbu Petrovičově. Dny, byť stále dusné a náchylné k bouřkám. nyní se již zdatelně krátily.

Vládlo ticho v Lúčkách a rychtář již dávno zanechal nocování v Mikuláši. Lidé, zmožení prací, nevyhledávali příležitosti, přijít mu do cesty. Byl nejlepší mír a zdálo se, že příhoda zcela sejde a myslí.

Snad, že se v Hermanovi cosi hnulo, aby lúčským nějak odčinil tu příhodu, anebo sám potřeboval lepšího přístupu k svým lesům od mikulášské pily a mikulášského nádraží. Bud' jak bud', Herman nyní horlivě obcházal úřady, aby získal obci velikou subvenci na stavbu silnice od Mikuláše do Lúček a s tím spojenou regulaci potoka, který z návsi činil v době dešťů bahnitou zátoku. Zajel dokonce do Bratislavy, kde při té příležitosti si mohl obejít několik svých obchodů dřevem. Hle, takřka zadarmo přijde obec, a konec konců i její největší poplatník, ke krásné silnici, jež bude stát na místě dřívější mazlavé cesty. Bláto, v němž se povaloval brav, zmizí z návsi a kočár i z jara tudy projede, aniž by se tu topil. Od podzimu dědina bude na světě, lidé tudy půjdou, ze stínu Poludnice bude vynesena na denní světlo, tak říkajíc.

Čekal, až bude moci předstoupiti před obecní výbor již s hotovou věcí. Před Nanebevzetím Panny Marie ozval se buben na návsi. Rychtář svolává schůzi na zítřejší sváteční odpoledne, na třetí hodinu. Na programu stavba silnice do Lúček a regulace potoka. Účast všech členů nutná. Stavba silnice, slyšme!

Rychtář měl ještě cosi na mysli, týkalo se to nevýnosných obecních lesů, ale zatím čekal. Až jedno po druhém .

Od druhé hodiny příštího dne přecházel netrpělivě po rychtářské světnici. Dnes snad tu budou ještě před třetí, když je na programu taková novina.

Hodiny, na stolku odbily třetí. Ještě nikdo.

K čertu, nesvolával schůzi schválně na svátek, aby měli čas ti berani? Za to ručím, že Šedor si našel volno k baptistické pobožnosti někde v boží přírodě!

Čtyři hodiny.

Tu zvolna začalo Hermanovi svítati. Suchý hvizd se mu protáhl rty:

Tak vy takhle, berani?

Jejich odpověď se jim vskutku podobala. Vida, ani silnice jimi nepohne.

Asi za půl hodiny po tom, co Herman se svalil na pohovku, zatínaje bezmocným vztekem pěsti, kdosi tiše zaklepal.

Rychtář se vymrštil. Zlý úsměv mu posedl rty. Přece!

„Dále!“ řekl až za okamžik, v němž vychutnával své vítězství.

Ale kleplo to za dveřmi jako dřevem o dřevo a vstoupil Balaša.

Herman polkl hlasité zaklení.

A pak tedy se dověděl, že zbytečno čekat na členy výboru, ačkoli se nedá říci, že by měli nějak na spěch s jinou prací. Starý Šedor s mladými a Petrovičovou šli vskutku na. pobožnost. Na baptistické kokrhání! Vida! Žiaran sedí s Nahálkou u Nahálků na prahu. Kriško přešlapuje na zahradě, a zřejmo, že jen tak zbůhdarma. Ostatní Balaša ani neviděl.

Tak tedy se věci mají.

„Nu dobře,“ poznamenal Herman mrzákovi suše. Ale uvidíme.“

Ještě chvíli Balaša pobyl.

Pak příštího dne navečer, když byla na kládách řeč o senách, vmísil se mrzák do hovoru.

„Já se vám divím, že se plahočíte po horoucích peklech za travou, když na Hermanově jí je dost a on s tou hladovou hubou ji sám nespase, to si můžete myslet. Však on je mazaný dost, aby si spočítal, že o nic laciněji mu nepřijde jednat na to paběrkování a sám tím mařit čas i s potahy, než si koupit nějakou tu fůru sena. Ostatně on v tom letos na lukách nebude nejhůř.“

„A neposílá tě s tou řečí snad rychtář sám?“ podjel pod Balašu kdosi.

Balaša se cítil uražen.

„Bez starosti, kamaráde, bez starosti. Víš dobře jako já, že mi je ten d'ábel trnem v oku víc než tobě. Nemyslíš, že bych tu měl hospodu, nebýt jeho?“

„A že bys neměl v kapse ty stovky zadarmo, nebýt jeho?“

„Tobě tak věřit, tos uhodl,“ přidal jiný. „Vypadáš na to.“

Balašu začala pálení zem pod nohou, tou druhou, jež nebyla dřevěná. Hovor se zatahoval do nepříjemností.

„Pro mne a za mne, nevěřte si tedy. A lítejte a shánějte. Má tetka se aspoň na Hermanově nemusí s vámi předhánět. Budem mít letos sena chvála bohu i na prodej.“

Oh, darmo povídat, žralo to strejce, i když mluvili jinou. Ale jestliže ještě odolávali, rozhodly tu věc za ně ženy, u nichž našel Balaša pro tu žatvu přijetí daleko důvěřivější než u mužů.

„Co pak máme čas se lomcovat bůhví kde a Balaška se bude člověku ještě vyšklebovat?“

„A co vůbec nám je do toho, co si chlapi mezi sebou vzpomněli!“

„At' si každý hledí před sebe.“

„Ten náš zrovna jako sršeň. Počkej, až budeš mít pro seno jet do horoucích pekel!“

„Ted', v nejhorší práci lítat bůhví kam, to tak!“

Jakmile se objevila na Hermanovu jedna, byly tam už všechny kromě Šedorové a Petrovičové. Nastalo nové předbíhání, aby jedna neurvala víc než druhá. Mužům nezůstalo než hledět na tu starostlivost.

Herman se smál.

Druhého dne po tom, seno bylo již v kupkách, v sobotu navečer zase buben zaduněl na návsi. Zítra, v neděli odpoledne, zase se koná výborová schůze s dřívějším programem. Mimo to jeden nový bod o odprodeji dílu obecního lesa na zapravení nákladu, spojeného se stavbou silnice a regulací.

Ženy příštího dne sušily dále, byla to jejich věc. Jednalo se o muže.

Herman musel si přiznati, že jím procházelo nervózní chvění, čím víc se blížila hodina schůze. Jeho nedočkavost nepramenila jen v tom, jak asi draho se mu podaří získati díl obecních lesů, ale i v chtivosti, s jakou čekal, až ti berani se budou slézati sem do světnice, s jakou asi přijde jeden každý z nich. Studená, výsměšná vlnka kolem Hermanových úst seděla již od rána připravena. Vítám vás, sousedé!

Stalo se dokonce, že rychtář ani neokusil téměř nic z oběda.

Čekal s lehkým mrazením.

A nedočkal se ani toho odpoledne Nepřišli.

Ve světnici, byť všechna okna byla otevřena dokořán, bylo k zalknutí dusno. Pot orosil Hermanovo čelo. Jen hodiny cvakaly do mrtvé nehybnosti nedělního odpoledne.

Hlavou mu prošla vzpomínka na mikulášskou kavárnu a čela se dotkl jakýsi dosud nepoznaný stesk. Oh, že se již dávno neoženil! Připadal si tak trapně a tak těžce sám.

Dnes nepřišel ani Balaša.

Odpoledne, byť pokročilé, sálalo ještě jako žhavá výheň, když Herman vyšel ze stavení. Vzal to nejkratší cestou k lesu. Zvědavost ho hnala.

Na zadní pasece bylo hlučno jako před úlem. Ženy dělaly kupy, dnes již velké. Snad přijde liják. Není možno, aby takovéto dusno se nevybilo bouřkou. A neprijde-li dnes, přijde už jistě zítra. Ráno bude třeba odnésti vypařené seno z kup k cestě.

Vzduch se ani nepohnul, jen stáda komárů hladově dorážela na ruce a tvář. Vzadu za Vysokými Tatrami se shlukovaly mraky. Hučelo to tam. Klinkání dobytčích zvonců znělo se stráně nad Porubou tak zastřeně, že se zdálo, jakoby se zvonce dusily.

Bylo ku podivu, jak Hermanova hlava jala se pracovati přesně a studeně i v tomto usedlém bezvětrí. Měl ve zvyku mluvit sám se sebou. Ted' nevyšlo ani slůvko z jeho zamčených úst.

Ještě navečer došel do Mikuláše. Jeho cesta vedla na četnickou stanici.

Že by se lidé neměli stále pobuřovati, že to vede k nedobrym koncům, že už letos bylo v Lúčkách dosti nedorozumění?

Ne, ne, Herman stál na svém.

Popadla ho neústupnost, že až zaskřípěl zuby. Jako by to byl jeho poslední vzdor na život a na smrt.

Nuže dobře, jeden z četníků ráno přijde. „Časně ráno!“ vykřikl ještě Herman.

Teprve potom mohl doma usnouti, vysílen rozčilením.

Měl výhodu v té vysílenosti. Toho večera mnoho lidí nemohlo dlouho usnouti. Zář blesku nad Vysokými Tatrami prošlehovala jedna za druhou a hučelo to tam až dlouho k půlnoci.

Ráno dověděl se Herman od četníka, že tam někde muselo být boží dopuštění. Kusy dřeva a trávy letí prý po Váhu, který je unáší po celé šíři řečiště, rmutný a kalný.

„Máme štěstí, že nás to tu minulo.“

„A jen ať to sem přijde taky a větší,“ vyjádřil se Herman.

„Jen se nerouhejte,“ napomenul ho s úsměvem četník. „Co nebylo, může být.“

Vskutku, ani jakoby to nebylo ráno. Všecku svěžest již nyní vysálo slunce, zase tak dusně palčivé. Již za jitra lidé stírali s tváří pot. Zase se vzduch ani nepohnul.

Chasník Hermanův měl včera připraven vůz na klády, pro něž měli jeti do svatojánské doliny. Ale když přišel ráno četník, rozkázal rychtář připravit vůz žebřinový.

Bylo jich plno v žebřinách, když vyjeli ze dvora kolem vsi k lesu. Vedle chasníka jel i pacholek a děvečka, aby nakládali.

„Abych vám řekl pravdu, není to zrovna milá výprava,“ poznamenal četník.

Herman před čeledí nechtěl vésti hovor.

Jak přejížděli kolem stavení Ružiakova, kdosi uskočil za kmen staré hrušky. Netrvalo to čtvrt hodiny a ti, kdo toho rána ještě neodešli na pole nebo nešli za ženami k senu do lesa, věděli, co se chystá. Přítomnost četníka na žebřináku bila do očí a nenechávala na pochybách.

Adam Šedor zastavil v poslední chvíli několik mužů, kteří přes ves utíkali směrem k lesu, aby přispěli ženám na pomoc. Jen stěží se mu podařilo je přiměti k návratu.

Četník má zbraň a také Herman, jak možno čekati, se nevydal na tu výpravu s holýma rukama. Jaké neštěstí by se mohlo přihoditi pro trochu sena! Chápou to?

Adam Šedor pobíhal od muže k muži jako posedlý.

„Dám vám z našeho sena, jak jsem tu pod Bohem,“ volal.

„Nemáš ho taky na rozdávání,“ připomněl mu Ružiak.

Ale odpor mužů byl tím zlomen, třeba to v nich ještě trhalo.

„V ničem se mu nestavte do cesty a jděte po svém,“ mluvil do nich stále, „však jste si to nevzpomněli vy, ale tetky. Pamatujete, jak jste nechtěli sednout na lep Balašovi. Teď je vidět, že byl naveden.“

„Je to konec konců pravda,“ přiznal nyní kdosi z mužů. Nechat to už být, jako by se nic nestalo. Jako by Herman postupoval nejsprávnější cestou. Tím vydatnější bude jeho vztek.

Adamovi spadla tíha se srdce.

„Uvidíte, že už boží trest na rychtáře dozrává,“ řekl.

„Bylo by na čase.“

„Nebojte se. Boží oko bdí.“

Stalo se tedy, že výstup v lese se obešel bez nejhoršího.

„Jedu k vám pro to seno, než přijde bouřka,“ volal Herman na ženy, když vůz zastavil před kupami, snesenými na cestě. „Než by se k tomu vaši tátové odhodlali, zmoklo by.“

Smál se tak hlučně, že vypadal jako nepřičetný.

Ženy hleděly střídavě na oblohu, na něho a na četníka, než pochopily.

„Dal jsem vám to přece i s přivezením, nebo ne? Tak která jste usušila nejdřív? Rychle. Nemám čas, musím ještě odpodné pro klády.“ Stále se tak smál jako d'ábel. Později která-

si z žen se upamatovala se vši určitostí, jako by byla zahlédla nad sešklebenou tváří rychtářovou jakési nepěkné růžky. Také se jí zdálo, jako by cítila sirný zápach.

Za horama v tu dobu zamumlala bouřka.

„Slyšíte,“ řekl zas ten zlosyn se smíchem, „je třeba si pospí-
šit. Vezmeme to všecko na jednu fůru!“

Pobídl pacholka s děvečkou, aby nakládali.

Tu teprve, když čeledín přijal na žebříňáku od pacholka prv-
ní náruče sena, ženy se probraly z úžasu. Hrivnáková začala
zběsile rukama rozmetávat seno, které tu měla snešeno
na hromadu. Četník jí v tom zabránil.

„Mějte rozum, ženské,“ řekl, „a odbud’me to po dobrém.“

Herman se jen smál.

Teprve nyní se rozvázala ústa žen a jedna ječela přes dru-
hou. Pěsti žilnaté a kostnaté. hrozily kořistníkovi.

„Zloděj!“

„Rve chudákům sousto od huby! Fuj!“

„Hrom ti musí uhodit do ty sešklebené huby.“

„Však tě odplata nemile!“

Herman se obrátil k četníkovi.

„Slyšíte?“

„Nechte to být. To byste nikdy nevyšel ze soudu, chytat je
za slovo.“

„A at’ nevyjdu! At’ nevyjdu! Nenechám!“ Herman vykřikoval
celý rudý.

Tu se četník na něho zahleděl.

„Nejste trochu nemocen, pane starosto?“

Jen hořel a jen nutil pacholka ke spěchu. Konečně fůra byla
naložena.

Ne, takto ještě nikdy nesklízel. Báł se, aby jí ženy neservaly a šel tedy s četníkem za ní. A za nimi ženy, ječící a povykující tím hlučněji, čím víc se povoz blížil ke vsi.

Všecko s polí, kam až dolehl křik, sbíhalo se k tomu průvodu. Byli tu nyní i muži.

Na štěstí i četník.

XVII.

K takovému konci to tedy dopracovala lesní žatva žen. Jakže vlastně začala? Spískal tu věc chvástavý Balaša na vlastní vrub nebo z návodu Hermanova? Pak by stálo za to věděti, co by v druhém případě zamýšlel Herman. Aby snáze dostal touto úsluhou kus obecního lesa? Čí měla to být léčka, na kterou Lúčky naběhly tak okatě, Hermanovo dílo pomsty? Oh, byla vydatná. Nebo měl původně v úmyslu skutečně ukázati dobrou vůli a krok k smíru a teprve po druhé neuskutečněné schůzi vzal záležitost za docela jiný konec? Tak či onak, fůra byla nyní ve stodole, chlapácká fůra, a jsouc tam, byla již nyní, tak říkajíc, v suchu.

Nicméně zástup vřel neztenčen kolem plotu a neprojevoval nejmenší chuti se rozejíti. Pospěch do práce, jak se zdálo, nyní nerozhodoval, karabáč posledních žňových prací pozbyl rázem nad lidmi důrazu. Nadávky a spílání padalo stále ještě do dvora a nejedna noha si neodepřela kopnouti do Hermanova plotu. Pak kdosi ukázal k obloze.

„Ježíši Kriste, podívejte se, ten mrak za Demänovskou!“

Skutečně, ač se vyvaloval zvolna a byl viditelný zatím jen z části, nevypadal utěšeně na pohled. Slunce se o něj opíralo, dostal takovou zvláštní barvu.

„To jsem blázen, takový mrak!“ poznamenal jeden z mužů. Začali se trousit od Hermanova plotu.

Dusno leželo při zemi takové, že bylo s obtíží dýchat.

Herman padl ve světnici za stůl, zbitý a vyčerpaný jako po nejtěžší práci. Tváře, s nichž stále stíral pot, jen hořely, brunátné. Vydechl osvobodivě z plných plic.

„Zvěř.“ Ale toto slovo řekl již jen jako mimochodem. Dal si přinést ze sklepa víno, nalil strážmistřovi i sobě a první sklepníčku proti svému zvyku zvrátil naráz do hrdla. Nalil druhou a třetí. Když byl hotov i se třetí, povšiml si zdrženlivosti svého hosta.

„Proč nepijete víc?“

„Děkuji, ted' už ne,“ odpověděl tázaný. „Mám před sebou cestu, kdežto vy jste již doma.“

„Taky mám před sebou cestu, jen co si koně zhltnou trochu ovsa.“

„Jedete někam?“ „Do svatojánské.“

„Bude asi bouřka,“ řekl nato strážmistr.

Tu poznámku asi Herman přeslechl.

„Malý okamžik,“ obrátil se k strážmistřovi. Jeho dech bylo již cítit vínem. Ve dveřích se nepatrně zapotácel. Pak bylo slyšet, jak ze zápraží řval na čeledína.

„Kluk tu ještě není? Tisíc hromů do pacholka!“

Odpovědi čeledínově nebylo rozuměti. Četník zatím vstal a připravil se k odchodu. Bylo tu dusno a přítmí od mraku

„Co? Kam že nejezdít? Jen at' už vidím koně u vozu!“ křičel Herman ještě na dvoře. Hned nato se vrátil do světnice. „To se podívejme,“ řekl četníkovi, „jak vy máte na spěch.“

Herman pak osaměl u stolu. Měl v hlavě pusto jako po vykradení. Oči tupé, malátné a zlé. Bylo v nich i něco smutku.

Nemyslet na nic! Nalil si znovu a pil. Svinstvo!

Tak, pomsta, těm beranům je u konce. Zaskřípal zuby zlomyslnou rozkoší, když si vzpomněl na protáhlé, vyjevené tváře ženských, jak se objevil před nimi s vozem. Jen čumte, chacha.

Bylo by znamenité, kdyby byl Herman nemusel přestat se smát. Jakmile mu smích došel, objevilo se, že nyní vlastně už před sebou nemá nic, čím by mohl nějakým podobným způsobem přišlápnouti své osadníky. Nic. To, co mu bylo dnes dopřáno, zřejmě se jeví jako poslední na delší dobu. Zas ta tupá smutná mdloba mu sedla do očních víček. Pil.

Pak za chvíli se objevila v domě hlava čeledínova.

„Už je tady,“ oznamoval čeledín nevrle.

Netrvalo to ani okamžik a mladší pacholek tu byl. Vlasy měl spečený potem. Běžel prý celou cestu z Poruby až sem. Mračí se to, pospíchal, aby nezmokl.

„Tak co je?“ přerušil Herman pacholkův zbytečný úvod.

Prý pan Sivák nemůže jet, musí být u sena, když je ten nejistý čas. Ale jeho koně i vůz že si může rychtář vzít, ať si prý k tomu zjedná nějakého mužského.

Herman před sebou na stole odmetl rukou skleničky. Jedna se zvrátila a rozlila víno po stole. Nechal to být a zvedl se od stolu.

Zjednat si tu nějakého mužského! To by se rád podíval, koho. Snad mrzáka Balašu! Nebyl vskutku v dobré míře.

Za chvíli vyjeli ze dvora, když Herman, zapotáceev se při nasedání, se uchýlil na vůz k čeledínovi. Mladší pacholek s druhým vozem jel několik kroků za nimi.

Lidé, pokud bylo jaké viděti v šedavém šeru blížící se bouře, hleděli s podivem za dvěma vozy, vyjíždějícími z Hermanova dvora. Podle toho, jak vozy byly ustrojeny, nedalo se soudit nic méně podivnějšího, než že jedou pro dlouhé dříví.

Čeledín s Hermanem seděli vedle sebe v zarytém mlčení. Pokud Hermana se týče, zdálo se, že je zase posedlý nějakým vzdorem, od něhož se za nic nedal odraditi. Jako by opět jel ukořistiti fůru sena ženským, tentokráte bez pomoci četníkovy. Tak to vypadalo. Nemluvil, jen stíral pot. Čeledín myslel si o něm své. Věděl, že před tím pil. Mlčel jemu na vzdory. Ještě na dvoře se pokoušel vymluviti mu jízdu. Herman ho hrubě odbyl. Nuže, ať dělá, jak nejlépe rozumí.

Tam kde cesta odbočovala za ves, šel proti nim starý Šedor. Bylo vidět, že se zastavil a ohlédl se za sebe na oblohu nad lesy. Když dojeli k němu něco zavolal. Ale nebylo mu rozuměti pro rachot vozu. Popošel tedy vedle koní a rukou dal čeledínovi pokyn, aby zastavil. Druhou ukazoval Hermanovi k obloze.

Než mohl znovu co říci a ještě v té chvíli, kdy čeledín opratěmi přitahoval koně, vytrhl Herman čeledínovi bič. V tom okamžiku projelo zděšení Šedorovou tváří. Mýlil se však. Herman udeřil bičem jen do koní, že se až vzepjali. Šedor zůstal v zadu.

Toto se zdálo již i čeledínovi mnoho. Ohlédl se po Hermanovi a viděl, jak mu svítí oči. Přemohl se, a jak sám náhle pocíťoval stísněnost, byl zase ochoten zapřísti hovor s Hermanem. Jako by tomu chtěl, zablesklo se.

„Tak to vidíte!“ zahučel.

„Co?“ utrl se Herrman.

Čeledín již neměl chuti k odpovědi.

„Bouřku přece!“

„Ať mně to vlezte do . . .“ Herman se vyjádřil velmi neslušně.

Mohlo-li ho potkati na cestě co nejméně příjemného, byl to již starý Šedor. Ne, ten ke všemu ještě chyběl. Dát se varovati od roztrfeseného dědka, od pitomého baptisty a obrátiti ojí? Ne, mosty byly spáleny tím setkáním se Šedorem. Byl-li možný návrat dříve, nebyl již nyní.

Naopak, zdálo se teď Hermanovi všecko v pořádku. Cítil v sobě účinek vína a bylo mu, jako by se pokoušel o velkolepé divadlo. Ponurá hra oblohy jen odpovídala varu v Hermanově hlavě. Znamení shoda! Jelo se jako v opojení! Jako za nevěstou, na mou tě duši. Jak se dotýkal rukou čela, stíraje pot, pozoroval lehkou otupělost hmatu v konečcích prstů.

Kdo by se na to díval od daleka, mohl mít dojem, jako by to byla hra kočky s myší, ta hra blížící se bouřky s Hermanem. Zdálo se, že stále ještě myška má štěstí.

Hřmělo jen z dálky a podivný žlutavý přísvit pomalu se ztrácel ze vzduchu. Hučení dalekého lijáku stále se nepřibližovalo, bouře se valila asi pohronským údolím. Možno, že ani nepřijde. Je štěstí, že se nezvedl vítr, aby sem mraky zanesl Nicméně byl dusno stále těžší, nebyl to stále ještě pocit bezpečnosti, co slibovala obloha. Ptáci krátkými a nervózními lety přeletovali nízko při zemi. Na stromech se nepohnul ani list. Když oba povozy přijížděly krátkým úvozem k Porubě, bylo viděti, jak pasák pospíchá ke vsi se stádem bravu. Také nyní se zase začínalo mračit víc než ošklivě.

Herman náhle seskočil s vozu.

„Jed'te napřed,“ nakázal oběma vozkům, „přijedu ze Sivákovým vozem za vámi.“

Na Sivákově dvoře stál vůz skutečně připraven. Za okamžik byl tu i jeho majitel. Volal již z návsí.

„Dívám se z louky a povídám si hned : To jsou Hermanovi koně. Tak jedete přeci! Hromský čas! Já abych hlídal s ženskými seno, máme tam ještě asi patnáct kup. Leze to teď odzadu až hanba se dívat. Máte s sebou někoho?“

Mluvil to, zatím co chvatně bral s věšáků chomouty a strojil koně.

„Ne, pojedu sám,“ řekl Herman.

„Tak až dáme do kup, pustím se tam za vámi,“ sliboval Sivák.

Oh, byl to muž kurážný, jak se sluší na formana.

Herman měl konečně oprati a bič v rukách. Optal se jako mimochodem:

„Nebudou se koně plašit? Víte, tam je ozvěna.“

„Jen bud'te bez starosti. Převezou vás třeba přes horoucí peklo, he.“

*

Dole tekla bystřina, spadajíc prudce po drobných skaliskách, a s obou stran dosti náhle se k ní propadaly svahy, z nichž jeden byl nyní proměněn na paseku. Kotlina v horách, hluboká a úzká, vybíhající v holou skálu, měla v sobě cosi tísnivého i za dnů bezpečných. Horské masivy vzadu a zde v mrtvém tichu ta samotářská, podivínská a mrazivě čistá, věčně šumějící voda co tu chceš, člověče, co tu máš pohledávati a čím jsi?

Vůz čeledínův i pacholkův se zastavil nahoře. Napříč svahem mezi kládami, pařezy a podrostem, klesajíc šikmo dolů ke korytu, byla rýha od povozů. Tam dole se tísnila cesta vedle říčky, brodíc se místy, přes ni a dělic se s ní tu o širší, tu o užší prostoru, kterou jim dohromady ponechaly oba svahy.

V té době, kdy čeledínové přijeli, bylo již zcela zjevno, že bouře nepomýšlí vyhnouti se těmto místům. Blýskalo

se a hřmělo, tam kus dál v horách praskalo a dunělo, jakoby to mělo vyvrátit kopce. Setmělo se, byť ještě nebylo poledne, les mrtvě voněl a od mraku, který se sunul stále blíže, padalo načervenalé a nažloutlé příšeří.

Mladší pacholek se třásl a staršímu dalo hodně námahy, aby ho odvrátil od pláče, řekl mu, aby tu postál u koní, že on se zatím podívá, nejede-li už rychtář, ale chlapec se jal skučeti, chytl ho křečovitě kolem pasu, nehnul se na krok od něho. Jak na něho padl děs, blábolil nesouvislé prosby k staršímu. Právě v tu chvíli, kdy zvednuvší se vítr přinesl první dešťové kapky a kdy čeledínové se ohlíželi, pod kterou skulinu se skrýti před lijákem, přijde-li, ozval se rachot vozu a Herman, s výrazem v tváři přece poněkud již nejistým, přijížděl. Začínalo pršet více, také vítr začínal hlučněji zaléhati do stromů a skal.

„Tak co tu stojíte, trubci, má vám snad vadit trochu deště a rachotu? Je snad takovýhle čas dnes poprvé nebo co?“

Ale bylo patrné, že se do tohoto způsobu řeči nutí.

„Říkal jste přece, abychom tu na vás...“

Blesk šlehl jim před očima a čeledín nedomluvil. Po ráně rachotila v údolích ozvěna tak dlouho, že nově se zablesklo, než dozněla. Mladší pacholek se dal do pláče. Herman přiskočil k němu a stiskl mu krk. Nebylo všecko v pořádku s Hermanem. Bůhví, co věřil.

„Co děláš?“ Zacloumal chlapcem. „Mám do tebe kopnout, smrade, až bys sletěl se stráně dolů? Co ti je?“

Odpovědí bylo ještě hlasitější vřeštění.

Kdo ví, co by se bylo odehrálo mezi těmito dvěma nerovnými muži, mohl-li býti pacholek, pišticí před bouřkou, nazýván mužem, kdyby tu byli sami. Herman zřejmě nepotřeboval ně-

koho, kdo by dělal takovou náladu před nejistým podnikáním. Starší čeledín se musel vložit mezi ně.

„Tak ho už nechte být, nic vám nedělá!“ osopil se na Hermana. A nyní se na něho podíval, jako by on byl pánem a Herman čeledínem. „Nestůjme tu, déšť letí. Jedete vy první, nebo se chcete taky schovat?“

„Jedu!“ vykřikl Herman.

Složil oprati do ruky a předstoupil k oji, aby po svahu dolů vedl koně, drže je při udidlech.

„Ty, šlejfuj,“ zvolal na chlapce. Ale ten se nepohnul, skrčen za koňmi u svého vozu.

Herman hodil opratě na zem a již již se zdálo, že po pacholkovi skočí. Ale pak je zase sebral, natáhl, postavil se k šlejfu, trhl koňmi a sjížděl.

Čeledín v tom okamžiku k němu přiskočil.

„Nejezděte!“

„Třeba do horoucího pekla,“ zněla odpověď’.

*

Jak vypravovali čeledín a pacholek, když se dostali do Lúček, Herman po té odpovědi skutečně s opatrností sjížděl po svahu. Než čeledín se přichystal, aby ho následoval, rozpoutal se vítr tak divoce, že kterýsi a osamělý strom zapraskal a zlomil se v půli. Čeledín i pacholek co mohli nejrychleji odpřahali koně, aby se s nimi skryli za skálu. Vichřice je strhovala.

Tu spatřili, jak po protější stráni se sem žene liják jako šedá, letící zed’. Čeledín se ohlédl ještě dolů a volal. Herman v jedné ruce opratě a druhou na brzdě, sjížděl. V následujícím okamžiku prudce se ohlédl vzhůru. Ale to již šedivá stěna lijáku ho pohltila i s koňmi a vozem a učinila ho neviditelným.

To byl začátek dopuštění, jakého ti dva nahoře si nikdy netroufali přestáti. Byl to jeden, jediný řev, který vydávaly hory, ohlušující majestátní řev. Rány hromu a jejich ozvěna ve skalách, nárazy lijáků a větru, praskot stromů a lomoz menších skal, řítících se po svahu dolů do těsného koryta, činil z této průtrže mračen spoušť, podobnou soudnému dni. Blesky na chvíli ozařovaly šňůry vody, která padala k zemi. Jinak byla téměř tma uprostřed tohoto hřmícího pekla. Pacholek nyní již neskučel ani se netřásl. Díval se strnule, oči rozšířeny jako beze smyslů. Za chvíli do změti ohlušujících zvuků mísil se a zesiloval ten nejděsnější. Byl to hukot vody, která se řítila ze svahů a bouřila a šuměla tam dole v údolí, temně a stále mocněji, jako by chtěla vystoupiti až nahoru.

Starší čeledín se pokřičoval a drkotajícimi ústy skuhral cosi nepodobného modlitbě.

*

To nejhorší mohlo trvati nejdéle tři čtvrti hodiny, ale dvěma lidem pod skálou se čtyři koňmi zdála se to celá věčnost. Nejdříve ustal vítr, pak hromobití, naposled liják. Čeledín uvázal koně ke stromům.

Boříce se do strhané půdy, ti dva, pak slézali po svahu dolů. Na dně údolí kypěl hluboký proud, nepodobný říčce, která tu dřív tekla. Po cestě, která šla klikatým údolím vedle bystriny, nebylo sledu.

Voda letěla přes ni, mladá a vírná voda.

Tím směrem, kudy zmizel Herman, nebylo viděti ani tříšť vozu. Hledali několik hodin. Ne, ani památky.

Bude třeba vypraviti se níž po proudu s více lidmi. Také bidla a háky musí být u toho.

Když, vracejíce se, přijížděli už kus za lesem k Porubě, nebylo na cestě tolik bláta, jak by se bylo dalo čekat po průtrži tak mocné.

Po tom, co viděli, nedivili se již ničemu.

Před Lúčkami ležel na cestě prach, skropený jen řídkými krupějemi.

*

Voda kvapem opadávala.

Druhého dne ráno neprobouzely se Lúčky zapráskáním Hrivnákova biče. Nebylo ostatně strachu o zaspání. Mnozí z mužů té noci ani neusnuli. Vyslýchání Hermanových čeledínů a rokování se protáhlo až k půlnoci. Jsouce rozrušeni a nedočkaví ranní výpravy, neměli někteří ani pomyslení na spánek. Ne tohle je přec jen divný konec Hermanovy moci. A jak že to povídal? Že třeba do horoucích pekel? Tak vidíme, tak vidíme.

Zas po prvé od Petrovičova pohřbu Hrivnák nevyháněl stádo. Šel s jiným houfem za časného jitra. Něco zvědavých kluků táhlo se z povzdálí za tlupou mužů, kteří se vydali na cestu k Sv. Jánů.

„Jak ho poznají, jestli ho vytáhnou rozbitého,“ měl starost jeden.

„To už je to nejmenší,“ odpověděl mu s vrchu výrostek žiaranů.

„Tak jak?“ ohražoval se, první.

„Přeci podle těch koní a vozu, ne?“

„Podle koní, podívejme se. He. Copak on byl přivázaný ke koním a k vozu? Tak vidíš.“

Ale byl tu jiný, kdo i v tom případě měl chut' se sázet, že rychtáře pozná. Podle kravaty. Vskutku, kravatu nosil jen rychtář. A jiný opět podle vlasů, nebudou-li příliš zanešeny bahnem. Rychtář měl nádherné černé vlasy, lesklé až do modra.

Mezi tím muži vpředu zastavovali cestou kde koho, aby zvěděli něco nového dřív než dorazí na místo. Každý z chodců, ostatně velmi řídkých, hleděl vyjeveně na podivnou výpravu a otázky mužů. Teprve před samým Sv. Jánem zastavili výrostka, ubíhajícího ode vsi cestou proti nim. To je náhoda, běžel právě do Lúček kvůli té věci.

Nyní se tedy dověděli, že hajný Janšák, ten pověstný střelec, jda po bouři na obhlídku, zpozoroval již před večerem, že něco je na vodě v jedné zátočině mezi myslivnou a krajem lesa. Byl to utopenec a vytáhli ho. Leží tam v márnici.

Výrostek potom vypravoval, že jedni říkají, že ten utopenec je podobný rychtáři z Lúček a proto prý má někdo z Lúček se přijít podívat. Jiní prý říkali, že to je zbytečná cesta, že vědí dobře, že lúčský rychtář to není, že lúčský rychtář má černé vlasy.

„To taky že má, to je mohlo hned napadnout,“ poznamenal na to Hrivnák. „To teda je někdo jiný.“

„Vidíme, ještě jedno neštěstí,“ řekl kdosi.

Teprve potom napadlo jednomu z mužů zeptati se pacholka:

„A jaké vlasy má ten v márnici?“

Prý bílé, ale to je právě to, že jich má hodně a že to byl ještě nějaký mladý a silný člověk.

„Tak to nebude on,“ řekl na to Kríško výrostkovi, „rychtář, ten se ztratil i s koňmi a pak má černé vlasy, i když taky není slabý a starý jako tamten, jak povídáš.“

„To můžeme jít rovnou, když tohle víme, do svatojánské a nezacházet si přes ves.“

Bylo nádherné ráno, blízký les voněl jalovčím a na jeho kraji klinkaly zvonce krav, jichž červené skvrny se volně pohybovaly mezi smrčím.

„A jak je vody?“ ptal se kdosi ještě pacholka.

„Tak se podívejme, a u nás ani kapky.“

Ale když již byli tu, zašli nakonec přec jen do vsi, aby se podívali na toho v márnici.

Ležel tam v zablácených šatech, ne však roztrhaný více, než se dalo předem mysliti. Přes tvář bylo přehozeno kus bílého plátna. Pod márami na podlaze mokvalo stále ještě trochu vlhka.

Muži mlčky obstoupili nebožtíka kolem hlavy. Někteří se znamenali křížem.

„Lehké odpočinutí . . .“ zašeptal kdosi.

Právě v tom okamžiku výrostek, který je následoval až sem, vzal za cíp plátna, jež skrývalo utopencovu tvář a odkryl ji.

Ti, kteří stáli nejbliže, zděšeně sebou trhli. Komusi z úst se prodral výkřik.

Díval se na ně jejich mrtvý rychtář, s vlasy opravdu šedivými.

Za nějaký okamžik byl strach vystřídán zvědavostí. Ranní sluneční paprsek pronikal okénkem napříč síní. Nebyla to doba pro přízraky. Ti, kteří byli prve zděšeně couvli, postoupili zase k mrtvému vážně a mlčky.

„To jsem blázen“ chtěl nahlas pronésti Hrivnák, ale nezdálo se mu vhodné, porušiti ticho.

Jeden z mužů udělal pohyb, jako by chtěl mrtvého poznamenati křížem. V posledním okamžiku se zarazil. Teprve nyní se bude muset objeviti, byl-li tento mrtvý křesťanem anebo židem.

*

Ještě bylo léto, ještě noci měly dost tepla, aby se dalo sedati po večeri na návsi na kládách. Večery nyní se snášely tmavé, bez měsíce, že stěží bylo rozeznat přítomnost temena

Poludnice tam kdesi vzadu nade vsí. Jak asi je v tuto chvíli v salaších a kolibách nahoře? Lehké mlhy se vláčely po lesních roklinách a nad pastvinami.

Staří i mladí v těchto večerech vysedávali dlouho do noci na kládách. Čí vlastně byly? Tlely tu dlouhá léta, obhroublé kmeny, aniž kdo nyní věděl, k čemu byly určeny, kromě za shromaždiště.

Ve staveních bylo již zhasnuto světlo, dědina v údolí odpočívala ve tmě. Nebylo ostatně třeba viděti na tváře. Večerní náves, to byly jen hlasy. V posledních dnech, poněkud skoupé a zaražené, často vystřídávané mlčením. Byly to večery, naplněné rozjímáním.

Téměř po všecky rozvíjel nit hovoru starý Šedor. Vykládal o pokoře, s kterou člověk má jíti svým životem pod všemohoucí boží rukou. Hle, kam vede krátkozraká, zaslepená zpupnost! Čím býval Herman a čím je nyní? Co zbylo z jeho rouhačství?

Ještě poslední jeho slovo bylo plné pýchy. Třeba do horoucích pekel, řekl prý. Třeba do horoucích pekel! Byl zdravý a silný a bohatý, mohl se domnívati, že má všecko. Kdepak Bůh, myslel si. Co s Bohem, k čemu Boha a jaká je to vůbec bajka, že je ještě něco takového nad námi. Až do té chvíle, kdy jel vstříc bouři, byl takový. Ale ví z nás někdo, co prožil za ten jediný okamžik hrůzy? K čemu přišel, co poznal? Neprožil za ten okamžik, co měl prožívat celý život? Možná, že se to všecko shrnulo do jedné jediné chvíle, o čem my rozjímáme léta. Člověku pomalu šedivějí vlasy, když tu je asi půl století. Vypadá to, jako by Herman musel něco dohoniti. Kdo z nás ví, co to bylo, čím mu zešedivěly za ten okamžik vlasy?

Říkával, že nesmí dřív umřít, než vykoření baptisty. Jsme tu, jeho srazila pravice Hospodinova, když míra jeho zlých skutků a zpupného rouhačství přetekla.

Shromáždění pomalu se probírali z mlčení. Sem tam bylo Šedorovi přizvukováno. Bůh jeho řečem seslal přesvědčivý příklad, myslili si někteří.

A Šedor vykládal dále. O mrtvém jen všecko nejlepší, možná, že nebyl uvnitř tak zlý. Chtěl sem silnici vystavět, potok odvodnit. Usiloval jen o hmotný prospěch. Potupoval všecko, co souvisí s Bohem. Znesvětil pohřeb Petroviče. Pamatujete, syn tehdy na vás volal, že ho Bůh ztrestá?

Rozpomínali se. Opravdu, na straně Šedorů musí státi neviditelný mocný spojenec, jenž plní jejich sliby.

Ještě po několik večerů vykládal pak Šedor, mluvě o Hermanově příhodě se senem, pro bratrství a vzájemnou pomoc v obci.

*

Netrvalo to víc než týden a celá obec přestoupila k baptistům, sen starého Šedora se plnil. Když před lety Herman říkal o sobě, že nesmí zemřít dřív, než v Lúčkách vykoření baptistství, mlčel Šedor a nesměle v sobě přechovával tiché přání, aby právě celá obec se obrátila k božím bratrství, než on, Šedor, zemře.

Jen dva lidé nepřestoupili. Jednoho nepřijali, druhý odmítl. Mrzák Balaša byl tím prvním. Nevěřili mu. Snad časem se polepší.

Druhý z těch dvou byla stará Šedorová. Když, ukázav jí na hnutí celé obce, vykládal jí Šedor naposled o své víře, dostal tuto nehovornou odpověď:

„I, jen si nechme každý své.“

XVIII.

Začátkem září vzduch nad strništi dostal divný lesk, jako by se v povětrí cosi obracelo tvář k podzimu, který asi čekal již připraven tam za kopci. Ještě jednoho dne přišla bouřka, krátká a nepovedená, žalostný výškrabek po letních hromobitích. Nebyl to už jejich čas. Dny, valně zkrácené, začínaly chladnými jitry, s pásem mlh nad Váhem. Bylo to nyní, jako by tekly údolím nad sebou dva Váhy. Pak vycházelo slunce, křehké, ne již oslepující jako v létě a mělo téměř až do poledne co dělati, aby vysušilo rosu. Teprve v časných hodinách popoledních byl zadýchán kraj svým nejjímavějším kouzlem. Povětrí se otevřelo do dálek a bylo viděti šedivý masiv Gerlachy i s jednotlivými stíny, jako by vyvstával již u Východné za Váhem. Mírný, zamžený vzduch se hřejivě chvěl nad klenutými vyvýšeninami polí, zatím co lišejníkové skupiny lesů po hřebenech kopců, prošlehány větrem, začaly vychrtle civěti do dálek. Třešně a hrušky v zahradách, buky a břízy v lese zřejmě znervózněly, cosi se pomalu lámalo v jejich barvách.

V šťastnějších krajích v té době dozrávala, k sklizni zamželá vinná réva, tady byl čas kopati brambory. K navečerním hodinám zdvihal se vítr nad brambořišti a táhl studeně. Častěji a častěji rozhořivaly se ohně na polích a jalovcovým keřům, obsypaným bobulkami, na pastvinách začínaly dny plné útrap spalováním. Pasáci práskali bičem, jen aby nějaký zvuk zaplašil ticho a také proto, že na tělo dorážel chlad. Když se již smrákalo a zvonce stád sestupovaly se strání ke vsi, ožily i polní cesty. Vůz s vykopanou švábkou kolébal se neslyšně po travou zarostlé koleji a jen když kola spadla do výmolu nebo přejela přes kámen, dozníval rachot v tichu.

Od Šedorů vycházeli ráno na švábku jenom syn se svou mladou ženou a otcem. Matka Šedorová chodívala jen odpoledne, zabalená v šátky. Od rána až k poledni rněla práci po stavení, zaměstnávajíc se sama svými hrnky, škopky a putýnkami, jako by srostlá s přítmím síně, chlěva, chlěvku a kůlny. Když táhlo k poledni, bylo na ní, aby nadělala halušek, že zatím žlutly stromy venku a zářily v slunci, že vzduch byl průzračný a měkce přilnavý a že lidé tam na poli volali na sebe přes meze? V temnu kůlny štípala dříví, v beraním zápachu posledního vyuzeného masa, jež vařila, obsluhovala plotnu, drhla podlahu a nádobí, že až v kloubech bolelo a nehádajíc se, nedala se za nic vytlačit od těchto prací. Když navečer přišla s pole, zalézala zas do koutů stavení, jako by tam kdesi hlídala před světem zlatý květ štěstí.

Aby řekl pravdu, měl někdy před svatbou Adam obavy, jak budou spolu vycházeti matka a žena. Ale ukázalo se, že se spolu srovnaly a Šedorová dělala, jako by mladé nevěsty tu ani nebylo anebo jako by tu bývala ode dávna. Nic se nezměnilo, Šedorová neustoupila od svého a mladá, poznavši ji, ani se nepokoušela jí to bráti. Nenadělaly spolu řečí víc než syn s matkou nebo staří mezi sebou. Bylo nepochopitelnou událostí, která se stala vždy jen za dlouhý čas, že se matka Šedorová vypravila do města. A tato událost se stala, ještě nebyl měsíc od svatby. Přišedši, podala nevěstě něco zabaleného v papíře.

„Tu máš ode mne,“ řekla, a nehledíc si toho dále, zašla do komory, přestrojit se.

Byla to událost ještě pamětihodnější než vlastní výprava matky Šedorové do města. Když mladá vyprostila balík od pro-

vázku a papíru, rozbalila se před ní krásná kazajka, ještě vonící novotou.

Od té doby mohl být Šedor syn již zcela bez starostí.

Na konec brambor přišly deště, mlžné, šedivé a studené. Hory dýmaly, zatím co oraniště a rozkopaná pole po švábce měkla a syrověla. Západy slunce bývaly smutné, mračnaté se žlutým přívitem, který dlouho civěl na proláclinách kraje. Večerní vítr si osvojil hučeti.

Z toho se rodil říjen, měsíc zářivých stromů a jasných hvězd. Přišlo zase něco dní slunečných. V neděli odpoledne byl na pobožnosti jen Šedor otec. Mladý se ženou vyšli s rozsívkou na zahradu, aby očesali jabloňové štěpy, staré stromy neměly letos ovoce.

Měla nastavený klín pod malými štěpy a házel ji dolů jablka, když nestálo za to, přepásati se pro několik plodů plachtou. Slunce jí svítilo do vlasů, s nichž shrnula šátek. Byla nyní plnější v těle, než když si ji bral. Stále ještě bránil jí ostych svěřiti se mu, ale když spala vedle něho a nevěděla o tom, přejel jí lehounce rukou po životě.

Jásal v duchu. Neřekl nic. Počkejme si schválně, kdy a s jakou sama začne, ostýchává. Jednou s tím přijítí musí.

Díval se na ni nyní se žebříku a usmíval se, že byl den tak měkký a jasný. Když byli chvíli tiše a náhle se jí na něco ptal, seznal, že za tu dobu, co mlčeli bloudila v myšlenkách bůhví kde a proč. Usmíval se, mlčel, věděl o příčině zamyšlenosti.

V týdnu se připravovali k setí, on vláčel, ona tloukla hroudy. Upachtila se za chvíli. Skrývala před ním to časté ochabnutí sil, ale on se opět jen usmíval, neřekl, že ví, hovořil s koněm, nezačal, ten tyran, ani slovíčkem jí nepomohl.

„Ať jen sama přijde,“ říkal si. Uvidíme, kdy a s kterého konce začne.“

Nedalo mu to, když byl venku a přemýšlel, zatím co dálky se tak otvíraly, neměl stání, cítil to v sobě, že se ještě jednou, ještě naposled, na rozloučenou s tímto létem, tak podivuhodným, musí vydati na toulky, jak chodíval.

Když to rozvažoval, jíti v neděli dopoledne na pobožnost anebo se vydati na Poludnicu, byl až sám sebou překvapen, jak nepatrně se to v něm ozývalo, býti v holých stěnách baptistické modlitebny, místo v chrámu přírody. Vypadalo to, jako by vychladávala jeho náboženská posedlost, která ho hnala kdysi až mezi Važce či přišlo toto chvilkové ochlazení přirozeným pochodem po tak vydatném vítězství v Lúčkách?

V neděli ráno vzal do jedné kapsy chléb a do druhé plát sýra a vyšel z domu. Na pastvině za vsí bylo ticho. Chybělo tu stádo hus a stádo bravu. Bodický mele v baráku z posledního. Jen Hrivnák je nezmar, jeho bič věčně bude práskat na kraji lesa mezi klinkajícími kravskými zvonci. Až se znovu narodí, bude zase pást tento člověk a stále budou hory a stáda.

„Dobrý den!“, volal na Hrivnáka.

„Dej Pánbůh!“

„Už brzy přestanete vyhánět, he?“

„No, ještě nějaký týden počítám!“

„A zjara zas znova?“

„Zjara zas znova.“

Od kraje lesa bylo Šedorovi stoupati. Chodník se plazil chvílemi lesem, chvílemi po pastvině mezi stráně tiše začal zpívat hlas zvonečků ovčích.

Tichounce jako zpívání pramene.

Chvílemi, když zavál vítr nebo když nebyla překážkou nějaká stěna, zesílil se určitěji. Také hlas pastýřů bylo slyšeti. Tak to vždycky bude, hory a muži a stříbitě měkká melodie stád.

Adam pěšinou stoupal vzhůru a zastavoval se vždy po několika krocích, rozhlížeje se kolem. Byl již pod hřebenem Končitého vrchu. Ticho a moře lesů, zprohýbaných v hory a údolí!

Dole byla lesní prt', odbočující k lúčské kolibě. Když z jara tu šli s Pavlem Mudroněm a Janem Petrovičem, rozmýšlel se tehdy Jano, nemá-li se jít rozloučiti s otcem a bratry. Pavel zapadl jako kámen do moře a Jano? A jací to bývali kamarádi, ti tři.

Šel nyní z nich sám. Také Adam Šedor, vezme-li se to kolem, není už ten, jaký býval. Tři chlapci se tenkrát rozešli. Pak přišlo letošní léto. Pak letošní podzim. Vzhůru pěšinou šel nyní muž, stíraje stoupáním pot s čela, manžel mladé ženy, rolník z Lúček.

Bylo k poledni, když stanul na Poludnici. žlutavé podzimní slunce stálo nad ním. Rozhlížel se mlčky se zatajeným dechem. Ruce mu visely volně vedle těla.

V modlitebně slýchal mluvit o symbolech. Když je o nich řeč, nic určitějšího necítil teď Adam, než že se dostává k svému poledni.

A zas tu táhl po vrcholcích vítr jako tehdy na jaře a zas tu sídlil velký, tísnivý mír. Pruh povážského údolí se táhl z dálky do dálky se skupinami a skupinkami lidských bydlíšť, s útržky lesů, vlnami polí, s páskami cest a říček a železnice, s nádherným tokem Váhu uprostřed. Poslední zbytky podzimních barev, jásavá, žlutá a rudá, postříkaly kraj v sadech a lesích. Poslední barevná symfonie se chvěla pod Tatrami, než zčerná monotónně, než ji sežehne mráz. Bylo viděti, jak v tomto závratném rytmu prostoru podzim pomalu odtéká.

Adam se vracel.

Ještě donedávna býval by byl u vytržení nad divadlem, jehož byl svědkem a protoulal by den až do noci, ještě nenasyčený. Ted' myslel na ženu a na to, co ho čeká. Cítil se připoután k údolí. Ohlédl se ještě na vrchol Poludnice.

A zase sestupoval.

Brzo uvidí v kotlině Lúčky. Svě stavení, zahradu se štěpy a včelínem. Anna ho možná už vyhlíží. Objala ho jakási teplá a bezpečná vlna, které neznal ještě před měsíci.

A znovu slyšel přízemní klinkání neforemných kravských zvonců a bič Hrivnákův. Znamky údolí.

Hrivnák přinášel s sebou pach hlíny a pach dobytčí, kamkoli vešel. A Režucha. A chlapi Petrovičové. Až se vrátí z koliby! Kdo ví, snad i Bodický se vykříše.

Adama bylo možno ted' přistihnouti, jak se těší na zimní večery a na rozumy mužů, když se sejdou.

*

Posléze uhodily první mrazy a chlapům nastala starost, zaopatřovati dříví. Dřevařům z povolání nestálo za to, mysliti na sníh, který přijde, ale ti, kteří v zimě byli zvyklí otírat se o kamna, otřásali se při pomyslení, jak bude nutno rukama se brodit ve sněhu a celé dny mrznouti v lese. Brrr, až mráz přejíždí po zádech již nyní.

Zatím jsou tu jen první příškrabky a mrazíky a ženy u potoka na návsi při mytí nádobí, drhnouce si chvílemi pěsti o pěsti, aby se zahřály, když jim zašlo za nehty, rokuje o tom, kdy už bača přizene z koliby. Není chuti na dlouhé rozprávání hovoru. Podívejme se na Režuchu, jak on se tam nahoře ještě drží. Kdyby tak od začátku října nešel užitek ze stáda jen do jeho kapsy, viděly bychom, jak by dávno již byl ovce tady.

Ale ještě téhož dne přišel vzkaz z koliby, aby zítra přijel povoz. Ovcím je zima v ohradě a co nejdříve začne padat sníh.

A třetího dne z rána začínala příprava na cestu. Pomalu dohasínal kolibový oheň. Ještě naposled přiložil k němu Režucha. zapekačku, dřív než se rozhlédl po kožichu, sekeře a kožené kapse. Ondra a Pavel uklízeli zatím poslední věci kolem koliby a nový valach Toth, nastoupivší po smrti Petrovičově, přehlížel ještě stádo.

Lesy umlknou a zítřejšího rána bude tu na prostranství před kolibou divné, nezvyklé ticho. Až přijdou vichřice a sněhové bouře, nebude svědka jejich řádění kromě medvědů, vran a lišek.

Tíseň se věšela na myšlení mužů, zato oba psi, pozorující přípravy na cestu do vsi, obíhali tu křížem krážem, kňučíce radostí. Jako by jen náhodou, zamířil ještě Ondra na, místo, kde otec byl napaden medvědem. Za chvíli právě tak se tam objevil Pavel. Surma skočil radostí na Pavla, ale mladý valach uchopil se země klacek, který tu ležel nejbližší a přejel jím psovi po hřbetu. Ani jeden z bratří nepromluvil, odešli mlčky.

„Nemáte tu ještě něco?“, volal bača, když zase už byli u ohrady. Měl hlas hartusivý víc než kdy jindy, aby zakryl pohnutí. Nato polil vodou oharky ohně, zasyčelo to a jiskry uhasly.

Pak zastrčil klíč do zámku, zavřel, zamkl, ale v následujícím okamžiku znovu odemkl, ještě nahlédl dovnitř, přibouchl dveře a teprve zamkl nadobro. Chrastění klíče nezvykle znělo před kolibou.

„Tak s pánem Bohem.“

Mezitím Toth, jemuž tato salaš ničím ještě nepřiřostla k srdci, otevřel ohradu a ovce vyšly. Psi jim nedali rozběhnouti se jako při pastvě, bylo nutno jítí jedním protáhlým houfem.

Zvonečky zněly tlumeně, začal se snášeti drobný déšť, jen jako mženi. Les přihlížel neúčastně na výpravu, která se odtud brala.

Když přecházela přes hřbet vyvýšeniny, odkud bylo kolibu ještě viděti, všichni muži se postupně ohlédli. Stála tam nyní osiřelá na svahu u skalní stěny a mužům se zdálo, jako by prosila, aby přec jen neodcházeli, aby jí nezůstavovali tu uprostřed hor samotnou na pospas sovímu houkání a hvizdotu metelic. Bylo prázdno kolem ní.

Bača polkl sliny a odkašlal.

Nikdo z těch čtyř nezapraskal si bičem na cestu.

Stádo sestupovalo.

Hlasy mizí z lesů, ztrácí se píseň hor. Nad vlnami hřebenů a roklin, nad zprohýbanou hladinou lesů začíná dlouhé ticho.

Nechť potom již jen borovicové větve praskají, aby nějaký zvuk šel lesem. Hory k horám a lidé k lidem, když přicházejí první známky zimy.

Jak stádo sestoupilo již do úžlabiny na cestu podél bystřiny, mysl mužů se probrala ze stínění. Teplo krbu jim zasálalo vstříc, zvláště bača se zdál být spokojen touto skutečností, která je čekala. Byl náhle pln hovorů.

„Tamhle to bylo,“ poučoval Totha, „co nám ta stryga přešla přes cestu. Tady z té strany se hrabe, tu leze přes potok a míří na cestu. Houknu na ni, ale kdepak! Provedla svou. Hned jsem říkal, že se něco stane.“ Nyní se naklonil k Tothovi, ohlédl se a zašeptal mu, aby Petrovičové neslyšeli: „A on se tomu ještě smál.“

V té době první ovce vyšly již z lesa na pastvinu za Lúčkami. Hlas zvonečků se rozlil do vsi stále jasněji, jak se ztrácel nadobro z náruče lesní . . .

„Už jsou tady,“ volal kdosi u krajního domku.

Děti vyběhly vstříc, ženy a někteří z mužů vyšli na náves.

„Vítáme vás pěkně,“ bylo slyšeti tytéž hlasy, které na jaře přály šťastnou cestu. Ukázalo se nyní, že bača byl náhle všem

milý, zdravili se s ním, jako by přijížděl z cizí země. Ondra a Pavel šli vedle stáda vážně, bič v jedné a sekeru zavěšenu na druhé ruce, s kapsou přes ramena. Jako staří spolehliví pastýři, zcela tak. I jim platilo uvítání. Zjednali si pověst statečných chlapíků.

Sotva že dědina do všech koutů se rozezvučela zvonečky, poslední úplnou melodií, byly ovce odháněny do jednotlivých dvorů. Jak procházelo stádo vesnicí, řídlo víc a více a píseň zvonců slábla.

Posléze se stalo, že zbyla před kterýmsi stavením jediná klinkající ovečka, o kterou se zprvu nikdo nehlásil. Pak se poznalo, že patří Šedorovům, byla zahrnána do dvora a zvoneček jí sňat s krku.